

วารสาร สุโขทัยธรรมาราช

VOL.37 NO.1 January-June 2024 ■ ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2567

- การพัฒนากฎหมายภาษีของประเทศไทยในกรณีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ
- มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุข
- การส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
- การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกรในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
- การเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองด้วยการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้าง
- แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่
- การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเมลอนของวิสาหกิจชุมชนสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง

วารสาร
สุโขทัยธรรมาราช

คณะกรรมการจัดทำวารสาร

รองอธิการบดีฝ่ายการศึกษา

สนับสนุนการเรียนรู้ และวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ

รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรมจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมใจ พุทธาพิทักษ์ผล

รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

รองศาสตราจารย์ ดร.อารยา ประเสริฐชัย

รองศาสตราจารย์กฤติกา จิวาลักษณ์

ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์

บรรณาธิการวารสาร

ผู้จัดการวารสาร

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.จรรยา สุวรรณทัต

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บุญเรียง ขจรศิลป์

ข้าราชการบำนาญ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ สมณ อมรวิวัฒน์

ข้าราชการบำนาญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ครรชิต มัลลียงศ์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย

ข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัพภะวิมล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศรัตน์ สีระสาร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้จัดการ

-

ฝ่ายจัดการ

หัวหน้าฝ่ายเผยแพร่และจัดจำหน่าย

นายยอดชาย สายสอน

ฝ่ายศิลป์

หน่วยศิลปะ สำนักพิมพ์

สำนักงาน

สำนักวิชาการ

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

รองอธิการบดีฝ่ายการศึกษา

และสนับสนุนการเรียนรู้

เจ้าของงาน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชมีวัตถุประสงค์เพื่อพิมพ์บทความด้านสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสาขาศิลปวัฒนธรรม สาขากฎหมาย การเมือง การปกครอง สาขาการศึกษา สาขาการพัฒนาชุมชนและสังคม สาขาการสื่อสารและสารสนเทศ โดยมีกำหนดเผยแพร่ 2 ฉบับต่อปี ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนธันวาคม บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน แบบ double-blinded

คำชี้แจง

คำชี้แจงการเสนอบทความเพื่อพิจารณา

ตีพิมพ์ในวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช

1. ต้นฉบับบทความเขียนเป็นภาษาไทย ให้ระบุชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน พร้อมรายละเอียดคือ วุฒิการศึกษา สถานที่ทำงาน หรือสังกัดเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวของบทความประมาณ 8-12 หน้ากระดาษ พิมพ์ขนาดเอ 4 ตัวอักษร Angsana New ขนาด 16
2. บทความที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารเป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้
 - 2.1 บทความพิเศษ บทความทั่วไป บทความปริทรรศน์ บทความการศึกษาทางไกล บทความวิจัย บทความวิเคราะห์สถานการณ์ บทความหนังสือ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจัดทำวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช
 - 2.2 บทความวิชาการอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. บทความแต่ละบทความต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ
4. การจัดทำบรรณานุกรมและเชิงอรรถ (ถ้ามี) ตามระบบ APA (American Psychological Association)
 - 4.1 เชิงอรรถอ้างอิง
 - 1) แบบนาม-ปี ระบุนามผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ในวงเล็บต่อท้ายด้วยข้อความที่ยกมาอ้างอิง
 - 2) แบบอธิบายความใช้วิธีลงรายละเอียดคำอธิบายไว้ตอนล่างสุดของหน้า โดยใช้เครื่องหมาย * กำกับท้ายข้อความ
 - 4.2 บรรณานุกรมเป็นภาษาอังกฤษ และตามลำดับตัวอักษร ทั้งนี้ เนื่องจากวารสารอยู่ในฐานข้อมูล ACI (ASEAN CITATION INDEX) บรรณานุกรมภาษาไทยทุกเรื่องต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ และวงเล็บว่า (in Thai) ดังตัวอย่างรูปแบบการเขียนบรรณานุกรม
5. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน
6. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน
7. บทความที่ผู้เขียนเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชต้องไม่มีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการหรืออยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
8. ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับถึงบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชผ่านระบบออนไลน์
9. วารสารสงวนสิทธิ์ที่จะเรียบเรียงและอาจปรับปรุงการนำเสนอบทความตามความเหมาะสมและความคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย
10. หากผู้อ่านพบเห็นบทความใดของวารสารที่มีการโจรกรรมทางวิชาการ โปรดแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบ
11. หากตรวจพบว่า มีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสาร ห้ามนำข้อความทั้งหมด หรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการวารสาร
12. กองบรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของเจ้าของผลงาน และผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความเพื่อตีพิมพ์
13. กองบรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าของผลงานและผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ
14. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
15. ผู้ประเมินบทความที่ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
16. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนเองเชี่ยวชาญ
17. หากผู้ประเมินบทความพบว่า ส่วนใดของบทความมีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานทางวิชาการอื่น ๆ ต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบทันที

Journal Board

Acting Vice-President for Education,
Learning Support, and Research

Professor Dr. Dusit Wechakit

Associate Professor Dr. Somkid Promjouy

Associate Professor Dr. Somjai Puttapitukpol

Associate Professor Dr. Namtip Wipawin

Associate Professor Dr. Araya Prasertchai

Associate Professor Krittika Jiwaluk

Director, Office of Documentation and
Information

Director, Office of the University Press

Editor of STOU Journal

Manager of STOU Journal

Director, Office of Academic Affairs

Editor

Associate Professor

Dr. Namtip Wipawin

Sukhothai Thammathirat Open University

External Editorial

Professor Emeritus

Dr. Chantha Suwannathat

Dhurakij Pundit University

Professor Emeritus

Dr. Boonreang Kajornsini

Retired government official

Professor Emeritus Sumon Amornwiwat

Retired government official

Associate professor

Dr. Kanchit Malaivongs

Sripatum University

Associate professor

Dr. Laddawan Pechroj

Rajapruk University

Associate professor

Dr. Sarisak Soontornchai

Retired government official

Assistant professor

Dr. Punawit Tupawimol

Sukhothai Thammathirat Open University

Associate Professor

Dr. Somkiat Watanapongsakul

Sukhothai Thammathirat Open University

Assistant professor

Dr. Nareerut Seerasarn

Sukhothai Thammathirat Open University

Manager

-

Management

Head of Publicity and Distribution Section

Mr. Yodchai Saisorn

Art Department

Art Department Office of the University Press

Office

Office of Academic affairs

Publishing Editor

Acting Vice-President for Education and

Learning Support

Owner

Sukhothai Thammathirat Open University

Printed at

Office of the University Press

Sukhothai Thammathirat Open University Journal aims to publish articles social sciences related to : Art and Culture, Economics and Business Administration, Law, Politics, Government, Education, Community and Social Development, Communications and Information by publishing 2 issues per year : June and December. All published articles have to be reviewed and evaluated of quality from the editorial board on Sukhothai Thammathirat Open University Journal and at least 3 peer reviewers by double-blinded system.

Instruction

Instruction to Author in STOU Journal

1. The article should be written in Thai consisting of article title, author name, education background, workplace in Thai and English. Length of the article should be 8-12 A4 page, with Angsana New, 16 point.

2. Scope of the article should be written in the fields of Humanity and Social Science with the following types:

2.1 special article, general article, review article, distance learning article, research article, situational analytical article, book review with permission of STOU Journal Committee are welcome;

2.2 other articles which are in the scope of STOU Journal objectives.

3. Each article must have Thai and English abstracts.

4. References and footnotes (if any) should be written based on APA (American Psychological Association) in English.

4.1 Footnotes

1) name-year type (author name, publish year, and page (s) in blanket and followed with cited statements.

2) * with explanatory statements at the lowest part of the page.

4.2 References

All references must be written in English alphabetically. Since this Journal is in ACI (ASEAN CITATION INDEX), all references must be translated into English followed with (in Thai)

5. Prior to publish, all articles have to pass quality screening from the editorial board of STOU Journal and then through at least 3 peer reviewers.

6. All articles must never be published anywhere.

7. All articles being published must not have any plagiarism or are in the process of being published in other journals.

8. The author must submit any article to STOU Journal editor through Journal online submission.

9. Journal reserves the right to remix and adapt any articles appropriately and the editorial board do not have to agree with author's opinions.

10. If any readers have seen plagiarism in other articles, please notify the editor.

11. If any duplicated article has been conducted, it must be under author's responsibility. All published articles are under journal ownership. Any article parts or entire article could not be reprinted unless permission is granted by the editorial board.

12. The editorial board must not disclose author information and peer reviewers to any non-relevant persons during the reviewing process.

13. The editorial board must not have any conflict of interests or relevant to authors and peer reviewers.

14. Peer reviewers must keep confidentiality and do not disclose some parts or entire article to any non-relevant persons during the reviewing process.

15. Peer reviewers who could not give any comments or suggestions freely have to notify the editorial board and refuse to review the article.

16. Peer reviewers should review any article under their specialty.

17. If any peer reviewers found any article which is similar or duplicate with other articles, they have to notify the editorial board immediately.

สารบัญ

วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2567

บ ร ร ณ า ธิ ก า ร

บรรณาธิการ	5
น้ำทิพย์ วิภาวิน	

บ ท ค ว า ม วิ จั ย

การพัฒนากฎหมายภาษีของประเทศไทยในกรณีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ	6
ชัชชัย ลาภปรารภนา	

มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุข	22
--	----

พรพรรณ วรตันติ

ตะวัน เดชภักดินมมงคล

การส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	44
--	----

ขวัญธิดา ใจจา

นาเรรัตน์ สิริสาร

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกรในอำเภอยะลา จังหวัดนครสวรรค์.....	59
--	----

ไกรวิชญ์ พูลทอง

นาเรรัตน์ สิริสาร

บำเพ็ญ เขียวหวาน

การเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองด้วยการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้าง	74
--	----

อันติกา พงษ์อ่อน

เพ็ญนภา กุลนภาดล

ดลดาว วงศ์ธีระธรณ์

แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้รู้ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงใหม่	90
--	----

ณัฐพล จันแก้ว

สุบัน พรเวียง

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเมลอนของวิสาหกิจชุมชนสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง	111
--	-----

สุชาดา คุ่มสลุด

มนฤทัย ศรีทองเกิด

น้ำผึ้ง ไชวพันธ์

ภัทรพร ทิมแดง

วรรณรัตน์ ศรีรัตน์

อังคณา ไสภารัตนกุล

บุญญาพร เชื้อสมพงษ์

พรทิว ธนสัมบันณ์

ณัชฌา พันธุ์วัชร

Table of Contents

Vol. 37 No. 1 January-June 2024

Editorial

Editorial	5
<i>Namtip Wipawin</i>	

Research Articles

The Development of Thailand Tax Law Regarding the Value-Added Tax Collection on Foreign E-Services	8
<i>Chatchai Lapprathana</i>	

Legal Measurement of Remedies from Environmental Offenses by the Public Health Law	24
<i>Pornpan Woratanti</i>	
<i>Tawan Detpiratmongkol</i>	

Extension of Coffee Production Accordance with Good Agriculture Practices Standards for Farmers in Mae Ramat District, Tak Province	46
<i>Kwantida Jaija</i>	
<i>Nareerut Seerasarn</i>	
<i>Sineenuch Khrutmuang Sanserm</i>	

Extension Sweet Corn Production for Farmers in Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province ..	61
<i>Kriwich Poolthong</i>	
<i>Nareerut Seerasarn</i>	
<i>Bumpen Keowan</i>	

THE ENHANCEMENT OF FAMILY FUNCTIONING FOR STROKE PATEINTS THROUGH STRUCTURAL FAMILY COUNSELING THEORY.....	76
--	----

Untika Thungouan

Pennapha Koolnaphadol

Doldao Wongtheerathorn

Guidelines for Teacher Empowerment in Educational Innovation Leadership of Pilot Schools in Education Sandbox under Secondary Education Service Area Office Chiang Mai.....	92
---	----

Nattapon Jankeaw

Suban Pornwiang

Value Added of Processed Melon Products of Ban Thung Melon Garden Community Enterprise ...	113
--	-----

Suchada Koomsalud

Monruthai Srithongkerd

Phattaraporn Timdang

Namphueng Kwaipun

Wannarat Sriratna

Angkana Soparattanakul

Boonyaporn Chuamsompong

Pornatawee Tanasombun

Natcha Phantu Wong

ห นั ำ บ ร ร ณะ ธิ ก า ร

SUKHOTHAI THAMMATHIRAT OPEN UNIVERSITY JOURNAL

วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชมีวัตถุประสงค์เพื่อตีพิมพ์บทความด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม กฎหมาย การเมือง การปกครอง การศึกษา การพัฒนาชุมชนและสังคม การสื่อสารและสารสนเทศ บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น ๆ

ในวารสารฉบับนี้มีบทความที่น่าสนใจหลายเรื่องเช่นบทความวิจัย เรื่อง แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ และ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเมลอนของวิสาหกิจชุมชนสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง รวมทั้งได้นำเสนอการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในสังคม ได้แก่ บทความวิจัย เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุข และ การพัฒนากฎหมายภาษีของประเทศไทยในกรณีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ และความสัมพันธ์ในชีวิตครอบครัว เรื่อง การเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองด้วยการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้าง

นอกจากนี้ยังมีบทความที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจด้านเกษตรกรรม เช่น เรื่อง การส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก และ เรื่อง การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกรในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

กองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่น่าสนใจในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ หากท่านใดมีบทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่สนใจจะเผยแพร่ สามารถส่งบทความได้ตามเวลาที่กำหนดและปรากฏอยู่ในเว็บไซต์ของวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช และหากมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

บรรณาธิการ

การพัฒนากฎหมายภาษี ของประเทศไทยในกรณี การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม สำหรับการให้บริการทาง อิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ

ชัชชัย ลาภปรารภนา*

Received : March 28, 2024

Revised : June 26, 2024

Accepted : June 26, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ (2) ศึกษาแนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศตามกฎหมายต่างประเทศและมาตรฐานระดับสากล (3) ศึกษาแนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทย (4) วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศและมาตรฐานระดับสากล (5) เสนอแนวทางในการพัฒนากฎหมายการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศที่เหมาะสมกับประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้รับผิดชอบบทความ : อาจารย์ ดร.ชัชชัย ลาภปรารภนา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

* น.บ., LL.M., LL.M., S.J.D. อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผลการศึกษาพบว่า (1) หลักการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศที่ดีควรเป็นไปตามหลักการภาษีอากรที่ดี (2) องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีแนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในเรื่องนี้โดยให้ประเทศต่าง ๆ ใช้หลักเกณฑ์ของสถานที่จัดเก็บภาษี โดยพิจารณาจากสถานที่ที่มีการให้บริการและให้กำหนดหลักเกณฑ์การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มและแนวทางปฏิบัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ไม่ซับซ้อนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการจากต่างประเทศ ทั้งนี้ประเทศออสเตรเลียและสาธารณรัฐสิงคโปร์มีแนวทางการจัดการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในเรื่องนี้ที่สอดคล้องกันกับแนวทางขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (3) การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในเรื่องนี้ของประเทศไทยสอดคล้องกับแนวทางขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยที่จัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากสถานที่ที่มีการให้บริการคือประเทศไทย รวมทั้งมีการจัดทำระบบบริการรับจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการจากต่างประเทศ (4) เมื่อเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของประเทศไทยกับองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ประเทศออสเตรเลีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ประเทศไทยมีปัญหาในเรื่องของการกำหนดคำนิยามที่ไม่ชัดเจนอันก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการตีความ และหลักเกณฑ์การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มตลอดจนมาตรการในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในเรื่องนี้ (5) การวิจัยนี้เสนอแนะแนวทางให้ประเทศไทยควรมีการปรับปรุงแก้ไขคำนิยามให้มีความชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น และจัดทำสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ให้บริการจากต่างประเทศเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้นรวมทั้งเพิ่มมาตรการในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มให้การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในเรื่องนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ภาษีมูลค่าเพิ่ม / บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ / การจดทะเบียน

The Development of Thailand Tax Law Regarding the Value-Added Tax Collection on Foreign E-Services

Chatchai Lapprathana*

Abstract

The objectives of this research were; (1) to study the guidelines relating value added tax (VAT) collection on foreign e-services; (2) to study guidelines relating VAT collection on foreign e-services under the foreign legal regimes and international legal standards; (3) to study guidelines relating VAT collection on foreign e-services under Thai legal regime; (4) to comparatively analyze legal principles and problems relating VAT collection on foreign e-services under foreign legal regimes and international legal standards; and (5) to propose an effective guideline for improving VAT collection on foreign e-service well-suited for Thailand. This research was a qualitative research conducted based on the documentary research and in-depth interview.

The results showed that (1) VAT collection on foreign e-services should conform to the good tax collection principle; (2) OECD issued a guideline relating VAT collection on foreign e-services by requiring member countries to equip with the place of taxation principles, which the places for e-services were in consideration. Also, rules relating VAT registration and simple guidelines on other relating practices needed to be initiated to support foreign e-service providers. In fact, Australia and Republic of Singapore have issued a VAT collection on foreign e-service guideline conforming with that of OECD; (3) VAT collection on this issue in Thailand conformed to the OECD guideline, which VAT collection from the place where e-service was operated was Thailand. Furthermore, a system on VAT for Electronic Service (VES) was established to support foreign

Corresponding Author : Dr. Chatchai Lapprathana School of Laws Sukhothai Thammathirat Open University, Bangpood, Pakkret, Nonthaburi 11120

* LL.B., LL.M., LL.M., S.J.D. Lecturer, School of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

e-service providers; (4) by comparing principles under Thailand, OECD, Australia and Republic of Singapore, Thailand faced problems in addressing a definition which was ambiguous causing problems in construe, criterion for VAT registration, and the measures for non-VAT registrants; and (5) this research proposed a guideline for Thailand to make an amendment on the definition to be clearer and more extensive. A medium was recommended to be created to develop an understanding amongst foreign e-service providers according VAT collection principles. Legal measures for non-VAT registrants were suggested to be added for creating an effective VAT collection on this issue.

Keywords : Value-Added Tax / Foreign E-Services / Electronic Platform

1. บทนำ

ในปัจจุบันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการทำธุรกรรมกันทางอินเทอร์เน็ตหรือผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า “พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์” (Electronic Commerce (e-Commerce)) โดยหนึ่งในรูปแบบของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน คือ การให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) ได้แก่ การให้บริการดาวน์โหลดภาพยนตร์ เพลง เกม แอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ให้บริการในปัจจุบันเป็นจำนวนมาก โดยที่มีผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศไทยและผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ทั้งนี้ประเทศไทยยังไม่มีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศที่เหมาะสมและรัดกุม เนื่องจากผู้ให้บริการอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศไม่ได้จดทะเบียนนิติบุคคลในประเทศไทยและไม่ได้จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มในประเทศไทย แม้ว่าประมวลรัษฎากรจะกำหนดให้ผู้จ่ายเงินค่าบริการมีหน้าที่นำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มที่ผู้ประกอบการมีหน้าที่เสียภาษีในกรณีผู้ประกอบการที่ให้บริการต่างประเทศและได้มีการให้บริการนั้นในประเทศไทยก็ตาม¹ แต่ในทางปฏิบัติ ลูกค้านำที่ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศนั้นส่วนใหญ่เป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มจึงทำให้ไม่มีการนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในภาระทางภาษีระหว่างผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศและผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ประเทศไทยต้องการที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม

ประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 53) พ.ศ. 2564 เพื่อจัดเก็บภาษีจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2564

องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)) ได้มีการเสนอแนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศเอาไว้หลายแนวทาง เช่น การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มโดยให้ผู้ให้บริการเป็นผู้ประเมินและนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มด้วยตนเอง (The purchaser collection model) การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มโดยให้ผู้ให้บริการจากต่างประเทศเป็นผู้เรียกเก็บและนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศของผู้ใช้บริการซึ่งผู้ให้บริการจะต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม (The vender collection model) เป็นต้น² นอกเหนือจากการกำหนดแนวทางในเรื่องการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ของ OECD แล้ว ยังมีหลาย ๆ ประเทศที่กำหนดมาตรการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในเรื่องดังกล่าว เช่น ประเทศออสเตรเลียมีการจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการ (Goods and Services Tax (GST)) จากบริการหรือสินค้าในรูปแบบดิจิทัล สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีการจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายประเทศที่ออกมาตรการในการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ

² OECD. Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy ACTION 1: 2015 Final Report, OECD/ G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Paris: OECD Publishing. 2015. p.124.

¹ ประมวลรัษฎากร มาตรา 83/6 (2).

ในส่วนของประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 53) พ.ศ. 2564 เพื่อจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศนั้น ทำให้พบประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณา ดังนี้

1) คำนิยามของคำว่า “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์”

เนื่องจากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 53) พ.ศ. 2564 เพื่อจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศนั้น ได้กำหนดคำนิยามต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดประเด็นปัญหาในการตีความทางกฎหมายขึ้น คือ คำนิยามของ “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ตามกฎหมายไทยเป็นคำนิยามที่กว้างและไม่มีการระบุว่าครอบคลุมบริการใดอย่างเฉพาะเจาะจง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคำนิยามของ “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ของกฎหมายต่างประเทศในบางประเทศนั้นมีความเฉพาะเจาะจงและช่วยลดปัญหาในการตีความกฎหมายในทางปฏิบัติ

2) การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทย

ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม และมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีและชำระภาษีตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรไทย โดยต่างประเทศมีการกำหนดระบบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีสินค้าและบริการเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการชำระภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีสินค้าและบริการแก่ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ทั้งนี้ กรมสรรพากรก็ได้มีการจัดทำระบบที่เรียกว่า “VAT for Electronic Service (VES)” เพื่อมารองรับเรื่อง

การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม การยื่นแบบแสดงรายการภาษี รวมทั้งการชำระภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ แต่เนื่องจากการที่จะบังคับให้ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศที่มีจำนวนมากมายังที่เป็นบริษัทขนาดใหญ่ และบริษัทขนาดเล็กมาจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทยนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม การยื่นแบบแสดงรายการภาษี รวมทั้งการชำระภาษี

3) มาตรการในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม

ในกรณีที่ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เช่น การไม่จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม การไม่ยื่นแสดงรายการภาษี การไม่ชำระภาษีมูลค่าเพิ่มภายในกำหนดระยะเวลา เป็นต้น เนื่องจากผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์เหล่านั้นเป็นผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ฉะนั้นการกำหนดบทลงโทษโดยกำหนดค่าปรับเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงดังนี้อาจมีการยกระดับมาตรการด้วยการเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศในการบริการจัดการภาษี

4) ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย

เมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 53) พ.ศ. 2564 เพื่อจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศนี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลกระทบต่อทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกรมสรรพากรไทย ผู้ให้บริการ และ

ผู้ให้บริการ สำหรับผลดีของการบังคับใช้กฎหมายนี้ คือ กรมสรรพากรไทยสามารถจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น สำหรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้แก่ ความพร้อมของกรมสรรพากรไทยในการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ภาระในการจัดเก็บและชำระภาษีมูลค่าเพิ่มในส่วนของผู้ให้บริการอันอาจส่งผลให้ผู้ให้บริการต้องรับภาระค่าบริการที่อาจเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและพัฒนากฎเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศตามกฎหมายต่างประเทศและมาตรฐานระดับสากล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทย
4. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศและมาตรฐานระดับสากล
5. เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนากฎการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศที่เหมาะสมกับประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร เพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้ประกอบการที่ได้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และฐานข้อมูลห้องสมุดมหาวิทยาลัย และหน่วยงานรัฐต่าง ๆ รวมทั้งมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมสรรพากร จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิภาควิชาการซึ่งเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิภาควิชาการจากกรมสรรพากร จำนวน 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคธุรกิจ ได้แก่ ที่ปรึกษากฎหมายจากสำนักงานกฎหมายหรือบริษัทที่ปรึกษากฎหมายและภาษีอากร จำนวน 3 คน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดนี้มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายภาษีอากรและมีความเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาหลักกฎหมายว่าด้วยการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ พบว่า หลักการภาษีอากรที่ดีที่เป็นที่ยอมรับจากหลาย ๆ ประเทศในการนำมาปรับใช้กับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากธุรกรรมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นไปตามแนวทางของ The Ottawa Taxation Framework Conditions ได้แก่

หลักความเป็นกลาง (Neutrality) หลักความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) หลักความแน่นอนและเรียบง่าย (Certainty and simplicity) หลักประสิทธิผลและความเป็นธรรม (Effectiveness and fairness) และหลักความยืดหยุ่น (Flexibility)³ OECD ได้แนะนำว่ากรณีการให้บริการและการขายสินค้าที่ไม่มีรูปร่างที่ไม่สามารถระบุสถานที่ให้บริการหรือขายสินค้าที่ไม่มีรูปร่างได้อย่างชัดเจน รวมทั้งผู้บริโภคไม่ได้บริโภคในสถานที่ที่มีบุคคลให้บริการหรือขายสินค้าทำให้สถานที่ที่มีการให้บริการหรือขายสินค้าที่ไม่มีรูปร่างทางกายภาพอาจจะไม่ใช่สถานที่เดียวกันกับสถานที่ที่มีการบริโภค เช่น การให้คำปรึกษาด้านต่าง ๆ และการให้บริการเนื้อหาในรูปแบบดิจิทัลทางออนไลน์ เช่น ภาพยนตร์ เพลง การให้บริการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล เกมออนไลน์ นั้น สถานที่ที่จัดเก็บภาษีสำหรับกรณีนี้ควรเป็นถิ่นที่อยู่ประจำของผู้บริโภค⁴ OECD ได้กำหนดแนวทางเพื่อแนะนำให้ประเทศต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการจดทะเบียนและจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์แก่ผู้รับบริการที่ไม่ได้จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มของผู้ให้บริการจากต่างประเทศเพื่อลดความซับซ้อนของการจดทะเบียนและหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีตัวอย่างคำแนะนำของ OECD เกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของการจดทะเบียนและหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติที่ไม่ซับซ้อนสำหรับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ รวมถึงการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในกรณีที่ผู้ให้บริการไม่อยู่ในประเทศที่จัดเก็บภาษี⁵

ประเทศออสเตรเลียกำหนดนิยามของคำว่า “การขายสินค้าหรือบริการที่ไม่มีรูปร่างให้แก่ผู้บริโภคในประเทศ” (inbound intangible consumer supply) ให้ครอบคลุมถึงการขายสินค้าและบริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศให้แก่ผู้บริโภคชาวออสเตรเลีย เช่น การขายสินค้าดิจิทัล การขายเกมออนไลน์ บริการประกันภัย เป็นต้น⁶ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการที่ขายสินค้าและบริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศที่มีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการจะต้องเป็นนิติบุคคลและมีรายรับจากการขายสินค้าหรือบริการที่มีความเชื่อมโยงกับประเทศออสเตรเลีย (connected with the indirect tax zone) ในรอบ 12 เดือนเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า AUD 75,000 หรือ AUD 150,000 สำหรับกรณีขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร⁷ การจดทะเบียนสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ การจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการแบบปกติ (Standard GST registration) และการจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการแบบไม่ซับซ้อน (Simplified GST registration) ซึ่งเป็นการจดทะเบียนออนไลน์⁸ ในกรณีที่ผู้ประกอบการที่ขายสินค้าและบริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการชำระหรือ

⁶ A New Tax (Goods and Services Tax) Act, 1999, Section 84-65 (Austl.); AUSTRALIAN TAXATION OFFICE. *GST on imported services and digital products*. 2020. Retrieved June 16, 2021, from Australian Taxation Office Web site: <https://www.ato.gov.au/Business/International-tax-for-business/GST-on-imported-services-and-digital-products/>

⁷ AUSTRALIAN TAXATION OFFICE. *Registration*. 2017. Retrieved June 16, 2021, from Australian Taxation Office Web site: <https://www.ato.gov.au/business/international-tax-for-business/gst-on-imported-services-and-digital-products/registration/>

⁸ *Ibid.*

³ OECD. *International VAT/GST Guidelines*. Paris: OECD Publishing. 2017. pp. 17-18.

⁴ *Ibid.*, pp. 68-69.

⁵ *Ibid.*, pp. 73-76, 106-107.

นำส่งภาษีสินค้าและบริการ ประเทศออสเตรเลียได้กำหนดมาตรการ สำหรับกรณีนี้ไม่ว่าจะเป็นการคิดดอกเบี้ย โทษปรับ และการดำเนินคดีทางศาล⁹

สาธารณรัฐสิงคโปร์กำหนดนิยามของคำว่า “การให้บริการระยะทางไกล” (Remote Services) ให้ครอบคลุมทั้งการให้บริการดิจิทัล (Digital Services) และการให้บริการที่ไม่ใช่ดิจิทัล (Non-Digital Services) เช่น การดาวน์โหลดแอปพลิเคชันต่าง ๆ สำหรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ การสตรีมมิงรายการโทรทัศน์ บริการให้การช่วยเหลือระยะทางไกลสำหรับการจัดการหรืออำนวยความสะดวกในการทำธุรกิจที่อาจไม่ใช่ดิจิทัล เป็นต้น¹⁰ ทั้งนี้ ผู้ให้บริการจากต่างประเทศ (Overseas Underlying Supplier) ที่ให้บริการระยะทางไกลที่มีรายรับรวมทั่วโลก (global turnover) มากกว่า SGD 1,000,000 และมีรายรับจากการให้บริการระยะทางไกลให้แก่ลูกค้าในสาธารณรัฐสิงคโปร์มากกว่า SGD 100,000 ต่อปี มีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการและเสียภาษีสินค้าและบริการสำหรับการบริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ¹¹ ในกรณีที่การให้บริการระยะทางไกลแก่ลูกค้าในสิงคโปร์ได้กระทำผ่านตลาดอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Marketplace) ถือว่าผู้ดำเนินการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ (Operator of Electronic

Market Place) เป็นผู้ให้บริการและมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการและเสียภาษีสินค้าและบริการหากผู้ดำเนินการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด¹² ในการจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการนั้น สาธารณรัฐสิงคโปร์กำหนดให้ผู้ให้บริการจากต่างประเทศจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการออนไลน์บนเว็บไซต์ของสำนักงานสรรพากรสิงคโปร์ (Inland Revenue Authority of Singapore (IRAS)) โดยมีหลักเกณฑ์การยื่นรายงานภาษีสินค้าและบริการพร้อมเอกสารประกอบที่ไม่ซับซ้อน¹³ IRAS ยังได้มีการจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการสำหรับการให้บริการระยะทางไกลต่างประเทศ บนเว็บไซต์ของสำนักงาน รวมทั้งมีการจัดทำคู่มือ (IRAS e-tax Guide) ออกมาหลายฉบับเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้บริการระยะทางไกลจากต่างประเทศและผู้ประกอบธุรกิจตลาดอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ สำหรับมาตรการในกรณีที่ผู้ประกอบการที่ให้บริการระยะทางไกลจากต่างประเทศไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการชำระหรือนำส่งภาษีสินค้าและบริการ มีทั้งรูปแบบของการคิดดอกเบี้ย โทษปรับ และโทษจำคุก

ประเทศไทยกำหนดนิยามของคำว่า “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ที่ครอบคลุมการบริการซึ่งรวมถึงทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างที่ส่งมอบโดยผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์¹⁴ ตัวอย่างของ “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ตามกฎหมายไทย เช่น แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ

⁹ AUSTRALIAN TAXATION OFFICE. *Registration*. 2021. Retrieved July 12, 2022, from Australian Taxation Office Web site: <https://www.ato.gov.au/Business/International-tax-for-business/GST-on-imported-goods-and-services/Our-compliance-approach/>

¹⁰ INLAND REVENUE AUTHORITY OF SINGAPORE. *IRAS e-Tax Guide GST: Taxing imported remote services by way of the overseas vendor registration regime*. (2nd ed.). Singapore: Inland Revenue Authority of Singapore. 2023.. pp. 7-9.

¹¹ *Ibid.*, p. 4.

¹² *Ibid.*, pp. 11-12.

¹³ *Ibid.*, p. 22.

¹⁴ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 54) พ.ศ. 2564 มาตรา 5.

เพลง ภาพยนตร์ และเกมในรูปแบบดิจิทัล เป็นต้น¹⁵ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการที่ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศและมีการให้บริการนั้นในประเทศ ซึ่งมีรายได้จากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศดังกล่าวมากกว่า 1.8 ล้านบาทต่อปี มีหน้าที่จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มและเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ¹⁶ ในกรณีที่การให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์กระทำผ่านอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์ม ผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มมีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มแทนผู้ประกอบการที่ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ทุกรายที่ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ¹⁷ ประเทศไทยกำหนดแบบฟอร์มต่าง ๆ และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการยื่นคำขอจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มและการแจ้งเปลี่ยนแปลงทะเบียนสำหรับผู้ประกอบการที่ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ หรือ ผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มจากต่างประเทศโดยกรมสรรพากรมีบริการรับจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ (VAT for Electronic Service (VES)) ผ่านทางเว็บไซต์ (<https://eservice.rd.go.th/rd-ves-web/landing>) นอกจากนี้ กรมสรรพากรได้จัดทำสื่อต่าง ๆ เช่น A Guide on

VAT on Electronic Service Provided to Non-VAT Registrants in Thailand by Non-resident Business Person (A Guide on VES) เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น ในกรณีที่ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการชำระหรือนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ผู้ประกอบการดังกล่าวต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญาเช่นเดียวกับกรณีที่ผู้ประกอบการในประเทศไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการชำระหรือนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่ม¹⁸ นอกจากนี้ประเทศไทยได้ลงนามความตกลงพหุภาคีว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการบริหารภาษี (The Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters (MAC)) ซึ่งเป็นการขยายเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือทางด้านข้อมูลทางภาษีและการบริหารจัดการทางด้านภาษีกับอีกกว่า 130 ประเทศ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีมากยิ่งขึ้น โดยมีการแก้ไขประมวลรัษฎากรเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีตามความตกลงดังกล่าว และเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันการเลี่ยงภาษี¹⁹

¹⁵ The Revenue Department. *A Guide on VAT on Electronic Service Provided to Non-VAT Registrants in Thailand by Non-resident Business Person*. (1st ed..). Bangkok: The Revenue Department. 2021. p.4; The Revenue Department. *A Guide on VAT on Electronic Service Provided to Non-VAT Registrants in Thailand by Non-resident Business Person*, (2nd ed..). Bangkok: The Revenue Department. 2022. p.4.

¹⁶ ประมวลรัษฎากร มาตรา 85/1(1) และ 82/13 วรรคสอง.

¹⁷ ประมวลรัษฎากร มาตรา 82/13 วรรคสาม.

¹⁸ The Revenue Department. *A Guide on VAT on Electronic Service Provided to Non-VAT Registrants in Thailand by Non-resident Business Person*. (1st ed..). Bangkok: The Revenue Department. 2021. p. 22.

¹⁹ ความตกลงพหุภาคีว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการบริหารภาษี (The Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters (MAC)), ข้อสงวนสิทธิ์; พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 54) พ.ศ. 2564.

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทยเปรียบเทียบกับแนวทางของ OECD ประเทศออสเตรเลีย และ สาธารณรัฐสิงคโปร์ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิสามารถวิเคราะห์และสรุปประเด็นปัญหาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 53) พ.ศ. 2564 เพื่อจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ดังนี้

1. คำนิยามของคำว่า “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์”

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการให้คำนิยามของ OECD ประเทศออสเตรเลีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทยประกอบกับบทสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วพบว่าข้อกำหนดคำนิยามของ “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ตามกฎหมายไทยที่มีความหมายที่กว้างนั้นเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติแต่อาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความในบางกรณีได้ เช่น การตีความว่าบริการประเภทใดที่เข้าข่ายหรือไม่เข้าข่ายว่าเป็น “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” นอกจากนี้การไม่ระบุประเภทของบริการที่เข้าข่ายนิยามของคำว่า “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ไว้ในกฎหมายแล้วย่อมส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนต่อภาคเอกชนในทางปฏิบัติเนื่องจากการระบุตัวอย่างประเภทของบริการที่เข้าข่ายหรือไม่เข้าข่ายคำนิยามของ “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ไว้ในเอกสารหรือสื่ออื่น ๆ ของกรมสรรพากร ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลดังกล่าวในเอกสารหรือสื่ออื่น ๆ อาจก่อให้เกิดความสับสนต่อภาคเอกชนว่าแท้จริงแล้วบริการของตนเข้าข่ายเป็น “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ตามกฎหมายไทยหรือไม่ อย่างไร

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากการกำหนดคำนิยามของคำว่า “บริการดิจิทัล” ของสาธารณรัฐสิงคโปร์พบว่ามีภาระประเภทของบริการที่อยู่ภายใต้ขอบเขตนิยามของคำว่า “บริการดิจิทัล” ไว้ในกฎหมายอันถือเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่าการระบุประเภทของบริการที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของคำว่า “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ไว้ในกฎหมายสามารถกระทำได้เพื่อให้เกิดความชัดเจนและช่วยลดปัญหาในการตีความทางกฎหมายในทางปฏิบัติ

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรมสรรพากรควรมีการปรับแก้ไขคำนิยามของ “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ตามประมวลรัษฎากรโดยมีการระบุประเภทของบริการไว้ในกฎหมายลำดับรอง เช่น ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรให้ชัดเจนว่าบริการประเภทใดถือเป็นบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ และบริการประเภทใดไม่ถือเป็นบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ตามประมวลรัษฎากรเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้ปฏิบัติทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชนอันสอดคล้องกับหลักการทางภาษีที่ดีประการหนึ่ง คือ หลักความแน่นอนและความเรียบง่าย (Certainty and simplicity) ตามแนวทางของ The Ottawa Taxation Framework Conditions ซึ่งเป็นหลักการสากลที่นำมาปรับใช้กับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากธุรกรรมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

2. การจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม

เมื่อเปรียบเทียบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทยกับการจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการของประเทศออสเตรเลียมีความแตกต่างทั้งในเรื่องรายได้ขั้นต่ำของผู้ประกอบการที่ต้องจดทะเบียน สำหรับรูปแบบการจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการ โดยประเทศออสเตรเลียมีรูปแบบการจดทะเบียน 2 รูปแบบ ทั้งรูปแบบปกติและ

รูปแบบเรียบง่าย ซึ่งในรูปแบบเรียบง่ายนั้น จะเป็นการจดทะเบียนแบบออนไลน์ ซึ่งการมีทางเลือกของรูปแบบการจดทะเบียนของประเทศ ออสเตรเลียมีข้อดีเนื่องจากผู้ประกอบการสามารถเลือกจดทะเบียนในรูปแบบที่ตนเองสะดวกและเหมาะสมกับการวางแผนภาษีของตน สำหรับประเทศไทยนั้นผู้ประกอบการสามารถจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มผ่านระบบ VAT for Electronic Service (VES) ซึ่งเป็นรูปแบบออนไลน์ ถือได้ว่าทั้งสองประเทศได้ดำเนินการตามคำแนะนำในส่วนของการจดทะเบียนของ OECD ที่แนะนำให้มีการจดทะเบียนผ่านระบบออนไลน์เพื่อความสะดวกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

สำหรับสาธารณรัฐสิงคโปร์ กำหนดให้จดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการออนไลน์บนเว็บไซต์ของสำนักงานสรรพากรสิงคโปร์ (Inland Revenue Authority of Singapore (IRAS)) ภายใต้ระบบหักภาษีซื้อ (simplified pay-only regime) โดยมีหลักเกณฑ์การยื่นรายงานภาษีสินค้าและบริการ พร้อมเอกสารประกอบที่ไม่ซับซ้อนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ให้บริการจากต่างประเทศและผู้ดำเนินธุรกิจตลาดอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ทั้งนี้ IRAS ได้จัดทำคู่มือต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการจากต่างประเทศเข้าใจหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับภาษีสินค้าและบริการสำหรับการให้บริการระยะทางไกลจากต่างประเทศซึ่งแนวทางการจดทะเบียนภาษีสินค้าและบริการของสาธารณรัฐสิงคโปร์ถือว่าสอดคล้องกับคำแนะนำในการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มของ OECD และแนวทางการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทย

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าประเด็นปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการ

ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทยในทางปฏิบัติเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจ การปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และระบบเกี่ยวกับการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ ในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มที่ผู้วิจัยพบว่าอาจเกิดขึ้นได้คือกรณีที่ผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มมีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มแทนผู้ประกอบการที่ได้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ในกรณีที่ผู้ประกอบการได้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มโดยมีกระบวนการต่อเนื่อง ตั้งแต่การนำเสนอการให้บริการ การชำระค่าบริการ การส่งมอบบริการ และการอื่นใดตามที่อธิบดีประกาศกำหนด ตามมาตรา 82/13 วรรคสาม แห่งประมวลรัษฎากร เนื่องจากผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มอาจมีความสับสนกับข้อความว่า “การนำเสนอการให้บริการ การชำระค่าบริการ การส่งมอบบริการ” นั้นมีความหมายรวมถึงอะไร ขั้นตอนใดบ้าง ด้วยเหตุนี้อาจทำให้ผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มเกิดความสับสนว่าแท้จริงแล้วตนเข้าข่ายมีหน้าที่ต้องชำระภาษีมูลค่าเพิ่มแทนผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศหรือไม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดในประเด็นเรื่องเกี่ยวกับการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรมสรรพากรควรมีการจัดทำสื่อเพิ่มเติมในการทำทำความเข้าใจกับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ หรืออาจมีการจัดสัมมนาออนไลน์เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ และผู้ประกอบการอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มเกิดความ

เข้าใจอย่างแท้จริงว่าตนมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มเพื่อชำระภาษีมูลค่าเพิ่มแทนผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศหรือไม่ อย่างไร

3. มาตรการในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีสินค้าและบริการสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของ OECD ประเทศออสเตรเลีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และประเทศไทย ประกอบกับบทสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในแต่ละประเทศมีการกำหนดมาตรการสำหรับผู้ให้บริการที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีสินค้าและบริการที่คล้ายคลึงกันคือมีการกำหนดบทลงโทษทางแพ่ง (เบี้ยปรับ) และบทลงโทษทางอาญา (ปรับหรือจำคุก) ซึ่งในกรณีที่ผู้ให้บริการที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นผู้ที่อยู่ในประเทศที่จัดเก็บภาษี มาตรการดังกล่าวข้างต้นถือว่ามีความเหมาะสมและสามารถบังคับใช้ได้ แต่ในกรณีของผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ หรือผู้ประกอบการธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์แพลตฟอร์มจากต่างประเทศนั้น หากบุคคลดังกล่าวไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ การบังคับใช้มาตรการดั้งเดิม (บทลงโทษทางแพ่งหรือทางอาญา) อาจบังคับใช้ได้อย่างลำบาก เนื่องจากผู้ประกอบการเหล่านั้นไม่ได้อยู่ในประเทศที่จัดเก็บภาษี เช่นนี้ควรมีการยกระดับมาตรการในกรณีที่ผู้ประกอบการจากต่างประเทศไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มซึ่งประเทศไทยได้มีการยกระดับมาตรการไม่ว่า

จะเป็นการเข้าร่วมโครงการผู้ตรวจสอบภาษีระหว่างประเทศ (Tax Inspectors Without Borders (TIWB)) การเข้าร่วมเป็นภาคีของ MAC ตามแนวทางของ OECD แต่เป็นการให้ความร่วมมือเฉพาะในเรื่องการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางภาษีเท่านั้น โดยตั้งข้อสงวนไม่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการติดตามจัดเก็บภาษีที่ค้างชำระหรือค่าปรับที่เกี่ยวข้องและเรื่องการจัดหาเอกสารสำหรับภาษีอากร และมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรโดยมีการเพิ่มมาตรา 10 ตรี โดยกำหนดอำนาจอธิบดีกรมสรรพากรในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้มาโดยหน้าที่ราชการเพื่อการปฏิบัติตามพันธกรณีตาม MAC และเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันการเลี่ยงรัษฎากร แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วอาจก่อให้เกิดปัญหาที่ผู้ประกอบการจากต่างประเทศไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้นซึ่งมาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจไม่เพียงพอ ดังนั้นกรมสรรพากรควรเพิ่มการยกระดับมาตรการระหว่างประเทศสำหรับกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

4. ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย

จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด หลักกฎหมายและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศของประเทศไทยก่อให้เกิดผลกระทบจากต่อองค์กรและบุคคล 3 กลุ่ม ดังนี้

4.1 ภาครัฐ

ในส่วนของภาครัฐซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายฉบับนี้มีผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

4.1.1 เดิม กรมสรรพากรไม่สามารถจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศต่างประเทศในประเทศไทยได้ ทำให้ภาครัฐสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษีในส่วนนี้ไปหลังจากที่มีการประกาศบังคับใช้เรื่องการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2564 โดยทางกรมสรรพากรได้ออกแถลงข่าวเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2565 ว่ากรมสรรพากรมีการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการบริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2564 - มีนาคม 2565 เป็นยอดรวมทั้งสิ้น 4,261.25 ล้านบาท โดยมียอดจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสูงสุดจากธุรกิจบริการโฆษณาออนไลน์เป็นจำนวน 2,689.51 ล้านบาท จากยอดการจัดเก็บภาษีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศก่อให้เกิดผลดีต่อภาครัฐในส่วนของรายได้จากการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศต่อไป

4.1.2 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคเอกชน ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงปัญหาในทางปฏิบัติที่มีความหลากหลายสำหรับปัญหาที่ภาครัฐประสบจากการบังคับใช้กฎหมายนี้มีสาเหตุเนื่องจากกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทยประกอบกับกฎหมายฉบับนี้เพิ่งมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมา ซึ่งในช่วงระยะเริ่มต้นกรมสรรพากรประสบ

ปัญหาในการติดต่อสื่อสารกับผู้ประกอบการจดทะเบียนเนื่องจากติดต่อผู้ประกอบการจดทะเบียนอยู่ในต่างประเทศต้องกระทำโดยอีเมลเป็นหลักซึ่งอาจไม่สะดวกรวดเร็วเท่ากับการติดต่อสื่อสารกับผู้ประกอบการจดทะเบียนที่อยู่ภายในประเทศ

4.1.3 ทำให้แนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทยมีความเป็นสากลขึ้นเนื่องจากสอดคล้องกับแนวทางการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มของ OECD และหลาย ๆ ประเทศชั้นนำเนื่องจากหลาย ๆ ประเทศได้มีการบังคับใช้กฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีสินค้าและบริการสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศแล้ว ทั้งนี้ กรมสรรพากรสามารถนำแนวทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นี้ไปพัฒนาเพื่อปรับใช้กับระบบการจัดเก็บภาษีประเภทอื่น ๆ ให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้นในอนาคต

4.1.4 เนื่องจากกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศเป็นการบังคับใช้กับผู้ให้บริการหรือแพลตฟอร์มที่อยู่ในต่างประเทศ ผลกระทบต่อภาครัฐที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่งคือการบังคับใช้กฎหมายนั้นอาจจะกระทำได้อย่างลำบากโดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ให้บริการหรือแพลตฟอร์มไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนี้ แม้กรมสรรพากรจะกำหนดมาตรการหรือบทลงโทษ เช่น เงินเพิ่มเบี้ยปรับ โทษทางอาญาที่เป็นมาตรฐานเดียวกันกับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แต่บทลงโทษที่กำหนดขึ้นในประมวลรัษฎากรนั้นอาจไม่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันที่เทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็วซึ่ง

ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องมีสถานประกอบการในประเทศไทย

4.2 ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์

สำหรับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ต่อผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

4.2.1 ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ

ผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ คือ มีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มโดยต้องมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเพิ่มขึ้น เช่น ค่าภาษี ค่าที่ปรึกษาทางภาษี ค่าธรรมเนียมในการโอนชำระภาษีมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น รวมทั้งอาจต้องรับภาระในส่วนของต้นทุนค่าบริการที่เพิ่มขึ้นจากการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มนี้

4.2.2 ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

ผลกระทบคือได้รับการปฏิบัติทางภาษีที่มีความเท่าเทียมมากขึ้นส่งผลให้เกิดความยุติธรรมในการแข่งขันทางธุรกิจกับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ

4.3 ผู้ใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์

โดยทั่วไป ผู้ใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่จดทะเบียนส่วนใหญ่อาจคิดว่าการบังคับใช้กฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศก่อให้เกิดภาระภาษีที่เพิ่มขึ้นแก่ตน แต่แท้จริงแล้ว ผู้ใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่จดทะเบียนมีหน้าที่ที่ต้องนำส่งเงินภาษีมูลค่าเพิ่มจากการใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศอยู่แล้วตามหลักเกณฑ์มาตรา 83/6 (2) แห่งประมวลรัษฎากร แต่เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ส่งผลให้ผู้ใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์

จากต่างประเทศไม่มีหน้าที่ต้องนำเงินส่งภาษีมูลค่าเพิ่มในส่วนนี้อีกต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กรมสรรพากรควรมีการเพิ่มเติมประเภทของบริการที่เข้าข่ายว่าเป็น “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” และบริการที่ไม่เข้าข่ายว่าเป็น “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์” ไว้ในกฎหมายลำดับรอง เช่น ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการตีความคำนิยามของคำว่า “บริการทางอิเล็กทรอนิกส์”

2. กรมสรรพากรควรมีการยกระดับความร่วมมือระหว่างประเทศกับนานาประเทศในเรื่องการบริหารจัดการภาษีอากร เช่น ความตกลงพหุภาคีว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการบริหารภาษี (The Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters (MAC)) ที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีโดยมีข้อตกลงร่วมมือในเรื่องการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางภาษีเท่านั้น โดยตั้งข้อสงวนไม่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการติดตามจัดเก็บภาษีที่ค้างชำระหรือค่าปรับที่เกี่ยวข้องและเรื่องการจัดหาเอกสารสำหรับภาษีอากร ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้มีการปลดข้อสงวนดังกล่าวเพื่อเพิ่มขอบเขตความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการติดตามจัดเก็บภาษีและเรื่องการจัดการเอกสารสำหรับภาษีอากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายภาษีอากรกับผู้ประกอบการที่อยู่ต่างประเทศ นอกจากนี้ กรมสรรพากรควรสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพิ่มเติมเพื่อให้มีความช่วยเหลือในเรื่องการตรวจสอบภาษีให้ครอบคลุมทั้งภาษีเงินได้และภาษี

มูลค่าเพิ่มเพื่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย พร้อมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในประเทศ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศ และเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

3. กรมสรรพากรควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อให้ความรู้และทำความเข้าใจกับผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ หรืออาจมีการจัดสัมมนาออนไลน์เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศเกี่ยวกับ

การจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ

4. กรมสรรพากรควรเพิ่มบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษีระหว่างประเทศภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยีเพื่อให้เท่าทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ

References

- AUSTRALIAN TAXATION OFFICE. (2017). *Registration*. Retrieved June 16, 2021, from Australian Taxation Office Web site: <https://www.ato.gov.au/business/international-tax-for-business/gst-on-imported-services-and-digital-products/registration/>
- AUSTRALIAN TAXATION OFFICE. (2020). *GST on imported services and digital products*. Retrieved June 16, 2021, from Australian Taxation Office Web site: <https://www.ato.gov.au/Business/International-tax-for-business/GST-on-imported-services-and-digital-products/>
- AUSTRALIAN TAXATION OFFICE. (2021). *Registration*. Retrieved July 12, 2022, from Australian Taxation Office Web site: <https://www.ato.gov.au/Business/International-tax-for-business/GST-on-imported-goods-and-services/Our-compliance-approach/>
- INLAND REVENUE AUTHORITY OF SINGAPORE. (2023). *IRAS e-Tax Guide GST: Taxing imported remote services by way of the overseas vendor registration regime*. (2nd ed.). Singapore: Inland Revenue Authority of Singapore.
- OECD. (2015). *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy ACTION 1: 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2017). *International VAT/GST Guidelines*. Paris: OECD Publishing.
- The Revenue Department. (2021). *A Guide on VAT on Electronic Service Provided to Non-VAT Registrants in Thailand by Non-resident Business Person*. (1st ed.). Bangkok: The Revenue Department.
- The Revenue Department. (2022). *A Guide on VAT on Electronic Service Provided to Non-VAT Registrants in Thailand by Non-resident Business Person*. (2nd ed.). Bangkok: The Revenue Department.

มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยา ความเสียหายจากการกระทำความผิด เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย การสาธารณสุข

พรพรรณ วรตันติ*

ตะวัน เดชภีรัตนมงคล**

Received : October 31, 2023

Revised : June 26, 2024

Accepted : June 26, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย (3) วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย (4) เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุข ที่เหมาะสมกับประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า (1) การนำแนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาการเจ็บป่วยและการเยียวยาสำหรับการได้รับสารพิษแต่ยังไม่ปรากฏอาการ และหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย มาปรับใช้ ถือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการกำหนดมาตรการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (2) กฎหมายของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นกำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยการจัดตั้งกองทุนเยียวยา ส่วนกฎหมายการสาธารณสุขของ

ผู้รับผิดชอบบทความ : นางสาวพรพรรณ วรตันติ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Email : woratanti_nong@outlook.com

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** น.ด. (นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต), Doctor of Law ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประเทศไทยกำหนดมาตรการลงโทษในทางอาญาและมาตรการทางปกครอง เพื่อป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิด (3) มาตรการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นแม้จะมีการจัดตั้งกองทุนเหมือนกัน แต่มีจุดมุ่งหมายต่างกัน กล่าวคือ สหรัฐอเมริกามุ่งเน้นการเยียวยาฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ส่วนญี่ปุ่นมุ่งเน้นเยียวยาบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ขณะที่กฎหมายการสาธารณสุขของประเทศไทยไม่มีมาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหาย (4) จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายการสาธารณสุขของไทย ให้มีหมวดว่าด้วยกองทุนเยียวยาความเสียหาย เพื่อจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพและอนามัย จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขโดยผู้เสียหายจะได้รับการพิจารณาสิทธิและจ่ายค่าชดเชยจากกองทุนโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ส่งผลให้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาอย่างทันท่วงที

คำสำคัญ : มาตรการทางกฎหมาย / เยียวยาความเสียหาย / สิ่งแวดล้อม / ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม / การสาธารณสุข

Legal Measurement of Remedies from Environmental Offenses by the Public Health Law

Pornpan Woratanti*

Tawan Detpiratmongkol**

Abstract

This independent study aims to 1) study of concept, theory and principle about assisting the environmental crime victim 2) study legal measures about assisting the environmental crime victim in United States, Japan and Thailand 3) analyze and compare legal measures about assisting the environmental crime victim in United States, Japan and Thailand 4) suggest an appropriate guideline of measures to assisting the environmental crime victim according to the Public health law that proper for Thailand. The results revealed that 1) by applying concept about consideration of illness and assisting from poisoned with no symptoms and the Polluter pays principle are fundamentals for setting measures of assisting the environmental crime victim 2) United States and Japan have the legal about assisting the environmental crime to setting up the Healing fund but Thailand have the legal for criminal punishment and administrative measures to prevent the offense 3) although United states and Japan also have the Healing fund but with different objective, United States focus to healing environment but Japan focus to healing victim,

Corresponding Author : Miss Pornpan Woratanti, School of Laws, Sukhothai Thammathirat Open University.
Email : woratanti_nong@outlook.com

* School of Laws, Sukhothai Thammathirat Open University

** Assistant Professor, Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

while Thailand have no healing measures 4) Thai Public health law should revise to have provision of The Healing fund to assisting victim by paying compensation from environmental crime according to the Public health law, victim will be considered right and compensation paid from the Healing fund without bringing the case to court: as a result, victim will be healed in time.

Keywords : Legal measures / Assisting the victim / Environment / Environmental crime / Public health

1. บทนำ

การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของประชากรล้วนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลกระบุว่าร้อยละ 25-35 ของปัญหาด้านสุขภาพหรือโรคภัยไข้เจ็บของประชาชนทั่วโลกเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น โดยปัจจัยเสี่ยงด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ เช่น มลพิษทางอากาศจากยานพาหนะการคมนาคมขนส่งโรงงานอุตสาหกรรมและโรงงานผลิตพลังงานในรูปแบบต่าง ๆ เป็นสาเหตุของการเสียชีวิตของประชากร¹ ประเทศไทยมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการทางปกครองและมาตรการทางอาญาเพื่อคุ้มครองประชาชนด้านสุขลักษณะและการอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยให้อำนาจแก่ราชการส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดท้องถิ่นควบคุมดูแลการดำเนินการและกิจการต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัติดังกล่าวมิให้มีผลต่อสุขภาพอนามัยและสภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของประชาชน หากผู้ดำเนินการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นแก้ไขหรือปรับปรุงให้ถูกต้องได้ และหากผู้นั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานย่อมต้องระวางโทษจำคุกปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ เห็นได้ว่าการกำหนดมาตรการดังกล่าวเป็นเพียงการควบคุมป้องกัน และดำเนินการกับผู้ประกอบกิจการที่กระทำการใด ๆ อันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติ

กฎหมายหรือคำสั่งเจ้าพนักงานเท่านั้นแต่มาตรการเยียวยาความเสียหายต่อผู้ได้รับความเสียหายจากการดำเนินกิจการต่าง ๆ ซึ่งเป็นมาตรการทางแพ่งไม่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

การใช้สิทธิเรียกร้องจึงต้องอาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ควบคุมป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย หรือทรัพย์สิน และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่การใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวพบปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ ปัญหาผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเป็นผู้เสียหายที่จะมีอำนาจฟ้องคดีตามกฎหมายทั้งสองฉบับนั้น ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือทรัพย์สินของผู้ยื่นก่อนเท่านั้น แต่กรณีความเสียหายเกิดจากมลพิษที่มีผู้เสียหายจำนวนมากและความเสียหายอาจมิได้เกิดผลกระทบต่อประชาชนเพียงเฉพาะในพื้นที่บริเวณที่เกิดเหตุ และความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจเป็นความเสียหายแบบสะสมหรือไม่แสดงอาการให้เห็นในทันทีแต่ต้องใช้เวลาในการปรากฏอาการอย่างชัดเจน ทำให้บุคคลที่ได้รับสารพิษแต่ยังไม่ปรากฏอาการอาจยังไม่ใช่ผู้เสียหายที่มีสิทธิฟ้องคดีได้ ปัญหาการพิสูจน์พยานหลักฐาน เนื่องจากการฟ้องคดีผู้เสียหาย

¹ สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชนสำหรับประชาชน. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า 5-8

หรือใจทักยังมีหน้าที่พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลอยู่ ซึ่งการพิสูจน์ดังกล่าวอาจต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ให้ศาลเชื่อและชี้ชัดได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดซึ่งการดำเนินการเป็นไปได้อย่างและจำต้องใช้ระยะเวลาส่งผลให้การดำเนินคดีล่าช้าผู้เสียหายอาจไม่ได้รับการเยียวยาได้ทันทั่วทั้งที่ *ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในอนาคต* เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพหรืออนามัย อาจยังไม่ปรากฏอาการภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดค่าเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับอาจยังไม่เพียงพอตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม รวมถึง*ปัญหาการขาดบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหาย* เนื่องจากการดำเนินคดีมีข้อจำกัดตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายซึ่งยังกว้างขวางไม่เพียงพอกับเหตุการณ์และข้อเท็จจริงในกรณีที่เกิดมลพิษจากสิ่งแวดล้อม

จากสภาพปัญหาข้างต้นล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางศาลดังกล่าวเป็นมาตรการเยียวยาที่ยังไม่ครอบคลุมความเสียหาย และยังไม่เหมาะสมต่อความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ผู้วิจัยต้องศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุขเพื่อกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุขให้มีความชัดเจนครอบคลุมความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ และสามารถเยียวยาความเสียหายได้อย่างทันทั่วทั้งที่

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย
3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่เหมาะสมกับประเทศไทย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้เขียนศึกษารวบรวมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม แนวคิดเรื่องการเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมของผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แนวคิดในการจัดตั้งกองทุน เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการวิเคราะห์หาแนวทางในแก้ไขปัญหาการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยศึกษารวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราช

บัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนเยียวยาความเสียหาย เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในประเทศไทย

4. วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องและเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร งานวิจัย และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวกับเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากปัญหาสิ่งแวดล้อม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนวทางสำหรับการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เนื่องจากประเด็นปัญหาการวิจัยนี้เป็นปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่ครอบคลุมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษารากฐาน แนวคิด ทฤษฎีโดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสารเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการ

ทางกฎหมายที่มีอยู่ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศในการเสนอแนวทางด้านกฎหมายแก้ปัญหายังมีประสิทธิภาพโดยที่ไม่ได้แสดงค่าในเชิงตัวเลข

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุข ผลการวิจัยมีดังนี้

5.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับผู้เสียหายทางสิ่งแวดล้อม คือ การมีอำนาจฟ้องในฐานะเป็นผู้เสียหายคดีสิ่งแวดล้อม มีวิวัฒนาการมาจากหลักกฎหมายเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งแต่เดิมน้ำที่ของกฎหมายในการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีตามกฎหมายเดือดร้อนรำคาญ (Nuisance) และรบกวนการครอบครอง (Trespass) หรือการดำเนินคดีโดยเจ้าของที่ดินตั้งผู้ถูกรบกวนการใช้สิทธิในน้ำในสภาพและปริมาณโดยปกติวิสัย จึงมีลักษณะเป็นเพียงกลไกเพื่อให้การรักษาผลประโยชน์เอกชน (Private Interests) เท่านั้น ซึ่งยังไม่ได้ให้ความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะเป็นผลประโยชน์มหาชน (Public Interests) กล่าวคือ คำนึงเพียงการรักษาเยียวยาความเสียหายที่เจ้าของที่ดินหรือเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมก่อให้เกิดขึ้นแก่เพื่อนบ้านของเขารายใดรายหนึ่งหรือหลายรายเท่านั้น ซึ่งผู้มีสิทธิฟ้องร้องคดีตามหลักกฎหมายเรื่องเดือดร้อนรำคาญได้ จะต้องเป็น

ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงเท่านั้น ด้วยการใช้หลักกฎหมายดังกล่าวนี้จึงส่งผลให้การฟ้องคดีแทนผู้เสียหายทั้งหมด (Class Action) ไม่สามารถทำได้ ดังนั้น ในทศวรรษ 1960 สิ่งแรกที่ศาลในประเทศต่าง ๆ จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมจึงได้แก่เรื่องอำนาจฟ้องร้อง (Standing) ต่อมานักนิติศาสตร์จำนวนมากก็ได้สนับสนุนให้มีการนำเอาหลักเรื่องทรัสต์ต่อมหาชน (Public Trust Doctrine) มาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม หลักการนี้ที่มีมาจากกฎหมายโรมันที่มีเนื้อหาว่า ทรัพย์สินหรือทรัพยากรบางประเภทที่เป็นสมบัติร่วมกันของมหาชน เช่น อากาศ พื้นน้ำ ป่าไม้ และธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลเก็บรักษาเป็นทรัสต์ไว้แทนมหาชน ด้วยเหตุนี้การก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินเช่นนั้น จึงเป็นการกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของมหาชน (Public Interests)²

5.2 การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความเจ็บป่วยและการเยียวยาสำหรับการได้รับสารพิษแต่ยังไม่ปรากฏอาการ

เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนามาจากคำพิพากษาของศาล เห็นได้จากกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีข้อพิพาทและการเรียกร้องความเสียหายจากเหตุผลพิษเป็นคดีต่อศาลหลายคดี อาทิ คดี Ferrara v. Gulluchio³ ในคดีนี้โจทก์ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายอันเป็นผลมาจากการที่โจทก์ต้องทนทุกข์ทรมานด้านจิตใจจากความกังวล

ว่าจะเป็นโรคมะเร็งภายหลังการฉายเอกซเรย์ที่ไม่จำเป็น ทำให้ผิวหนังของโจทก์อักเสบเรื้อรังซึ่งความวิตกกังวลทางจิตใจของโจทก์ แม้ว่าจะยังไม่ปรากฏอาการของโรคมะเร็งทางกายภาพ แต่ศาลมีความเห็นว่าโจทก์มีเหตุที่จะได้รับการชดเชยสำหรับเหตุผลความเกรงกลัวต่อโรคที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยเรียกว่าความหวาดกลัวโรคมะเร็ง (Cancerphobia) คำพิพากษาในหลายคดีจึงเป็นที่มาของการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความเจ็บป่วยและการเยียวยาสำหรับการได้รับสารพิษแต่ยังไม่ปรากฏอาการ จนกระทั่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาแนวคิดในการพิจารณาความเจ็บป่วยและการเยียวยาเกิดขึ้นในลักษณะดังต่อไปนี้⁴

(1) แนวคิดที่ถือว่าการได้รับสารพิษ คือความเสียหาย (Exposure-as-Injury) แนวคิดนี้บุคคลที่ได้รับสารเคมีหรือวัตถุที่อาจก่อให้เกิดโรค สามารถที่จะกล่าวอ้างได้ถึงความเสียหายจากการได้รับสารเคมี แม้ว่าจะยังไม่ปรากฏอาการทางด้านกายภาพ หรือผลกระทบต่ออารมณ์ที่มีผลต่อสุขภาพอย่างชัดเจน

(2) แนวคิดที่ว่าด้วยความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นคือความเสียหาย (Increased-Risk-as-Injury) แนวคิดนี้ให้ความหมายของความเสียหายในฐานะความเสี่ยงของการที่จะเกิดการเจ็บป่วยซึ่งหากผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ถึงความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นในการเกิดโรค ก็ควรที่จะได้รับการเยียวยาเนื่องจาก

² พิเชษฐ เมาลานนท์. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม หน่วยที่ 1 บทบาทของกฎหมาย ในการควบคุมและจัดระเบียบสิ่งแวดล้อม. หน้า 80-82. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2563 จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/460685>

³ Ferrara v. Galluchio (5 NY2d 16, 152 N.E.2d 249, 176 N.Y.S.2d 996 [1958]). สืบค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.leagle.com/decision/1958215ny2d16120>

⁴ Hamrich, Matthew C., Theories of Injuries and Recovery for Post-Exposure, Pre-Symptom Plaintiffs: The Supreme Court Takes a Critical Look. 29 Cumberland Law Review 461 (1988-1989). อ้างถึงในสมชาย ปรีชาศิลป์กุล. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการทบทวนองค์ความรู้ระบบชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากมลพิษจากสิ่งแวดล้อม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและมูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ. 2546. หน้า 39-42.

เขาต้องมีชีวิตอยู่ภายใต้ความหวาดกลัวที่จะเกิดโรค และผู้เสียหายก็ควรได้รับการเยียวยาครอบคลุมถึงการตรวจรักษาและความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจ

(3) แนวคิดที่ว่าด้วยผลกระทบทางจิตใจคือ ความเสียหาย (Emotional Distress-as-Injury) แนวคิดนี้เมื่อโจทก์ฟ้องร้องด้วยข้อหาว่าได้รับผลกระทบด้านจิตใจ ก็จะนำหลักเกณฑ์ว่าด้วยการละเมิดต่อร่างกายมาปรับใช้ โดยโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเมื่อได้รับสารพิษแล้วส่งผลกระทบต่อร่างกายของโจทก์ หรือไม่มีอาการทุกข์ทรมานทางจิตใจที่ได้ปรากฏขึ้น ถ้าผู้เสียหายสามารถพิสูจน์กรณีหนึ่งกรณีใดดังกล่าวได้ ก็สามารถได้รับค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต

(4) แนวคิดที่ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการตรวจรักษา คือความเสียหาย (Cost of Medical Monitoring-as-Injury) แนวคิดนี้กรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ถึงผลกระทบต่อจิตใจหรือการตกอยู่ในภาวะเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นต่อการเจ็บป่วย ผู้เสียหายสามารถที่จะฟ้องคดีเพื่อความเสียหายที่ปรากฏชัด คือ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อตรวจรักษาเพื่อป้องกันและรักษาโรคที่จะเกิดขึ้น

สำหรับประเทศญี่ปุ่นไม่ปรากฏแนวคิดดังกล่าวแต่มีคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลกรณีคดีอิตา อิตา (Itai-Itai) ซึ่งเป็นกรณีที่ประชาชนป่วยเป็นโรคกระดูกผุ อันเนื่องมาจากสารแคดเมียมที่เกิดจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่ได้ไหลลงสู่แม่น้ำ และประชาชนได้ใช้น้ำทั้งในการอุปโภคบริโภคสารแคดเมียมจึงสะสมในร่างกาย และมีผลต่อกระดูกซึ่งก่อให้เกิดความเจ็บปวดให้แก่ผู้ป่วยเป็นอย่างมาก บรรดาผู้เจ็บป่วยและเสียหาย ทั้งหลายจึงทำการฟ้องร้องต่อศาลเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนต่าง ๆ ภายหลังจากที่ศาลพิจารณาแล้ว สามารถพิสูจน์

ได้ว่าโรคกระดูกผุนี้เป็นผลจากสารแคดเมียม ซึ่งมาจากเหมืองแร่ของบริษัท Mitsui ทางบริษัทจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ป่วยทั้งหมด⁵

5.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีที่ว่าด้วยความรับผิดชอบเด็ดขาด (Theory of Absolute Liability) ในระบบ Common Law นั้น ความรับผิดชอบละเมิดและทางอาญาของจำเลยอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความรับผิดชอบที่เกิดจากความผิด (fault) ของจำเลย และความรับผิดชอบโดยเด็ดขาด (absolute liability) ความรับผิดชอบอันเกิดจากความผิดของจำเลยนั้น เป็นความรับผิดชอบอันมีมาแต่ดั้งเดิม จำเลยจะมีความรับผิดชอบก็ต่อเมื่อการกระทำของจำเลยนั้นเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือประมาทอย่างร้ายแรง (reckless) เนื่องจากการกระทำความผิดกล่าวของจำเลย เป็นเรื่องที่ควรเตือนได้ในคดีประเภทนี้ โจทก์เป็นฝ่ายมีหน้าที่นำสืบ ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำการโดยเจตนา หรือประมาทอย่างร้ายแรง⁶ ในสหรัฐอเมริกาได้นำทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาดมาประยุกต์ใช้เพื่อการเยียวยาปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น สิทธิในการฟ้องตามกฎหมาย The Environmental Protection ด้วยเหตุที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนอเมริกาทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงให้ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำหรือจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหา

⁵ จรณชัย คัลยพงษ์. รูปแบบของกฎหมายสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525. หน้า 200.

⁶ อำนาจ วงศ์บัณฑิต. "การเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของ Common Law ในคดีสภาพแวดล้อมเป็นพิษในแคนาดา" วารสารนิติศาสตร์ 16, 3. (กันยายน 2529). หน้า 165-166. สืบค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://www.tulawcenter.org/?q=knowledge/content/203>

สิ่งแวดล้อม หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่ในฐานะเป็นปากเสียงแทนประชาชนในปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้มีสิทธิฟ้องร้องคดีต่อศาล ในกรณีที่เกิดหรืออาจเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้น และในการฟ้องร้องนั้นหากว่าได้มีกฎหมาย คำสั่ง คำอนุญาต หรือมาตรฐาน เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว โจทก์เพียงแต่พิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำการที่ผิดไปจาก ข้อบัญญัติดังกล่าวก็พอ แต่ถ้าไม่มีข้อบัญญัติใด ๆ โจทก์เพียงพิสูจน์ว่า สิ่งแวดล้อมที่เสียไปมีมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับทางเศรษฐกิจ และจำเลยมีวิธีทำให้เกิดความเสียหายได้น้อยกว่าที่เป็นอยู่ แต่ไม่ทำก็เพียงพอแล้ว⁷ และในกรณีที่มีการก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้กระทำและเกิดผลร้ายในมลรัฐหนึ่งและผลนั้นได้ขยายไปยังมลรัฐอื่นด้วย เช่นนี้ศาลสูงแห่งมลรัฐอเมริกา ได้วินิจฉัยและวางหลักเกณฑ์ โดยอาศัยทฤษฎีดังกล่าวว่า ผู้เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหาย ต้องรับผิดชอบในกรณีไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นกับบุคคล หรือทรัพย์สินหรือธุรกิจหรือทรัพยากรธรรมชาติด้วยเหตุบังเอิญหรือเหตุสุดแต่การประการใดก็ตาม⁸ สำหรับประเทศไทยได้นำเอาทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดมาใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ซึ่งบัญญัติว่า นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น คือ ความรับผิดของนายจ้างร่วมกับลูกจ้างในกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายในทางการที่จ้าง กล่าวคือ

เป็นความรับผิดทางละเมิดของนายจ้างที่ต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างของตนได้กระทำให้ขึ้นในทางการจ้าง โดยไม่มีข้อยกเว้นหรือข้อแก้ตัวใด ๆ ทั้งสิ้น

ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัด (Theory of Strict Liability) เป็นหลักการที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ของประเทศอังกฤษ โดยเป็นทฤษฎีที่มุ่งคุ้มครองความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลมากกว่าจะเน้นที่ความผิดของผู้ก่อความเสียหาย เพราะถือว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วต้องมีภาระชดเชยเยียวยาเสมอ ซึ่งดังที่กล่าวมาแล้วว่าการจะพิสูจน์ความผิด (fault) ตามหลักความรับผิดทางละเมิดจะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำทางด้านจิตใจว่าผู้กระทำจงใจหรือประมาทเลินเล่อ แต่ในความรับผิดต่อความเสียหายบางกรณีการพิสูจน์ถึงความจงใจของผู้กระทำนั้นยากที่จะพิสูจน์ หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดจึงเข้ามาเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ดังกล่าว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลที่จะไม่ถูกทำให้เสียหาย หลักนี้จึงไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบทางด้านจิตใจของผู้กระทำ โดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำจะจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ หากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลใดก็จะต้องมีการชดเชยและเยียวยาความเสียหายนั้น หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดจึงวางหลักกฎหมายต่อผู้ถูกกล่าวหาโดยสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดและต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาจึงมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าการกระทำนั้น เข้าข้อยกเว้นความรับผิดตามที่กฎหมายกำหนด จึงจะหลุดพ้นจากความรับผิดได้⁹ สำหรับ

⁷ กาญจนา นิมนานเหมินทร์. กฎหมายสภาวะแวดล้อม. กรุงเทพฯ. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535. หน้า 52-55

⁸ Irving J. Sloan. (1971). Environment and the Law. p. 78-80.

⁹ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร. วิทยุชน. 2554. หน้า 29

ประเทศญี่ปุ่นได้ผ่านกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์ โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2538¹⁰ กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบผลิตภัณฑ์นี้มีหลักการที่สำคัญอย่างมากเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์ความเสียหาย โดยได้ปรับเปลี่ยนการพิสูจน์ความเสียหายใหม่ด้วยการให้ผู้เสียหายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์มีหน้าที่เพียงพิสูจน์ให้ได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่บริโภคนั้นมีความบกพร่อง (Defect) จนทำให้ได้รับความเสียหาย ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะได้รับชดเชยค่าเสียหาย อันเป็นการรับเอาหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ ส่วนความรับผิดโดยเคร่งครัดตามกฎหมายไทยปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 กล่าวคือ เป็นการให้เจ้าของหรือผู้ครอบครอง แหล่งกำเนิดมลพิษที่ก่อให้เกิดการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายเพื่อการนั้นซึ่งผู้เสียหายนั้นไม่มีหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าผู้ก่อให้เกิดมลพิษนั้นได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ผู้เสียหายเพียงแต่แสดงให้เห็นว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นและตนนั้น เป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าว ส่วนผู้ก่อให้เกิดมลพิษนั้น จะมีหน้าที่ในการพิสูจน์ว่าตนมิได้เป็นผู้ก่อให้เกิดมลพิษดังกล่าว หรือพิสูจน์ว่ากรณี

ดังกล่าวนั้นเข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งตนไม่จำเป็นต้องรับผิด¹¹

5.4 เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

5.4.1 เปรียบเทียบผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

การที่จะเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้นั้น ประการสำคัญคือจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้นโดยตรง สำหรับประเทศไทยการพิจารณาถึงการเป็นผู้เสียหายต้องพิจารณาความเสียหายจากกฎหมายแต่ละฉบับซึ่งกำหนดความรับผิดในทางแพ่งไว้ เช่น ความรับผิดทางแพ่งตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งความเสียหายตามมาตราดังกล่าวนี้จะต้องเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพ อนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของรัฐเสียหายด้วยประการใด ๆ ส่วนความรับผิดทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด มาตรา 420 ความเสียหายต้องเกิดจากการกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย และเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดเงื่อนไขของผู้มีสิทธิฟ้องคดีไว้ โดยมีข้อพิจารณา 3 ประการ ได้แก่

¹⁰ ประกอบ สึเนเปสนันท์. (2550). “การพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่น” วารสารยุติธรรมปริทัศน์, 1, 6. หน้า 39.

¹¹ ประพนธ์ คล้ายสุบรรณ. (2550). แนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในคดีสิ่งแวดล้อม. วารสารวิชาการศาลปกครอง. หน้า 224.

1) ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นโดยโจทก์จะต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริงจากการกระทำละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายที่คุ้มครองสิทธินั้นแล้ว 2) ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล กล่าวคือ ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายกับการกระทำที่ถูกร้อง 3) ต้องเป็นเรื่องที่ศาลอาจเยียวยาให้ได้โดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับความเจ็บป่วยและการเยียวยา ในการพิจารณาถึงบุคคลที่ได้รับสารเคมี หรือวัตถุมีพิษเข้าสู่ร่างกาย แต่ยังไม่ปรากฏอาการโดยถือว่าการที่บุคคลที่เพียงแต่ได้รับสารพิษเข้าสู่ร่างกายหรือสัมผัสสารพิษอันเกิดจากการก่อกมลพิษนั้น เป็นความเสียหายที่บุคคลดังกล่าวได้รับแล้ว แม้จะยังไม่ปรากฏอาการให้เห็นชัดขึ้นมาก็ตาม ส่วนในประเทศญี่ปุ่นการดำเนินคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายและ

ค่าทดแทน เป็นไปตามกฎหมายแพ่งที่กำหนดเพียงว่า ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนเสียหายแก่ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินอย่างไรก็ย่อมมีอำนาจฟ้องร้องเพื่อให้ได้ค่าทดแทนกลับคืนมา นอกจากนี้แนวคำพิพากษาศาลฎีกาของญี่ปุ่นทั้งคดีแพ่งและคดีปกครองได้มีคำวินิจฉัยยอมรับสิทธิในการฟ้องคดีของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับบริเวณที่ก่อให้เกิดมลพิษว่าเป็นผู้ได้รับความเสียหายที่เป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดี อีกทั้งยังได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เสียหายไว้ในกฎหมายเฉพาะสำหรับผู้เสียหายจากโรค อันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หากผู้นั้นได้เคยอาศัยหรือเคยทำงานในบริเวณเขตกำหนดนั้น หรืออยู่ในบริเวณดังกล่าวในเวลานั้นและเจ้าหน้าที่ปกครองและแพทย์ของรัฐบาลได้พิจารณาออกคำรับรองแล้ว ปรากฏดังตาราง

สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	ประเทศไทย
1. ต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นโดยโจทก์จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับ ความเสียหายตามความเป็นจริงจากการกระทำละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายที่คุ้มครองสิทธินั้นแล้ว 2. ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล กล่าวคือ ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายกับการกระทำที่ถูกฟ้อง 3. ต้องเป็นเรื่องที่ศาลอาจเยียวยาให้ได้โดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล 4. บุคคลที่ได้รับสารพิษเข้าสู่ร่างกายหรือสัมผัสสารพิษอันเกิดจากการก่อมลพิษ แต่ยังไม่ปรากฏอาการจากสารพิษดังกล่าว ถือว่าเป็นความเสียหายที่บุคคลดังกล่าวได้รับแล้ว	1. ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย แก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน 2. ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับบริเวณที่ก่อให้เกิดมลพิษ 3. ผู้ที่เคยอาศัยหรือเคยทำงานในบริเวณเขตกำหนด หรืออยู่ในบริเวณดังกล่าวในเวลานั้น และเจ้าหน้าที่ปกครองและแพทย์ของรัฐบาลได้พิจารณาออกคำรับรองแล้วว่าผู้นั้นเป็นผู้อยู่ในขอบเขตแห่งกฎหมายว่าด้วยค่าทดแทน	1. ต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้นโดยตรง หรือมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วจึงจะเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิและมีอำนาจฟ้องคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 2. ต้องมีผลของความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัยที่ปรากฏผลขึ้นชัดเจนแล้วเท่านั้น ไม่ใช่ความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น หรือน่าจะเกิด

5.4.2 เปรียบเทียบการพิสูจน์พยานหลักฐาน

กฎหมายไทยมีการบัญญัติเกี่ยวกับการพิสูจน์พยานหลักฐานในการพิสูจน์การทำความผิดของผู้ก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ซึ่งกำหนดให้ ผู้เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผู้จ่ายค่าเสียหายทั้งหมดโดยฝ่ายผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจะรับภาระในการพิสูจน์ว่าตนหรือกิจการของตนมิได้เป็นเหตุแห่งความเสียหาย แต่โจทก์หรือผู้เสียหายยังคงมีภาระการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่าง

การกระทำและผลอยู่ โดยต้องพิสูจน์ให้ได้ว่ามีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นเกิดขึ้นจริง และจำเลยเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาโดยปกติแล้วโจทก์ในคดีสิ่งแวดล้อมจะมีภาระการพิสูจน์โดยโจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนให้มีน้ำหนักมากกว่าหรือน่าเชื่อถือมากกว่าพยานหลักฐานที่จะถูกนำมาหักล้างจากฝ่ายจำเลย ต่อมาศาลสหรัฐได้พัฒนาแนวความคิดในเรื่องความรับผิดเป็นพิเศษ กล่าวคือ มีการนำทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้เพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์จากโจทก์ไปให้แก่จำเลย ส่วน

ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนภาวะการพิสูจน์โดยผู้เสียหายจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความจริงหรือประมาทเลินเล่อของผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย เพียงแต่แสดงให้เห็นว่ามีความ

เสียหายเกิดขึ้นและความเสียหายเป็นผลมาจากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา ส่วนผู้ถูกกล่าวหาที่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าผลิตภัณฑ์นั้นมิได้มีความบกพร่องหรือมิใช่เกิดจากความประมาทเลินเล่อ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับที่บัญญัติในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ปรากฏดังตาราง

สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	ประเทศไทย
1. โจทก์ในคดีสิ่งแวดล้อมจะมีภาระการพิสูจน์โดยโจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนให้มีน้ำหนักมากกว่าหรือน่าเชื่อถือมากกว่าพยานหลักฐานที่จะถูกนำมาหักล้างจากฝ่ายจำเลย	1. มีการนำทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้โดย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ โดยผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความจริงหรือประมาทเลินเล่อของผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย เพียงแต่แสดงให้เห็นว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นและความเสียหายเป็นผลมาจากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา ส่วนผู้ถูกกล่าวหาที่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าความบกพร่องนั้นมิใช่เกิดจากความประมาทเลินเล่อ	1. การพิสูจน์พยานหลักฐานตามกฎหมายลักษณะละเมิด ผู้เสียหายหรือโจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ถึงการกระทำและผลที่เกิดขึ้น ในประเด็นว่าจำเลยกระทำโดยจริงหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ การกระทำของจำเลยเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์หรือไม่ ความเสียหายที่โจทก์ได้รับมีมากน้อยเพียงใด และโจทก์ควรได้รับค่าเสียหายเพียงใด
2. ต่อมา มีการนำทฤษฎี ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้โดยการเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์จากโจทก์ไปให้แก่จำเลย	2. การพิจารณาคดีของญี่ปุ่นเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากมลพิษจากโรงงานได้มีการนำเอาทฤษฎีความน่าจะเป็น (Theory of Probability) มาใช้ โดยศาลได้วางหลักเกณฑ์ว่าไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมลพิษกับโรคที่เกิดขึ้นจนปราศจากข้อสงสัย เพียงแต่พิสูจน์ว่ามีการเกิดของโรคในหมู่ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการระบายมลพิษนั้นก็พอ	2. การพิสูจน์พยานหลักฐานตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ผู้เสียหาย หรือโจทก์มีภาระการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ว่ามีการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นเกิดขึ้น และจำเลยเป็นเจ้าของ หรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น ส่วนจำเลยจะรับภาระในการพิสูจน์ว่าตนหรือกิจการของตนมิได้เป็นเหตุแห่งความเสียหาย

5.4.3 เปรียบเทียบการกำหนด ค่าสินไหมทดแทนในอนาคต

ความเสียหายในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นแตกต่างจากคดีละเมิดทั่วไปอันเนื่องมาจากสาเหตุหรือแหล่งกำเนิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากมลพิษหรือสารพิษที่เข้าไปสะสมในร่างกายโดยยังไม่ปรากฏอาการในขณะที่ผู้เสียหายฟ้องคดี แต่ได้ปรากฏขึ้นภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคสอง กำหนดให้ในเวลาที่ศาลพิพากษาคดี หากเป็นการฟ้องวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหาย

นั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลมีอำนาจที่จะสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาได้ภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีได้ เห็นได้ว่าหากผู้เสียหายเกิดเป็นโรคภัยแรงกว่าขณะที่ศาลได้มีคำพิพากษา และระยะเวลาในการที่ศาลได้สงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาล่วงเลยระยะเวลา 2 ปีแล้ว ผู้เสียหายไม่อาจที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายในส่วนนี้ไปในคราวเดียวกันกับที่ได้ทำการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนแก่จำเลยซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดมลพิษได้ สำหรับกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น มิได้กำหนดให้ศาลสามารถสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาได้ ปรากฏดังตาราง

สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	ประเทศไทย
1. ไม่ได้กำหนดเรื่องค่าสินไหมทดแทนในอนาคต อันจะทำให้ศาลสามารถสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาได้	1. ไม่ได้กำหนดเรื่องค่าสินไหมทดแทนในอนาคต อันจะทำให้ศาลสามารถสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาได้	1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคสอง กำหนดให้ในเวลาที่ศาลพิพากษาคดี หากเป็นการฟ้องวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ว่าความเสียหายนั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลมีอำนาจที่จะสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี 2. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้ศาลสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในระยะเวลาไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

5.4.4 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดตั้งกองทุน

สำหรับกฎหมายการสาธารณสุขของประเทศไทย ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากการทำความผิดโดยการจัดตั้งกองทุนเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหาย แต่ได้มีการบัญญัติจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมขึ้นโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้มาตรการทางการเงินสนับสนุนภาครัฐ ทั้งส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งเอกชน ในการจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสีย อากาศเสีย ระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์อื่นใดเพื่อควบคุม บำบัด หรือขจัดมลพิษส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้ง

กองทุนตามโครงการ Superfund โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อนของเสียอันตราย ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นได้มีการจัดตั้งกองทุนภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงาน ERCA โดยมุ่งเน้นการเยียวยาผู้ป่วยที่ได้รับการยืนยันว่าเจ็บป่วยจากมลพิษทางอากาศและมลพิษทางน้ำในพื้นที่ที่กำหนด เนื่องจากประชาชนในสหรัฐอเมริกานิยมใช้สิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าทดแทนเมื่อได้รับความเสียหาย ดังนั้น กองทุนตามโครงการ Superfund จึงให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียอันตรายที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ประชาชนในญี่ปุ่นไม่นิยมการฟ้องร้องเมื่อได้รับความเสียหาย แต่จะเรียกร้องให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหา จึงทำให้กองทุนภายใต้การดำเนินงานของ ERCA มุ่งให้การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษปรากฏดังตาราง

สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	ประเทศไทย
<u>ชื่อกองทุน</u>	<u>ชื่อกองทุน</u>	<u>ชื่อกองทุน</u>
กองทุน Superfund	กองทุนทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพจากมลพิษ	กองทุนสิ่งแวดล้อม
<u>วัตถุประสงค์</u>	<u>วัตถุประสงค์</u>	<u>วัตถุประสงค์</u>
เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อนของเสียอันตรายที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม	เพื่อจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายต่อสุขภาพอนามัย และชีวิตจากมลพิษที่เกิดจากมลพิษต่าง ๆ ในเขตที่กฎหมายกำหนดไว้	เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้มาตรการทางการเงินพัฒนาระบบการกำจัดมลพิษต่าง ๆ

ตารางที่ 5.4.4 (ต่อ)

สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	ประเทศไทย
<u>รูปแบบการเยียวยา</u> รัฐจัดเก็บภาษีจากอุตสาหกรรมเคมีต่าง ๆ ในรูปแบบกองทุนเพื่อใช้ฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับการปนเปื้อนของเสียอันตรายเฉพาะกรณีที่ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบในการก่อมลพิษ	<u>รูปแบบการเยียวยา</u> - รัฐมีการเรียกเก็บเงินจากผู้ประกอบการเพื่อเป็นรายรับเข้ากองทุน เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นภาครัฐก็จะนำเงินจากกองทุนมาใช้ในการดำเนินงานของหน่วยงาน ERCA มาใช้เยียวยาปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ - กำหนดเกณฑ์พิจารณาผู้ที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน 3 ประการ คือ พื้นที่ที่มีมลพิษตามที่ได้กำหนดไว้ ประเภทของโรคที่กำหนดไว้ และระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่ที่กำหนด - จ่ายค่าทดแทน เช่น ค่ารักษาพยาบาล, ค่าทำศพ, พิกัด, ค่าขาดไร้อุปกรณ์ เป็นต้น	<u>รูปแบบการเยียวยา</u> รัฐสนับสนุนในรูปแบบของเงินกู้และเงินอุดหนุนเพื่อจัดทำระบบบำบัดน้ำเสีย อากาศเสียและระบบกำจัดของเสียสำหรับควบคุมบำบัดและขจัดมลพิษ เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุขเป็นการเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เสียหายจากการกระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมและเป็นธรรม เนื่องจากการดำเนินกิจการบางประเภทตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นกิจการที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความ

สิ้นสะอาด พื้นละออง เหมม่า เถ้า หรือการประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งกฎหมายการสาธารณสุขได้กำหนดมาตรการทางกฎหมาย ทั้งมาตรการทางอาญาและทางปกครอง เพื่อควบคุมป้องกัน และดำเนินการกับผู้ประกอบกิจการที่กระทำการใด ๆ โดยฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมายหรือคำสั่งเจ้าพนักงานอันอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน แต่ไม่มีสภาพบังคับของกฎหมายที่ครอบคลุมถึงการเยียวยาความเสียหายของผู้ได้รับความเสียหายอันเป็นมาตรการทางแพ่ง ซึ่งเดิมผู้เสียหายการต้องใช้สิทธิเรียกร้องโดยอาศัยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยการนำกฎหมายดังกล่าวมาปรับใช้พบปัญหาอุปสรรคหลายประการจากการศึกษาพบว่า ในประเด็นปัญหาเรื่องผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและประเด็นปัญหาเรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในอนาคต อาจมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายโดยเพิ่มคำนิยามคำว่าผู้เสียหายและบัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน ทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ที่ศาลสามารถพิสูจน์ได้ในทางพิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาในการปรากฏและติดตามอาการของผู้เสียหายเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้น ส่วนประเด็นปัญหาเรื่องการพิสูจน์พยานหลักฐาน สามารถนำทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาปรับใช้ควบคู่กับทฤษฎีความน่าจะเป็นเพื่อเป็นกำหนดภาระการพิสูจน์พยานหลักฐานของโจทก์ในคดีสิ่งแวดล้อม อันนำมาสู่การแก้ไขปัญหเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางศาลในคดีสิ่งแวดล้อม ส่วนประเด็นปัญหาเรื่องการขาดบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาความเสียหาย เป็นประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญเนื่องจากพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายการสาธารณสุขไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้เสียหายต้องฟ้องคดีต่อศาลซึ่งพบปัญหาอุปสรรคตามที่ผู้ศึกษาได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าหากมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุขให้มีความชัดเจนและครอบคลุมความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับโดยกำหนดมาตรการทางกฎหมายในรูปแบบกองทุนภายใต้พระราชบัญญัติการ

สาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายต่อสุขภาพอนามัย และชีวิตจากมลพิษซึ่งเป็นกองทุนที่มีรูปแบบ โครงสร้างการจัดการที่ชัดเจนและคุ้มครองผู้เสียหายได้อย่างครอบคลุมสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย จะสามารถแก้ไขปัญหาคือเป็นกลไกหนึ่งที่น่าไปสู่การเยียวยาและคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายได้อย่างเหมาะสมกับพฤติการณ์และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังมีความสะดวก รวดเร็ว สามารถเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้อย่างทันทั่วถึง

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายการสาธารณสุข ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมและเป็นธรรม ดังนี้

7.1 ปัญหาผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอแนะให้นำแนวคิดในการพิจารณาการเจ็บป่วยและการเยียวยาสำหรับการได้รับสารพิษแต่ยังไม่ปรากฏอาการมาใช้ เพื่อให้บุคคลที่อาจจะได้รับความเสียหายที่ปรากฏขึ้นในอนาคตมีสิทธิที่จะฟ้องคดีและได้รับการพิจารณาในส่วนของความเสียหายที่คาดการณ์ได้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากบุคคลนั้นได้ถูกล่วงละเมิดสิทธิแล้วเพียงแต่ผลของความเสียหายนั้นอาจปรากฏขึ้นในอนาคตโดยเพิ่มคำนิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมายความว่า บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย และทรัพย์สิน หรือคาดว่าจะได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย และทรัพย์สิน จากการกระทำความผิดกล่าว และอาจมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 โดยบัญญัติรับรองในเรื่องสิทธิของผู้เสียหายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยถือว่า เมื่อมีความเสียหายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นและมีผู้ได้รับความเสียหายหรืออาจจะได้รับความเสียหายก็ให้ถือว่าสิทธิของผู้นั้นถูกละเมิดแล้ว เพื่อให้บุคคลที่อาจจะได้รับความเสียหายที่ปรากฏขึ้นในอนาคตมีสิทธิที่จะฟ้องคดีและได้รับการพิจารณาในส่วนของความเสียหายที่คาดการณ์ได้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

7.2 ปัญหาการพิสูจน์พยานหลักฐาน

เสนอแนะให้นำทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด มาปรับใช้ควบคู่กับทฤษฎีความน่าจะเป็นในการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อม เพื่อลดภาระการพิสูจน์ของโจทก์ให้น้อยลง และผลักภาระการพิสูจน์ให้กับจำเลย โดยโจทก์เพียงแต่นำสืบให้ศาลเห็นว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร และความเสียหายที่เกิดขึ้นน่าจะมีสาเหตุมาจากการกระทำของจำเลย โดยกำหนดให้เรื่องการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อมเป็นไปในแนวทางเดียวกันไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีตามกฎหมายฉบับใดเพื่อเป็นการลดความยุ่งยากในเรื่องภาระการพิสูจน์ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหาย

7.3 ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในอนาคต เสนอแนะให้แก้ไขหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในอนาคต ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 444 วรรคสอง กรณีที่เป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้ว่า

ความเสียหายที่แท้จริงมีเพียงใด โดยศาลมีอำนาจสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้โดยขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้ในทางพิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาในการปรากฏและติดตามอาการของผู้เสียหายเป็นรายกรณี เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างแท้จริง

7.4 ปัญหาการขาดบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนเพื่อเยียวยาความเสียหาย เสนอแนะให้มีการจัดตั้งกองทุนเยียวยาผู้เสียหายภายใต้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยใช้แนวทางและรูปแบบในการจัดตั้งกองทุนของประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากกองทุนของประเทศญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์ในการจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายต่อสุขภาพ อนามัย และชีวิต จากมลพิษ ซึ่งเป็นกองทุนที่มีรูปแบบ โครงสร้าง การจัดการ ที่ชัดเจนและคุ้มครองผู้เสียหายได้อย่างครอบคลุม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวให้มีหมวดว่าด้วยกองทุนเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.4.1 วัตถุประสงค์ของกองทุน

กำหนดให้กองทุนมีวัตถุประสงค์จ่ายค่าชดเชยแก่ผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ และอนามัย จากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย

7.4.2 แหล่งที่มาของเงินทุน ประกอบด้วย

- 1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล
อาจอยู่ในรูปเงินงบประมาณแผ่นดิน
- 2) เงินค่าธรรมเนียมและค่าปรับที่
ราชการส่วนท้องถิ่นเรียกเก็บจากผู้ดำเนินกิจการตาม
พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 สำหรับ
เงินค่าธรรมเนียมจะเป็นกรณีที่ราชการส่วนท้องถิ่น
ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดค่าธรรมเนียมสำหรับ
การดำเนินกิจการที่ต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น
ก่อนดำเนินกิจการหรือต้องได้รับใบอนุญาตตาม
พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว และในส่วนค่าปรับเป็น
กรณีที่เจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่นเรียกเก็บจากผู้ดำเนิน
กิจการใด ๆ ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ
เจ้าพนักงานหรือบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว
ซึ่งมาตรา 65 ของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข
พ.ศ. 2535 กำหนดให้ผู้ดำเนินกิจการหรือผู้ได้รับ
ใบอนุญาตมีหน้าที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตรา
และตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติท้องถิ่น
ตลอดเวลาที่ยังดำเนินกิจการนั้น ถ้ามิได้เสีย
ค่าธรรมเนียมภายในเวลาที่กำหนด ให้ชำระค่าปรับ
เพิ่มขึ้นอีกร้อยละยี่สิบของจำนวนค่าธรรมเนียมที่
ค้างชำระ เว้นแต่ผู้ดำเนินกิจการหรือผู้ได้รับใบอนุญาต
จะได้บอกเลิกการดำเนินกิจการนั้นก่อนถึงกำหนดการ
เสียค่าธรรมเนียมครั้งต่อไปตามที่กำหนดไว้ใน
ข้อบัญญัติท้องถิ่น
- 3) การเรียกเก็บเงินเพิ่มเติมจาก
ผู้ประกอบการที่มีประวัติการปล่อยมลพิษที่ส่งผล
กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน
และควรเรียกเก็บจากผู้ประกอบการรายต่าง ๆ ใน
อัตราที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของกิจการและ
โอกาสเสี่ยงในการก่อให้เกิดความเสียหายต่อ
สุขภาพประชาชน โดยต้องทำการศึกษาเพื่อกำหนด
อัตราค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บและควรเรียกเก็บ

ในอัตราที่ลดลงหากผู้ประกอบการมีประวัติการ
ดำเนินงานที่ดี

4) เงินที่ได้รับการบริจาค หรือเงิน
ช่วยเหลืออื่น ๆ จากบุคคล องค์กรทั้งในและ
ต่างประเทศ

5) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิด
จากทรัพย์สินดังกล่าว

7.4.3 ผู้เสียหายที่จะมีสิทธิได้รับค่าชดเชย
กำหนดให้ผู้ที่มีอาชญากรรมหรือเคยอาชญากรรมหรือ
ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือพื้นที่ที่เป็นแหล่ง
ก่อให้เกิดมลพิษหรือสิ่งอันตรายต่อสุขภาพของ
ประชาชน หรือขณะนั้นเป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่
ดังกล่าวนั้น และเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากโรค
อันเกี่ยวเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือพื้นที่ที่
เป็นแหล่งก่อให้เกิดมลพิษหรือสิ่งอันตรายต่อสุขภาพ
โดยพิจารณาถึงระยะเวลาและความสัมพันธ์กับโรค
ด้วย และมีหนังสือรับรองจากแพทย์ว่าผู้นั้นเป็นผู้อยู่
ในขอบเขตของโรคที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่และ
ระยะเวลาดังกล่าว

7.4.4 รายจ่ายของกองทุน

สำหรับค่าใช้จ่ายของกองทุนจะนำไปใช้
ในกรณีต่าง ๆ ภายใต้วัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือ
เยียวยาผู้ได้รับความเสียหาย ได้แก่ ค่ารักษา
พยาบาล และค่าใช้จ่ายอื่นอันเกี่ยวกับการรักษา
พยาบาล ค่าชดเชยกรณีพิการหรือไร้ความสามารถ
ที่จะทำงานหรือดำรงชีวิตได้อย่างปกติธรรมดา
ค่าชดเชยสำหรับผู้ที่ไม่ใช่โรคที่ระบุการตามกฎหมาย
กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย รวมถึงค่าใช้จ่าย
ในการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ โดยผู้เสียหายที่
จะมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือเยียวยาดังกล่าวต้องเป็น
ผู้ที่ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการ
พิจารณาสีทธิแล้วว่าเป็นผู้เสียหายที่ได้รับความ
คุ้มครองตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

7.4.5 การบริหารจัดการกองทุน

ให้คณะกรรมการสาธารณสุขตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นผู้มีอำนาจบริหารกองทุน โดยมีอำนาจในการพิจารณาเพื่ออนุมัติจ่ายเงินกองทุน ควบคุมดูแลเกี่ยวกับการรับ การจ่าย และการเก็บรักษาเงิน และควบคุมดูแลเกี่ยวกับการจัดการและจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของกองทุน และจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาสถานะของผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยคณะกรรมการประกอบด้วย เจ้าพนักงานสาธารณสุข ผู้แทนจากราชส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักกฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาชีพ เป็นกรรมการด้วย

References

- Armeen, S. (2013). *Environmental Litigation in the Judiciary*. Training Manual for Environmental Lawyers, 5th Edition.
- Bureau of Environmental Health, Department of Health, Ministry of Public Health. (2017). *Guide to Community Environmental Health Management for the Public*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Chaianong, L. (2007). Environmental Case Adjudication: Experiences from Japanese Courts. *Yutithamparitat Journal*, 1(5).
- EPA United States Environmental Protection Agency. from Summary of the Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act (Superfund) | US EPA.
- Ferrara v. Galluchio (5 NY2d 16, 152 N.E.2d 249, 176 N.Y.S.2d 996 [1958]) from <https://www.leagle.com/decision/1958215ny2d16120>
- Irving J. Sloan. (1971). *Environment and the Law*.
- Katikan, K. (1990). Measures for Claiming Damages in Environmental Cases. *Teaching Materials for Environmental Law Course* (Unit 14, p. 343). (5th ed.). Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Klaisuban, P. (2007). Concepts, Theories, and Legal Principles Related to Environmental Cases. *Administrative Court Journal*.
- Leenapesanan, P. (2007). Environmental Case Adjudication in Japan. *Yutithamparitat Journal*, 1(6).
- Maolanond, P. *Teaching Materials for Environmental Law Course, Unit 1: The Role of Law in Controlling and Organizing the Environment*. Retrieved September 14, 2020, from <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/460685>

- Mullikamal, S. (1989). Compensation for Damage from Industrial Pollution. *Law Journal*, 13(1).
- Mullikamal, S. (1997). Product Liability Law in Japan. *Bot Bundit Journal*.
- Mullikamal, S. (1999). *Environmental Law Enforcement*. Bangkok: Nititham.
- Nimmanahaeminda, K. (1992). *Environmental Law*. Bangkok: Faculty of Law, Chulalongkorn University.
- Phara, S. (2007). *Natural Resources and Environment*. Bangkok: Exper Net.
- Phrompan, V. (2002). *Recedure of Civil Environmental Case on the Public Resources by State Attorney*. Master Thesis, LL.M., Ramkhamhaeng University.
- Rayanakorn, K. (2006). *Development of Environmental Law Principles and Community Rights*. Academic Paper No. 25 (pp. 16-21). Public Participation Project in Drafting Natural Resources and Environmental Plans. Chiang Mai: Social Research Institute, Chiang Mai University.
- Ruangsi, W. (2009). *Environmental Valuation: Experiences from the U.S. Courts*. In Proceedings of the Academic Seminar on New Approaches to Developing Environmental Justice Processes. Rabi Badhanasakti Research and Development Institute, Office of the Judiciary.
- Salyapong, J. (1982). Forms of Environmental Law. *Master Thesis, LL.M, Chulalongkorn University*.
- Sinhipong, U. (2004). *Environmental Law*. Bangkok: Winuchon press.
- Sotthibandhu, S. (2007). *Commentary on Torts, Management of Affairs without Mandates and Undue Enrichment*. Bangkok: Winyuchon Press.
- Supanit, S. (1994). *Commentary on Civil and Commercial Code: Tort Law*. Bangkok: Sawang Sutthi Printing.
- Thailand Population Statistics Report*. Retrieved June 17, 2020, from <https://www.worldometers.info/world-population/thailand-population/>
- Vannasaeng, P. (2012). *The Role of the Court of Justice and Environmental Law*. Retrieved October 2, 2020, from <http://www.dlo.co.th/node/252>
- Wongbandit, A. (1986). Shifting the Burden of Proof to Address Deficiencies in Common Law in Toxic Environmental Cases in Canada. *Thammasat Law Journal*, 16(3), 166.
- World Population Statistics Report*. Retrieved June 17, 2020, from <https://www.worldometers.info/world-population/#ref-1>

การส่งเสริมการผลิตกาแฟ ตามมาตรฐานการปฏิบัติ ทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ขวัญธิดา ใจจา*

นารีรัตน์ สิริสาร**

สินีนุช คุรุขเมือง แสนเสริม***

Received : September 25, 2023

Revised : May 14, 2024

Accepted : May 17, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร (3) แนวทางการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดที่ผลิตกาแฟ จำนวน 112 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผู้รับผิดชอบบทความ : ขวัญธิดา ใจจา นักศึกษาปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี Email : khwantida03@gmail.com

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 47.23 ปี มีประสบการณ์ทำสวนกาแฟเฉลี่ย 4.47 ปี พื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 2.61 ไร่ จำนวนแรงงานในการผลิตกาแฟเฉลี่ย 2.48 คน ต้นทุนในการผลิตกาแฟเฉลี่ย 1,006.25 บาท/ปี มีรายได้จากการขายผลผลิตกาแฟเฉลี่ย 3,463.39 บาท/ปี (2) พื้นที่ปลูกกาแฟที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 1.40 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 81.3 ไม่มีการใส่ปุ๋ย ร้อยละ 56.3 ไม่มีการใช้สารกำจัดโรค/แมลง เกษตรกรร้อยละ 47.3 จำหน่ายผลผลิตในรูปผลสด เกษตรกรร้อยละ 25.0 ผ่านการรับรองตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของกาแฟ (3) แนวทางการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานและจัดอบรมด้านการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบรวมถึงจัดตั้งแปลงต้นแบบด้านการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เพื่อผลิตกาแฟที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด

คำสำคัญ : การส่งเสริม / การผลิตกาแฟ / มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

Extension of Coffee Production Accordance with Good Agriculture Practices Standards for Farmers in Mae Ramat District, Tak Province

Kwantida Jaija*

Nareerut Seerasarn**

Sineenuch Khрутmuang Sanserm***

Abstract

The objectives of this research were to study (1) socio-economic conditions for farmers, (2) coffee production conditions for farmers, and (3) the extension guidelines of coffee production according to good agricultural practices standards for farmers.

The population included farmers who grow coffee in Mae Ramat district, Tak province. Data were collected from 112 farmers who produced coffee. Structured interviews were used for data collection. Statistics used were frequency, percentage, mean, minimum, maximum, and standard deviation.

Corresponding Author : Kwantida Jaija Master of Education Candidate, Agricultural Extension School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi Email : khwantida03@gmail.com

* Students of the Master of Agricultural (Agricultural Extension and Development) Sukhothai Thammathirat Open University

** Assistant Professor of Agricultural (Agricultural Extension and Development) Sukhothai Thammathirat Open University

*** Associate Professor of Agricultural (Agricultural Extension and Development) Sukhothai Thammathirat Open University

The results indicated the following: (1) Most farmers were male, an average age of 47.23 years, the average coffee farming experience of 4.47 years, the average coffee growing area of 2.61 rai, the average number of workers in coffee production of 2.48 people, the average coffee production cost of 1,006.25 baht/year, the average income from selling coffee production of 3,463.39 baht/year (2) The average coffee plantation area that can be harvested was 1.40 rai. Farmers did not add fertilizer of 81.3 percent. Farmers did not use pesticides, 56.3 percent. Farmers sell coffee cherries of 47.3 percent. Farmers passed good agriculture practices coffee certification of 25.0 percent. (3) Extension guidelines of coffee production under good agricultural practices standards. Agricultural extension officers should go to the area to monitor operations and organize training in coffee production according to good agricultural practice standards farmers regularly select model farmers and establish model coffee production collaborative farming under good agricultural practices standards to produce quality coffee that will be in demand in the market.

Keywords : Extension / Coffee Production / Good Agriculture Practices

1. บทนำ

กาแฟเป็นสินค้าการเกษตรส่งออกที่สำคัญของโลก ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ผลผลิตกาแฟโลกเพิ่มขึ้นจาก 9.59 ล้านตัน ในปี 2560/61 เป็น 10.03 ล้านตัน ในปี 2564/65 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.92 ต่อปี เนื่องจากประเทศบราซิลเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ และประเทศมีสภาพอากาศที่เอื้ออำนวย ส่งผลให้ผลผลิตของโลกเพิ่มมากขึ้น สำหรับประเทศที่ผลิตกาแฟมากที่สุดของโลก ได้แก่ บราซิล รองลงมาคือ เวียดนาม และโคลัมเบีย (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2565)

ภาคเหนือเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟมากที่สุดในประเทศไทย รองลงมา ได้แก่ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสายพันธุ์ที่ปลูกในไทยมี 2 สายพันธุ์ ได้แก่ สายพันธุ์โรบัสตาปลูกมากในภาคใต้จังหวัดที่มีการปลูกมากที่สุด คือ ชุมพร ระนอง และประจวบคีรีขันธ์ และสายพันธุ์อะราบิกาปลูกมากในภาคเหนือจังหวัดที่ปลูกมากที่สุด คือ เชียงราย เชียงใหม่ และน่าน การนำเข้าและส่งออกกาแฟของประเทศไทย อยู่ในรูปแบบเมล็ดกาแฟดิบกาแฟคั่ว และกาแฟสำเร็จรูป โดยประเทศสำคัญที่ไทยนำเข้ากาแฟ ได้แก่ เวียดนาม ลาว อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ส่วนประเทศสำคัญที่ไทยส่งออกกาแฟ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น ลาว เมียนมาร์ และฟิลิปปินส์ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2565)

สถานการณ์ความต้องการการใช้เมล็ดกาแฟของโลกและประเทศไทย มีแนวโน้มสูงขึ้นจากกระแสความต้องการบริโภคภายในประเทศและการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กาแฟเพื่อการส่งออก (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) แต่ข้อจำกัดของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในประเทศไทยยังขาดเทคโนโลยีการผลิตกาแฟที่เหมาะสม ส่งผลให้

เกิดปัญหา เช่น ต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตกาแฟต่อไร่ต่ำ ผลผลิตขาดคุณภาพ ดังนั้นการนำหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) มาส่งเสริมและเป็นแนวทางในการผลิตกาแฟ จะสามารถช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟเกิดความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติที่ถูกต้อง สามารถป้องกัน หรือลดความเสี่ยงของอันตรายที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการผลิตกาแฟ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการบริโภค ทั้งนี้การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) ยังช่วยยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรให้เป็นที่ต้องการของตลาด และยังเป็นมาตรฐานคุณภาพที่ใช้เป็นเงื่อนไขทางการค้าเพื่อการส่งออกต่างประเทศอีกด้วย

อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา อยู่ทางซีกตะวันออกของอำเภอ อันได้แก่ พื้นที่ตำบลพระธาตุ ตำบลชนะเจ้า ตำบลสามหมื่น และตำบลแม่ตื่น โดยเกษตรกรในพื้นที่ส่วนหนึ่งมีการปลูกกาแฟโดยปลูกกาแฟทั้งในบริเวณบ้าน สวนหลังบ้าน ซึ่งเป็นการปลูกร่วมกับไม้ป่าและไม้ผลไม้ยืนต้นอื่นๆ เช่น อะโวคาโด แมคคาเดเมีย ลิ้นจี่ และโกโก้ เกษตรกรในพื้นที่ได้รับการส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟ จากทางนโยบายของภาครัฐและเอกชน ส่วนสำคัญคือศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลแม่ตื่น อำเภอแม่ระมาด ได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟภายใต้ระบบอนุรักษ์ธรรมชาติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ในพื้นที่อำเภอแม่ระมาด จึงมีแนวโน้มขยายพื้นที่ปลูกกาแฟมากขึ้น (โครงการหลวง, 2565)

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาถึงการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ยังเข้าร่วมขอการรับรองมาตรฐานน้อย จึงต้องการหาข้อมูลประกอบเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการผลิตกาแฟของเกษตรกรให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยสำหรับผู้บริโภคภายในประเทศ รวมทั้งมีศักยภาพในการส่งออกไปยังต่างประเทศ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในอำเภอแม่ระมาด ส่วนใหญ่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปีการเพาะปลูก 2565/2566 จึงเก็บข้อมูลจำนวนผู้ปลูกกาแฟ จากผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ ได้ประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 112 ราย ซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในอำเภอแม่ระมาด ในพื้นที่ตำบลพระธาตุ ตำบลชะเง้อ ตำบลสามหมื่น และตำบลแม่ตืน เนื่องจากจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟมีน้อย จึงศึกษาจากประชากรทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษาจำนวน 30 ราย เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป แบบสัมภาษณ์ที่ใช้มีลักษณะคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด กำหนดข้อมูลที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วยคำถามแบบให้เลือกตอบ และเติมข้อความในช่องว่าง 2) สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร ประกอบด้วยคำถามแบบให้เลือกตอบ และเติมข้อความในช่องว่าง และ 3) แนวทางการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร เป็นคำถามให้เลือกตอบตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert type scale) 5 ระดับ กำหนดให้แต่ละข้อมี 5 ระดับ ดังนี้ ระดับมากที่สุดมีคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน ระดับมากมีคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน ระดับปานกลางมีคะแนนเท่ากับ 3 คะแนน ระดับน้อยมีคะแนนเท่ากับ 2 คะแนน และระดับน้อยที่สุดมีคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน โดยการหาขนาดช่วงชั้นนำคะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด แล้วหารด้วย 5 = การแปลผล จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาจัดอันดับตามช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด 1.81-2.60 หมายถึง น้อย 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 3.41-4.20 หมายถึง มาก และ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการลงพื้นที่และใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ปลูกกาแฟในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อ

ตรวจสอบความถูกต้อง จัดรหัสหมวดหมู่ เพื่อประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

4. ผลการวิจัย

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 **สภาพสังคมของเกษตรกร** พบว่าเกษตรกรร้อยละ 90.2 เป็นเพศชาย เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.23 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 42.9 เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกกาแฟศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.80 คน การได้รับการฝึกอบรมด้านกาแฟเฉลี่ย 0.92 ครั้งต่อปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 46.4 ได้รับการอบรมด้านการผลิตกาแฟจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ และเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนกาแฟเฉลี่ย 4.47 ปี

1.2 **สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร** พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 24.22 ไร่ พื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 2.61 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 100.0 ใช้ทุนของตนเองสำหรับปลูกกาแฟ ลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกกาแฟร้อยละ 97.3 เป็นที่ของตนเอง จำนวนแรงงานในการผลิตกาแฟเฉลี่ย 2.48 คน เกษตรกรใช้ต้นทุนในการผลิตกาแฟ/รอบการผลิตเฉลี่ย 1,006.25 บาท และเกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตกาแฟ/รอบการผลิตเฉลี่ย 3,463.39 บาท

2. สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร

สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 100.0 ปลูกกาแฟสายพันธุ์อะราบิกา

ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.2 มีแหล่งที่มาของต้นพันธุ์กาแฟโดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ มีพื้นที่ปลูกกาแฟที่ยังไม่ให้ผลผลิตเฉลี่ย 1.29 ไร่ พื้นที่ปลูกกาแฟที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 1.40 ไร่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 100.0 ใช้น้ำฝนในการผลิตกาแฟ ร้อยละ 81.3 ไม่มีการใส่ปุ๋ย ร้อยละ 88.4 มีการกำจัดวัชพืชโดยการตัดหรือถอนอย่างเดียว และเกษตรกรร้อยละ 25.0 ผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับกาแฟ โรคและแมลงศัตรูกาแฟ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 67.9 พบโรคใบจุดตากบในแปลงกาแฟ ร้อยละ 56.3 พบเพลี้ยแป้งกาแฟในแปลงกาแฟ โดยเกษตรกรร้อยละ 56.3 ไม่มีการใช้สารกำจัดโรค/แมลง การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 57.1 เก็บผลกาแฟเฉพาะผลสุก 90% ขึ้นไป การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 28.6 ไม่มีการเก็บผลกาแฟที่ค้างบนต้นและที่ร่วงหล่นใต้ต้นทิ้ง และเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 47.3 เก็บผลกาแฟสดและมีเกษตรกรร้อยละ 42.9 ยังไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ ผลผลิตและการจำหน่าย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวผลกาแฟได้เฉลี่ย 181.87 กิโลกรัม/รอบการผลิต โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 47.3 จำหน่ายผลผลิตในรูปผลสด แหล่งจำหน่ายร้อยละ 26.8 มีพ่อค้ามารับซื้อที่แปลงผลิต

3. แนวทางการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

3.1 ประเด็นการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

N = 112

ประเด็นที่ต้องการให้ส่งเสริม	ค่าเฉลี่ย	(S.D.)	ความหมาย	อันดับ
ความรู้เรื่องพื้นที่ปลูกกาแฟ	3.94	(0.839)	มาก	1
ความรู้เรื่องการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิต-ก่อนการเก็บเกี่ยว	3.67	(0.901)	มาก	2
ความรู้เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	3.62	(1.132)	มาก	3
ความรู้เรื่องแหล่งน้ำในการปลูกกาแฟ	3.55	(0.917)	มาก	4
ความรู้เรื่องการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ	3.10	(1.286)	ปานกลาง	5
ความรู้เรื่องสุขภาพลักษณะส่วนบุคคล	2.98	(1.192)	ปานกลาง	6
ความรู้เรื่องการรักษาและการขนย้าย	2.95	(1.057)	ปานกลาง	7
ความรู้เรื่องการใช้วัตถุดิบตรายทางการเกษตร	2.54	(1.041)	น้อย	8
รวมเฉลี่ย	3.29	(1.121)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.29) เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อยแล้ว พบว่าเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริม ดังนี้

1) ความรู้เรื่องพื้นที่ปลูกกาแฟ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ การจัดทำรหัสแปลงปลูกและข้อมูลประจำแปลงปลูก (ค่าเฉลี่ย 4.05) และขั้นตอนและวิธีการเก็บตัวอย่างดินตรวจสอบคุณภาพดิน (ค่าเฉลี่ย 3.82)

2) ความรู้เรื่องการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับมาก 6 ประเด็น ได้แก่ การติดตามการระบาดของโรคและ

ศัตรูพืชในแปลงกาแฟ และการป้องกัน/กำจัดที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.05) การตัดแต่งกิ่งกาแฟที่ถูกต้องและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.75) การใส่ปุ๋ยตามความต้องการธาตุอาหารของต้นกาแฟหรือตามค่าวิเคราะห์ดิน (ค่าเฉลี่ย 3.66) การเตรียมดินและวิธีการปลูก (ค่าเฉลี่ย 3.59) การเตรียมต้นพันธุ์ที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.51) และการให้น้ำตามระยะการเจริญเติบโตที่เหมาะสมของกาแฟ (ค่าเฉลี่ย 3.45)

3) ความรู้เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ กระบวนการผลิตเมล็ดกาแฟที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.71) การจัดการแปลงปลูกภายหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.67) และการเก็บเกี่ยวผลกาแฟตามความสุกแก่ที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.47)

4) ความรู้เรื่องแหล่งน้ำ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับมาก ได้แก่ ขั้นตอนและวิธีการเก็บตัวอย่างน้ำเพื่อตรวจสอบคุณภาพน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.77) นอกจากนั้น พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดการและการใช้แหล่งน้ำที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.33)

5) ความรู้เรื่องการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ วิธีการจัดทำเอกสารหรือแบบบันทึก (ค่าเฉลี่ย 3.16) และการจัดเก็บข้อมูลเอกสารหรือแบบบันทึก (ค่าเฉลี่ย 3.04)

6) ความรู้เรื่องสุขภาพลักษณะส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพลักษณะส่วนบุคคลที่พึงมีในแหล่งผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.10) และการปฏิบัติตามหลักสุขภาพลักษณะส่วนบุคคลและวิธีการป้องกันการปนเปื้อนสู่ผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 2.86)

7) ความรู้เรื่องการรักษาและการขนย้าย พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ การขนย้าย การรักษาและการป้องกันแมลงและสัตว์ศัตรูในโรงเก็บที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.12) และการใช้อุปกรณ์, ภาชนะบรรจุ, พาหนะที่ใช้ในการขนย้าย และสถานที่เก็บรักษาผลผลิตที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 2.78)

8) ความรู้เรื่องการใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับปานกลาง ได้แก่ การใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตรอย่างถูกต้องและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 2.98) นอกจากนั้น พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ การป้องกันอันตรายจากสารเคมีและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น (ค่าเฉลี่ย 2.35) และการจัดเก็บวัตถุดิบทรายทางการเกษตรที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 2.30)

3.2 วิธีการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

ตารางที่ 2 สรุปวิธีการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

N = 112

ประเด็นวิธีการส่งเสริม	ค่าเฉลี่ย	(S.D.)	ความหมาย	อันดับ
แหล่งความรู้ที่เป็นสื่อบุคคล	3.85	(0.967)	มาก	1
แหล่งความรู้ที่เป็นกลุ่ม	3.12	(1.048)	มาก	2
แหล่งความรู้ที่เป็นสื่อมวลชน	2.65	(1.279)	ปานกลาง	3
รวมเฉลี่ย	3.21	(1.209)	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21) เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อยแล้ว พบว่าเกษตรกรมีความต้องการผ่านวิธีการส่งเสริม ดังนี้

1) วิธีการส่งเสริมด้านแหล่งความรู้ที่เป็นสื่อบุคคล พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมระดับมาก 4 ประเด็น ได้แก่ เพื่อนเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.11) หน่วยงานภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.98) ผู้นำด้านเกษตร/ผู้นำท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 3.73) และหน่วยงานเอกชน (ค่าเฉลี่ย 3.56) โดยประเด็นวิธีการส่งเสริมที่ต้องการมากที่สุด คือ เพื่อนเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟส่วนใหญ่เป็นชนเผ่า อาศัยอยู่ในพื้นที่สูง ข้อจำกัดด้านภาษาและการสื่อสาร ประกอบกับความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม จึงต้องการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านเพื่อนเกษตรกรที่เป็นตัวกลางในการสื่อสาร

2) วิธีการส่งเสริมด้านแหล่งความรู้ที่เป็นกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมระดับมาก ได้แก่ การสาธิต (ค่าเฉลี่ย 3.90) นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ การบรรยาย (ค่าเฉลี่ย 3.01) การฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 2.81) และการศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 2.75) โดยประเด็นวิธีการส่งเสริมที่ต้องการมากที่สุด คือ การสาธิต เนื่องมาจากการสาธิตเป็นการนำเสนอการปฏิบัติและกรรมวิธีให้เห็นอย่างเป็นขั้นตอนได้ชัดเจน สามารถกระตุ้นให้มีการซักถามและปฏิบัติตามขั้นตอนได้ เช่น การสาธิตการเก็บเกี่ยวผลกาแฟที่สุกแก่เหมาะสม

การสาธิตในการสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล เป็นต้น ทำให้เกษตรกรได้รับความรู้และเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

3) วิธีการส่งเสริมด้านแหล่งความรู้ที่เป็นสื่อมวลชน พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ เอกสารเผยแพร่ เช่น โปสเตอร์, แผ่นพับ, คู่มือ (ค่าเฉลี่ย 3.28) และอินเทอร์เน็ต เช่น Facebook, YouTube, Line (ค่าเฉลี่ย 2.74) นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นวิธีการส่งเสริมระดับน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ โทรศัพท์ (ค่าเฉลี่ย 2.49) และวิทยุกระจายเสียง (ค่าเฉลี่ย 2.11) โดยประเด็นวิธีการส่งเสริมที่ต้องการมากที่สุด คือ เอกสารเผยแพร่ เนื่องจากส่วนใหญ่สภาพพื้นที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เป็นพื้นที่อับสัญญาณ การเรียนรู้จากเอกสารเผยแพร่ จึงเป็นวิธีการที่ต้องการมากที่สุด

5. อภิปรายผล

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.2 เป็นเพศชาย เนื่องจากเพศชายเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีหน้าที่ทำงานนอกบ้าน พื้นที่ปลูกกาแฟอยู่ในสภาพพื้นที่ซึ่งต้องอาศัยความแข็งแรงในการทำกิจกรรม สอดคล้องกับโสพันธ์ บวรสิน (2560) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การลงทุนการปลูกกาแฟพันธุ์อะราบิการะบบเคมีกับระบบอินทรีย์ ภายใต้ความเสี่ยงของต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกร ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 56.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เนื่องจากในอดีตหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับคือระดับประถมศึกษา

ประกอบกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จึงไม่ให้ความสนใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมากนัก สอดคล้องกับเอกราช บุญล้อม (2557) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีที่เหมาะสมของผู้ปลูกกาแฟในตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 67.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 42.9 เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกกาแฟศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ การได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตกาแฟ พบว่า เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมเฉลี่ย 0.92 ครั้ง/ปี หน่วยงานที่อบรมด้านการผลิตกาแฟ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 46.4 ได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตกาแฟจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในอำเภอแม่ระมาดส่วนใหญ่จะปลูกมากในพื้นที่ตำบลแม่ตั้น ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ ทำให้เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มและได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งเกษตรกรจะได้รับการแนะนำ การตรวจเยี่ยมแปลง การถ่ายทอดองค์ความรู้และการสนับสนุนด้านการตลาด จากเจ้าหน้าที่โครงการหลวงฯ สอดคล้องกับสุริยา ศรีแสง (2556) ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ร้อยละ 92.78 ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับกาแฟอาราบิก้า จากการฝึกอบรมของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร มูลนิธิโครงการหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบล ประสิทธิภาพในการทำสวนกาแฟ พบว่า เกษตรกรมีประสิทธิผลเฉลี่ย 4.47 ปี แตกต่างจาก จุฬารัตน์ คำภา (2561) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตกาแฟในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า

เกษตรกรมีประสิทธิผลในการทำสวนกาแฟ เฉลี่ย 7.60 ปี เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชไร่เป็นหลัก และเพิ่งเริ่มปลูกกาแฟได้ไม่นานนัก ทำให้เกษตรกรมีประสิทธิผลในการทำสวนกาแฟค่อนข้างน้อย

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ พื้นที่ปลูกกาแฟพบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 2.61 ไร่ แตกต่างจาก จุฬารัตน์ คำภา (2561) พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกกาแฟเฉลี่ย 5.11 ไร่ จำนวนแรงงานในการผลิตกาแฟ พบว่า มีจำนวนแรงงานในการผลิตกาแฟเฉลี่ย 2.48 คน ใกล้เคียงกับ จุฬารัตน์ คำภา (2561) พบว่า มีจำนวนแรงงานในการผลิตกาแฟเฉลี่ย 2.75 คน เนื่องจากแรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่มักจะเป็นสมาชิกในครัวเรือนซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก ประกอบกับจำนวนพื้นที่ปลูกกาแฟของอำเภอแม่ระมาดมีไม่มาก จึงทำให้ไม่ต้องใช้แรงงานจำนวนมากในการทำกิจกรรมภายในแปลงปลูก ต้นทุนในการผลิตกาแฟ/รอบการผลิต พบว่า เกษตรกรร้อยละ 68.8 ไม่มีต้นทุนในการผลิต และเกษตรกรมีต้นทุนเฉลี่ย 1,006.25 บาท เนื่องจากเกษตรกรไม่ต้องจ้างแรงงาน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการใส่ปุ๋ยและใช้สารกำจัดโรค/แมลง จึงทำให้ใช้ต้นทุนไม่สูง รายได้จากการขายผลผลิตกาแฟในรอบปี พบว่า เกษตรกรร้อยละ 42.9 ไม่มีรายได้ และเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 3,463.39 บาท เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 42.9 ยังไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตและจำหน่ายผลผลิต เพราะต้นกาแฟยังไม่อยู่ในระยะให้ผลผลิต ประกอบกับพื้นที่ปลูกกาแฟที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ยังน้อยอยู่ จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำ

2. สภาพการผลิตกาแฟของเกษตรกร

การผลิตกาแฟของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 100.0 ปลูกกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า โดยเกษตรกร

ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.2 ได้รับการสนับสนุนต้นพันธุ์ กาแฟมาจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ พื้นที่ปลูกกาแฟที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 1.40 ไร่ เนื่องจากเกษตรกรเพิ่งเริ่มปลูกกาแฟและมีการปลูกเพิ่ม/ปลูกซ่อม โดยต้นกาแฟจะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในปีที่ 2-3 จึงทำให้มีพื้นที่เก็บเกี่ยวค่อนข้างน้อย เกษตรกรร้อยละ 100.0 ใช้น้ำจากน้ำฝนในการผลิตกาแฟ สอดคล้องกับกรมวิชาการเกษตร (2562) กล่าวว่า ส่วนใหญ่พื้นที่ปลูกกาแฟอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติเป็นหลัก เกษตรกรร้อยละ 81.3 ไม่มีการใส่ปุ๋ย เกษตรกรร้อยละ 88.4 กำจัดวัชพืชโดยการตัดหรือถอนอย่างเดียว และเกษตรกรร้อยละ 56.3 ไม่มีการใช้สารกำจัดโรค/แมลงในการปลูก การเข้าสู่มาตรฐาน GAP กาแฟ พบว่ามีเกษตรกรเพียงร้อยละ 25.0 ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับกาแฟ โดยทั้งหมดเป็นเกษตรกรที่เป็นกลุ่มสมาชิกศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ ซึ่งได้รับการสนับสนุนให้มีการขอรับรองมาตรฐานผลผลิตกาแฟ ในด้านการจำหน่ายผลผลิตพบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.3 เก็บผลกาแฟและจำหน่ายในรูปผลสด โดยเกษตรกรร้อยละ 26.8 จำหน่ายโดยมีพ่อค้ามารับซื้อที่แปลงผลิต สอดคล้องกับเอกราช บุญล้อม (2557) พบว่าแหล่งจัดจำหน่ายผลผลิตกาแฟ คือ มีพ่อค้ารับซื้อคิดเป็นร้อยละ 42.2

3. แนวทางการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

3.1 ประเด็นการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ในระดับมาก 3 อันดับแรก คือ ความรู้เรื่องพื้นที่ปลูกกาแฟ (ค่าเฉลี่ย 3.94) ความรู้เรื่องการจัด

จัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.67) และความรู้เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.62) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นหลักนั้นพบว่า เกษตรกรมีความต้องการในการส่งเสริม ดังนี้

1) ความรู้เรื่องพื้นที่ปลูกกาแฟ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ การจัดทำรหัสแปลงปลูกและข้อมูลประจำแปลงปลูก (ค่าเฉลี่ย 4.05) และขั้นตอนและวิธีการเก็บตัวอย่างดินตรวจสอบคุณภาพดิน (ค่าเฉลี่ย 3.82) ตามลำดับ ซึ่งดินเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตของต้นกาแฟ เกษตรกรจึงมีความต้องการทราบขั้นตอนและการเก็บตัวอย่างดินเพื่อตรวจสอบคุณภาพ เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงบำรุงดิน โดยการให้ธาตุอาหารที่จำเป็นแก่ต้นกาแฟได้อย่างเหมาะสม ส่วนการจัดทำรหัสแปลงปลูกและข้อมูลประจำแปลงปลูก เป็นสิ่งสำคัญในการจัดทำเป็นข้อมูลเพื่อประกอบการขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สอดคล้องกับ ชนิษฐา บุญคำมา (2564) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการต่อการส่งเสริมด้านการผลิตกาแฟมากที่สุดในประเด็นการตรวจสอบค่าวิเคราะห์ดิน

2) ความรู้เรื่องการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับมาก 6 ประเด็น ได้แก่ การติดตามการระบาดของโรคและศัตรูพืชในแปลงกาแฟ และการป้องกัน/กำจัดที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.05) การตัดแต่งกิ่งกาแฟที่ถูกต้องและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.75) การใส่ปุ๋ยตามความต้องการธาตุอาหารของต้นกาแฟหรือตามค่าวิเคราะห์ดิน (ค่าเฉลี่ย 3.66) การเตรียมดินและวิธีการปลูก (ค่าเฉลี่ย 3.59) การเตรียมต้นพันธุ์ที่

เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.51) และการให้น้ำตามระยะการเจริญเติบโตที่เหมาะสมของกาแฟ (ค่าเฉลี่ย 3.45) ตามลำดับ เนื่องจาก พื้นที่ปลูกกาแฟของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ให้ผลผลิต ความรู้ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว ในแต่ละประเด็นจึงเป็นสิ่งที่เกษตรกรมีความต้องการจะศึกษาและเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นหลักปฏิบัติในแปลงปลูก สอดคล้องกับ ขนิษฐา บุญคำมา (2564) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการต่อการส่งเสริมด้านการดูแลรักษามากที่สุดในประเด็นความรู้เกี่ยวกับการตัดแต่งกิ่ง

3) ความรู้เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในประเด็นการส่งเสริมระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ กระบวนการผลิตเมล็ดกาแฟที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.71) การจัดการแปลงปลูกภายหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.67) และการเก็บเกี่ยวผลกาแฟตามความสุกแก่ที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.47) ตามลำดับ โดยขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญในการได้มาซึ่งผลผลิตที่มีคุณภาพ กระบวนการแปรรูปเมล็ดกาแฟเป็นการผลิตที่จะสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้ รวมไปถึงการจัดการแปลงปลูกภายหลังการเก็บเกี่ยว ก็เป็นขั้นตอนสำคัญในการปฏิบัติโดยการทำความสะดวกแปลงปลูกภายหลังการเก็บเกี่ยว กำจัดผลแห้งที่ติดค้างบนกิ่งหรือผลร่วง เพื่อป้องกันการระบาดของมอดเจาะผลกาแฟ รวมถึงการตัดแต่งทรงพุ่ม เพื่อพร้อมให้ผลผลิตในปีต่อไป (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557) ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความต้องการที่จะให้มีการส่งเสริมระดับมาก ในประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น

3.2 วิธีการส่งเสริมการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความ

ต้องการรับการส่งเสริมระดับมาก 2 ประเด็น ผ่านวิธีการส่งเสริมด้านแหล่งความรู้ที่เป็นสื่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.85) และผ่านวิธีการส่งเสริมด้านแหล่งความรู้ที่เป็นกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.12) นอกจากนั้นพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับการส่งเสริมในระดับปานกลาง ด้านวิธีการส่งเสริมด้านแหล่งความรู้ที่เป็นสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 2.65) โดยเกษตรกรต้องการรับการส่งเสริมมากที่สุดจากเพื่อนเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.11) สอดคล้องกับ จิตติกาญจน์ ศรชนะรัตน์ (2550) ศึกษาเรื่อง ต้นทุนและผลตอบแทนของการทำสวนกาแฟอะราบิกาในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับนั้นส่วนใหญ่มาจากกลุ่มเพื่อนเกษตรกรด้วยกันและโครงการหลวง และสอดคล้องกับ จุฬารัตน์ คำภา (2561) พบว่า เกษตรกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกาแฟมากที่สุดจากเพื่อนบ้าน/กลุ่มผู้ผลิตกาแฟ เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในอำเภอแม่ระมาดส่วนใหญ่เริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ จบระดับการศึกษาที่ไม่สูงมาก ความแตกต่างในด้านภาษาถิ่นในการสื่อสาร ประกอบกับอยู่ในพื้นที่ห่างไกล การคมนาคมค่อนข้างลำบาก ทำให้วิธีการส่งเสริมที่เป็นสื่อมวลชนจึงเป็นที่ต้องการน้อย และเกษตรกรมีความต้องการรับความรู้จากเพื่อนเกษตรกรด้วยกันเองมากที่สุด ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรลงพื้นที่ติดตามและเยี่ยมเยียนเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ทราบปัญหาและความต้องการของเกษตรกร รวมถึงให้คำแนะนำแก่เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟได้อย่างทันเหตุการณ์ และเนื่องด้วยสภาพพื้นที่ปลูกกาแฟอยู่ในพื้นที่ห่างไกล บางจุดสัญญาณเข้าไม่ถึง เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์ สื่ออินเทอร์เน็ต อาจจะนำมาใช้ค่อนข้างยาก จึงควรเลือกเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟต้นแบบ และจัดตั้ง

แปลงต้นแบบด้านการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ในแต่ละพื้นที่ปลูกกาแฟ ทั้ง 4 ตำบลของอำเภอแม่ระมาด เพื่อใช้เป็นจุดศูนย์กลางในการเรียนรู้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานเอกชน ควรส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในอำเภอแม่ระมาด มีการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปลงใหญ่ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการผลิตและการตลาดร่วมกัน

2) การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ด้วยวิธีการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ และผ่านการสาธิตในด้านการผลิตกาแฟ เพื่อเป็นพื้นฐานแก่

เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติในแปลงปลูกได้อย่างเหมาะสม

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

2) ควรศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการผลิตกาแฟของเกษตรกร

3) ควรศึกษาเปรียบเทียบการตลาดระหว่างผลผลิตกาแฟโดยทั่วไปและผลผลิตกาแฟที่ได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจผลิตกาแฟคุณภาพตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีต่อไป เนื่องจากงานวิจัยในครั้งนี้พบว่า มีทั้งเกษตรกรที่ผลิตและไม่ผลิตกาแฟตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

References

- Department of Agricultural Extension. (2014). The efficiency increment of coffee production. Printing House of the agricultural Co-operative Federation of Thailand., LTD. 143 pages.
- Department of Agriculture. (2019). Handbook for managing Arabica coffee production. (2nd ed.). Nonthaburi : GUARANTEE.
- Ekarach Boonlomrug. (2014). Factors Affecting Practices on Good Agricultural Practices of Coffee Growers in Pa Pae Sub-district, Mae Taeng District, Chiang Mai Province. (Master's thesis of Science) Chiang Mai University. (in Thai)
- Jularat Khampao. (2018). Factors Affecting Coffee Production in Mae Hong Son Province. (Master's thesis of Economics) Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Khanitta Booncomma. (2021). Extension Guidelines for Coffee Production by the Farmers in Thongphaphum District, Kanchanaburi Province. (Master's thesis of Agriculture) Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Office of Agricultural Economics. (2022). Situation of important agricultural products and trends in 2023. Retrieved December 10, 2022, from [https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/baerdata/files/situation of important agricultural products and trends in %202566-Final.pdf](https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/baerdata/files/situation%20of%20important%20agricultural%20products%20and%20trends%20in%202023-Final.pdf)
- Royal Project Foundation. (2022). Research and development project on coffee growing and production under the natural resource conservation framework for sustainable development. Retrieved January 13, 2024, from https://www.facebook.com/royalproject.pr/posts/1070153260306592/?locale=ms_MY
- Sopan Borvonsin. (2017). Investment Analysis of Arabica Coffee Farming with Chemical and Organic Production Systems under Risk of Cost and Return of Farmer in Wawee Sub-district, Mae Suai District, Chiang Rai Province. (Master's thesis of Agriculture) Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Suruya Srisaeng. (2013). Indigenous Wisdom of Arabica Coffee Growers in Mae Hong Son Province. (Master's thesis of Agriculture) Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Thitikan Sornthanarat. (2007). Cost and Return of Arabica Coffee Farming in Amphoe Doi Saket Changwat Chiang Mai. (Master's thesis of Science) Kasetsart University. (in Thai)
- Trade Policy and Strategy Office. (2022). Analyze the Thai economic and trade situation by region 2022. Retrieved December 10, 2022, from http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/wiekhraaahsthaankaarnesrsthkicchphuumpihaakh_eduuenk.pdf

การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน ของเกษตรกรในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ไกรวิชญ์ พูลทอง*

นารีรัตน์ สิริสาร**

บำเพ็ญ เขียวหวาน***

Received : October 5, 2023

Revised : May 17, 2024

Accepted : June 16, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจ 2) สภาพการปลูกข้าวโพดหวาน และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร

ประชากรที่ศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปี 2565/2566 จำนวน 349 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 186 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 45.00 ปี มีประสบการณ์ปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 11.10 ปี มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 3.88 ไร่ มีต้นทุนการปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 4,552.15 บาทต่อไร่ มีรายได้จากการปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 11,680.10 บาทต่อไร่ 2) เกษตรกรใช้น้ำบาดาลในการปลูก

ผู้รับผิดชอบบทความ : ไกรวิชญ์ พูลทอง นักศึกษาปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Email : kaze.art@hotmail.com

* นักศึกษาลัทธิเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ข้าวโพดหวาน สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย ใช้พันธุ์ลูกผสมจากบริษัทเอกชน มีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 1.36 กิโลกรัมต่อไร่ มีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช 3) เกษตรมีปัญหในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานในระดับมากที่สุด ด้านการขาดความรู้ในการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัยและเกษตรกรมีข้อเสนอแนะในด้านการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานในระดับมากที่สุด ในประเด็นเจ้าหน้าที่ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีให้ถูกหลักวิธีและปลอดภัย

คำสำคัญ : การส่งเสริมการผลิต / การผลิตข้าวโพดหวาน / ข้าวโพดหวาน

Extension Sweet Corn Production for Farmers in Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province

Kriwich Poolthong*

Nareerut Seerasarn**

Bumpen Keowan***

Abstract

The objectives of this research were to study 1) social and economic conditions 2) the conditions of sweet corn production. And 3) problems and recommendations with extension sweet corn production for farmers.

The population of this research was sweet corn production for farmers in Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province. The number of member 349 who had registered with the department of Agricultural Extension in 2021/2022. The 186 sample size was based on Taro Yamane formula with an error value of 0.05. Structured interviews were used for data collection. Statistics used were frequency, percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation, and ranking.

Corresponding Author : Kriwich Poolthong, Master student, Master of Agriculture Program in Agricultural Extension and Development, Sukhothai Thammathirat Open University Email : kaze.art@hotmail.com

* Students of the Master of Agricultural (Agricultural Extension and Development) Sukhothai Thammathirat Open University

** Assistant Professor of Agricultural (Agricultural Extension and Development) Sukhothai Thammathirat Open University

*** Associate Professor of Agricultural (Agricultural Extension and Development) Sukhothai Thammathirat Open University

The results indicated that 1) The farmers were male, with an average age of 45 years. On Average, farmers had 11.10 years of experience in sweet corn production. The average area for growing sweet corn is 3.88 rai, and the average production cost for sweet corn production is 4,552.15 baht per rai. The average sweet corn production income is 11,680.10 baht per rai. 2) Farmers used groundwater as the main source of water for sweet corn production. The soil condition was sandy loam, farmers used private hybrid varieties for production. The average seed usage rate was 1.36 kilograms per rai. Chemicals were used to prevent and eliminate pests. And 3) Farmers' suggestions for extension of sweet corn production to support them, including; officials providing knowledge about the safe use of chemicals.

Keywords : Extension of production / Production of sweet corn / Sweet corn

1. บทนำ

ประเทศไทยมีสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีทรัพยากรทางการเกษตรที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวโพดหวาน ซึ่งสามารถปลูกข้าวโพดหวานได้ตลอดทั้งปี และขึ้นอยู่กับสถานการณ์น้ำ และสภาพภูมิอากาศ ส่วนใหญ่ปลูกในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ตามลำดับ จังหวัดที่ปลูกข้าวโพดหวาน ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง สุโขทัย นครสวรรค์ หนองคาย นครราชสีมา และสุราษฎร์ธานี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการปลูกข้าวโพดหวานเป็นอันดับต้น ๆ ของภาคเหนือ และประเทศไทย เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ซึ่งจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 15 อำเภอ มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดหวาน ประมาณ 4,848.00 ไร่ ปลูกมากในพื้นที่อำเภอชุมแสง จำนวน 3,735.00 ไร่ อำเภอโกกพระ จำนวน 655.00 ไร่ อำเภอพยุหะคีรี จำนวน 390.00 ไร่ และอำเภอเมือง จำนวน 164.00 ไร่ ตามลำดับ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ถือว่ามีพื้นที่ปลูกข้าวโพดหวานมากที่สุด ประกอบไปด้วย 12 ตำบล มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 349 ครัวเรือน โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดหวานทั้งหมด 3,735.00 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์, 2565) ซึ่งสามารถปลูกข้าวโพดหวานได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ในด้านคุณภาพ มาตรฐาน และการตลาดที่ครบวงจร แต่ทั้งนี้การปลูกข้าวโพดหวานยังประสบกับปัญหาอุปสรรคในการลดต้นทุน การเพิ่มปริมาณผลผลิต

และการพัฒนาคุณภาพผลผลิต รวมถึงการบริหารจัดการในการปลูกข้าวโพดหวานอย่างครบวงจร (กรมวิชาการเกษตร, 2565)

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกรในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพ สังคม และ สภาพการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร และปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์กำหนดแนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน และการประกอบอาชีพเกษตรกรให้มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

2.2 เพื่อศึกษาสภาพการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดหวานในพื้นที่อำเภอชุมแสง เป็นพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวโพดหวานมากที่สุดในจังหวัดนครสวรรค์ ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2565/66 จำนวน 349 ราย โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) และผู้วิจัยได้กำหนด

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามทั้งปลายเปิดและปลายปิด แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย 1) สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.932 เฉพาะตอนที่ 3.1 เท่ากับ 0.918 และตอนที่ 3.2 เท่ากับ 0.907 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และการจัดลำดับ การแปลความหมายใช้การนำคะแนนรวมมาหาค่าเฉลี่ยแล้วจัดอันดับ โดยให้ความหมายตามเกณฑ์เฉลี่ย ดังนี้ 1.00-1.80 เท่ากับน้อยที่สุด 1.81-2.60 เท่ากับน้อย 2.61- 3.40 เท่ากับปานกลาง 3.41- 4.20 เท่ากับมาก และ 4.21-5.00 เท่ากับมากที่สุด

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

4.1.1 **สภาพสังคม** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 62.90 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 45.06 ปี ร้อยละ 40.90 จบการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกครัวเรือน เฉลี่ย 2.85 คน ร้อยละ 58.60 เป็นสมาชิกของกลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร (ธกส.) มีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 11.43 ปี

โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.70 ได้รับการฝึกอบรมด้านการปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 0.81 ครั้ง

4.1.2 **สภาพเศรษฐกิจ** พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 13.21 ไร่ มีผลผลิตจากการปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 2,445.69 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรมีต้นทุนจากการปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 4,552.15 บาทต่อไร่ ทั้งนี้การปลูกข้าวโพดหวานส่วนใหญ่ใช้พื้นที่การปลูกที่ค่อนข้างน้อย เนื่องจากเกษตรกรมีการประกอบอาชีพการเกษตรที่หลากหลายต้องมีการจัดสรรพื้นที่ให้สามารถดูแลและบริหารจัดการแปลงได้อย่างทั่วถึง สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพผลปลูกได้ตรงต่อความต้องการของตลาด โดยมีเกษตรกรร้อยละ 46.20 ใช้แหล่งเงินทุนจาก ธกส. และพบว่าเกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 16,688.17 บาท ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่จำเป็นต้องพึ่งพาสถาบันการเงินในพื้นที่เพื่อใช้ในการลงทุนในการปลูกข้าวโพดหวาน ในด้านเมล็ดพันธุ์ แรงงาน ค่าจ้าง ปัจจัยการผลิต รวมถึงค่าบริหารจัดการด้านอื่น ๆ

4.2 สภาพการปลูกข้าวโพดหวาน

การปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 72.60 ใช้แหล่งน้ำบาดาลในการปลูกข้าวโพดหวาน ร้อยละ 100.00 มีสภาพพื้นที่เพาะปลูกเป็นพื้นที่ลุ่ม ร้อยละ 58.30 มีสภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย เนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มภาคกลาง และมีสภาพพื้นที่ติดแม่น้ำ ร้อยละ 67.20 มีการวางแผนการปลูกข้าวโพดหวานต่อเนื่อง ร้อยละ 83.90 มีการตัดสินใจปลูกข้าวโพดหวานซึ่งขึ้นอยู่กับราคาปัจจัยการผลิต และแนวโน้มราคาขาย ร้อยละ 73.7 มีแนวโน้มการปลูกข้าวโพดหวานเท่าเดิม ร้อยละ 100 มีการปลูกข้าวโพดหวาน รุ่นที่ 1 - รุ่นที่ 3 (มกราคม-กันยายน) ร้อยละ 100 เกษตรกรมีการใช้พันธุ์ลูกผสมของบริษัทเอกชนในการปลูก

ข้าวโพดหวาน ร้อยละ 100 เกษตรกรมีความต้องการพันธุ์ข้าวโพดหวานที่ให้ผลผลิตสูง และมีความต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช โดยร้อยละ 100 ซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีตราจรับรองทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ และคลุมสารเคมีป้องกันโรคราน้ำค้าง ร้อยละ 60.2 มีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์อัตราเฉลี่ย 1.36 กิโลกรัมต่อไร่ ร้อยละ 91.4 ไม่มีการเก็บตัวอย่างดินเพื่อตรวจวิเคราะห์ เนื่องจาก เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการเก็บตัวอย่างดิน ร้อยละ 73.1 ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ร้อยละ 100 มีการเตรียมดินโดยการไถกลบตอซัง ร้อยละ 100 เกษตรกรมีการใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหวานในกระบวนการปลูก ร้อยละ 100 มีลักษณะการปลูกเป็นแถว ร้อยละ 84.9 มีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหวาน 2 เมล็ดต่อหลุม ร้อยละ 100 มีระยะการปลูกอยู่ที่ 75 ซม. x 25 ซม. ร้อยละ 92.5 ไม่มีการปลูกซ่อมต้นพันธุ์ข้าวโพดหวาน ร้อยละ 100 มีการใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 และ 46-0-0 โดยมีการใส่ปุ๋ย จำนวน 3 ครั้ง และมีอัตราการใช้ปุ๋ยเฉลี่ย 45.77, 25.61 และ 17.09 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ ร้อยละ 73.3 ไม่มีการให้น้ำเพิ่มความชื้นก่อนการปลูกข้าวโพดหวาน ร้อยละ 100 มีการให้น้ำโดยใช้ระบบน้ำหยด เนื่องจากวิธีการให้น้ำแบบน้ำหยดเป็นวิธีการให้น้ำที่ตรงจุด ประหยัดน้ำ และมีความสะดวก และง่ายต่อกระบวนการให้น้ำของเกษตรกร ร้อยละ 71.0 มีการสำรวจแปลงข้าวโพดหวาน มีการพบโรคพืชที่สำคัญ ได้แก่ โรคราน้ำค้าง โรคใบจุด และพบแมลงศัตรูพืชที่สำคัญ ได้แก่ หนอนกระทู้ข้าวโพด ร้อยละ 100 มีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช เนื่องจากเห็นผลผลิตไว สะดวก และหาซื้อได้ง่าย ร้อยละ 100 ใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยวข้าวโพดหวาน ซึ่งข้าวโพดหวานมีอายุการเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 73.30 วัน ร้อยละ 100

มีการพิจารณาการเก็บเกี่ยวข้าวโพดหวานจากการนับอายุพืช และสังเกตสีของลำต้นและเปลือกหุ้มฝัก โดยมีการคัดแยกสิ่งปลอมปนก่อนจำหน่าย ร้อยละ 100 เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวโพดหวานแล้วจะมีขายทั้งฝักทันที หรือเก็บไว้ในที่ร่มหรือโกดังเพื่อรอจำหน่าย และร้อยละ 100 เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตข้าวโพดหวานให้กับโรงงานแปรรูป และพ่อค้าคนกลาง

4.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน

4.3.1 ปัญหาในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า ปัญหาของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.79) แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ด้านการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่าเกษตรกรมีประเด็นปัญหาด้านการป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรู และวัชพืชของข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 4.67) การเตรียมดิน (ค่าเฉลี่ย 4.24) การวางแผนปลูกข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 4.24) การเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.20) พันธุ์ข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 3.81) การเลือกพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.51) แหล่งน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.47) การให้น้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.38) การปลูกและดูแลรักษาข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 3.30) การจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย 2.86) และการเตรียมเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 2.74) ตามลำดับ 2) ด้านวิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีประเด็นปัญหาด้านวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.32) วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.30) และวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 4.00) ตามลำดับ 3) ปัญหาด้านการสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีประเด็นปัญหาด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.00) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปัญหาในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน

N=186

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
1. ด้านการปลูกข้าวโพดหวาน			
1.1 การป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรู และวัชพืช ของข้าวโพดหวาน	4.67	0.591	มากที่สุด
1.2 การเตรียมดิน	4.24	0.993	มากที่สุด
1.3 การวางแผนปลูกข้าวโพดหวาน	4.24	0.517	มากที่สุด
1.4 การเก็บเกี่ยว	4.20	0.486	มาก
1.5 พันธุ์ข้าวโพดหวาน	3.81	1.1047	มาก
1.6 การเลือกพื้นที่	3.51	0.979	มาก
1.7 ด้านแหล่งน้ำ	3.47	1.325	มาก
1.8 การให้น้ำ	3.38	0.391	ปานกลาง
1.9 การปลูกและดูแลรักษาข้าวโพดหวาน	3.30	1.168	ปานกลาง
1.10 การจำหน่าย	2.86	0.473	ปานกลาง
1.11 การเตรียมเมล็ดพันธุ์	2.74	1.185	ปานกลาง
2. ด้านวิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน			
2.1 วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม	4.32	0.614	มากที่สุด
2.2 วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน	4.30	0.746	มากที่สุด
2.3 วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล	4.00	0.943	มาก
3. ด้านการสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหวาน			
3.1 ด้านการสนับสนุน	4.00	0.598	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.79	0.895	มาก

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93) แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ด้านการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะการป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรู และวัชพืชของข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 4.85) การจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย 4.41) การเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.34) การวางแผนการผลิตข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 4.24) พันธุ์ข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 4.02) แหล่งน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.82) การเลือกพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.78)

การเตรียมดิน (ค่าเฉลี่ย 3.60) การปลูกและดูแลรักษาข้าวโพดหวาน (ค่าเฉลี่ย 3.56) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 3.42) และการให้น้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.29) ตามลำดับ 2) ข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะวิธีการส่งเสริมรายบุคคล (ค่าเฉลี่ย 4.49) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.29) และวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.57) ตามลำดับ 3) ข้อเสนอแนะด้านสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.42) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน

N = 186

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
1. ด้านการปลูกข้าวโพดหวาน			
1.1 การป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรู และวัชพืชของข้าวโพดหวาน	4.85	0.276	มากที่สุด
1.2 การจำหน่าย	4.41	0.625	มากที่สุด
1.3 การเก็บเกี่ยว	4.34	0.428	มากที่สุด
1.4 การวางแผนปลูกข้าวโพดหวาน	4.24	0.840	มากที่สุด
1.5 พันธุ์ข้าวโพดหวาน	4.02	0.846	มาก
1.6 ด้านแหล่งน้ำ	3.82	1.020	มาก
1.7 การเลือกพื้นที่	3.78	0.842	มาก
1.8 การเตรียมดิน	3.60	0.816	มาก
1.9 การปลูกและดูแลรักษาข้าวโพดหวาน	3.56	0.878	มาก
1.10 การเตรียมเมล็ดพันธุ์	3.42	0.812	มาก
1.11 การให้น้ำ	3.29	0.411	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน (ต่อ)

N = 186

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
2. ด้านวิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน			
2.1 วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล	4.49	1.568	มากที่สุด
2.2 วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม	4.29	0.426	มากที่สุด
2.3 วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน	3.57	0.550	มาก
3. ข้อเสนอแนะด้านวิธีการสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหวาน			
3.1 ด้านการสนับสนุน	4.42	0.525	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.93	0.708	มาก

5. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกรในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 62.9 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 41.90 ปี สอดคล้องกับ มลธิชา ทาอาสา (2561) ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูแล้งของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.9 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 42.50 ปี เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่ในการปลูกข้าวโพดหวานต้องใช้เครื่องจักรกลเกษตรเป็นหลัก เช่น การเตรียมดิน การหยอดเมล็ดพันธุ์ การฉีดพ่นสารเคมี การดูแลรักษาแปลง รวมถึง สอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้เกิดความหลากหลายของช่วงอายุ คนรุ่นใหม่ให้

ความสนใจ และหันมาประกอบอาชีพเกษตรมากขึ้น และยังมีโครงการเกี่ยวกับการเกษตร เช่น โครงการรักษำบ้านเกิดทำให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่หันมาทำการเกษตรและเป็นอาชีพที่อิสระ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564)

เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดหวาน เฉลี่ย 11.10 ปี สอดคล้องกับ บุญช่วย คำมี (2563) ศึกษา การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกข้าวโพดหวานเฉลี่ย 11.43 ปี เนื่องจาก ลักษณะการประกอบอาชีพในพื้นที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตในการปลูกข้าวโพดหวาน และเชื่อมโยงกับตลาดรับซื้อที่แน่นอน

เกษตรกรเข้ารับการอบรมด้านการปลูกข้าวโพดหวาน เฉลี่ย 0.81 ครั้งต่อปี ใกล้เคียงกับ มลธิชา ทาอาสา (2561) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การฝึกอบรม เฉลี่ย 1.28 ครั้งต่อปี

เนื่องจาก เกษตรกรในพื้นที่ยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งกลุ่มทางการเกษตรที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่จึงเข้ามาอบรมไม่ทั่วถึง มีบางรายหรือบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับการอบรมประจำ ควรประสานผู้นำในพื้นที่ดำเนินการจัดประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ถึงข้อดี ประโยชน์ที่เกิดจากรวมกลุ่มอย่างชัดเจน

เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกข้าวโพดหวาน เฉลี่ย 11,680.10 บาทต่อไร่ แตกต่างจาก มลธิชา ทาอาสา (2561) พบว่า เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 6,260.61 บาทต่อไร่ เนื่องจากผลปลูกข้าวโพดหวานส่วนใหญ่มักจะมีปริมาณคงที่ และมีราคาที่แน่นอน ถ้ามีการบริหารจัดการที่เหมาะสม แตกต่างจากผลปลูก และราคาของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีแนวโน้มที่ค่อนข้างผันผวนตามกลไกของตลาด

เกษตรกรมีแรงงานที่ใช้ปลูกข้าวโพดหวาน เฉลี่ย 1.80 คน ใกล้เคียงกับ วณิชนันท์ สระทองครั้น (2564) ศึกษาการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร ในอำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย พบว่า เกษตรกรมีแรงงานในภาคเกษตร เฉลี่ย 2.52 คน เนื่องจาก เกษตรกรในพื้นที่มีการทำเกษตรในรูปแบบครัวเรือน และจ้างแรงงานเป็นส่วนใหญ่ จำนวนแรงงานในครอบครัวที่ปลูกข้าวโพดหวานจึงมีจำนวนน้อย

5.2 สภาพการปลูกข้าวโพดหวานของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานในอำเภอยะรัง จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่ใช้แหล่งน้ำบาดาลในการปลูกข้าวโพดหวาน มีสภาพพื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ราบลุ่ม และมีสภาพดินเป็นชนิดดินร่วนปนทราย สอดคล้องกับ วณิชนันท์ สระทองครั้น (2564) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่ปลูกเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และใช้แหล่งน้ำบาดาลสำหรับปลูกข้าวโพดหวาน ซึ่ง

พื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับข้าวโพดหวานนั้น เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย และต้องมีระบบการให้น้ำที่เพียงพอในการปลูกข้าวโพดหวาน

เกษตรกร ร้อยละ 100 ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ปลูกจากบริษัทเอกชน และใช้พันธุ์ลูกผสมของบริษัทเอกชน สอดคล้อง กับ บุญช่วย คำมี (2563) ศึกษาการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.8 มีการใช้เมล็ดพันธุ์จากบริษัทเอกชน และใช้ข้าวโพดพันธุ์ลูกผสมของบริษัทเอกชน เนื่องจาก สามารถหาซื้อได้ง่าย มีความหลากหลายของเมล็ดพันธุ์ และตรงความต้องการของตลาดและโรงงานรับซื้อผลผลิต รวมถึงให้ผลผลิตปริมาณสูง

เกษตรกร มีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหวาน เฉลี่ย 1.36 กิโลกรัมต่อไร่ แตกต่างจากมลธิชา ทาอาสา (2561) พบว่า เกษตรกรมีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 5.00 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากการปลูกข้าวโพดหวานจะมีการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหวานในลักษณะการหยอดเป็นแถว มีระยะห่างที่แน่นอนซึ่งมีอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ค่อนข้างน้อย สม่าเสมอ และคงที่ สามารถนำมาคำนวณอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ต่อไร่ได้ค่อนข้างแม่นยำ

เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.4 ไม่มีการเก็บตัวอย่างดินเพื่อตรวจวิเคราะห์คุณภาพดิน สอดคล้องกับบุญช่วย คำมี (2563) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 86.8 ไม่เก็บตัวอย่างดินในแปลงข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปตรวจวิเคราะห์คุณภาพ เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดองค์ความรู้ และขาดอุปกรณ์เครื่องมือในการเก็บตัวอย่างดินเพื่อตรวจวิเคราะห์ รวมถึงช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดหวานมีความ

ต่อเนื่องเกษตรกรจึงไม่สามารถเก็บตัวอย่างดินเพื่อนำส่งตรวจวิเคราะห์คุณภาพได้

เกษตรกร ร้อยละ 100 พบการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ประกอบด้วย โรคราน้ำค้าง โรคใบจุด หนอนกระทุ้งข้าวโพด สอดคล้องกับ มลธิชา ทาอาสา (2561) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 99.1 พบการระบาดของโรคราน้ำค้างในแปลง และพบหนอนกระทุ้งข้าวโพดระบาดในพื้นที่ เนื่องจากการปลูกข้าวโพดหวานในพื้นที่เดิมต่อเนื่องโดยที่ไม่มีกรพักดิน หรือปรับปรุงบำรุงดิน รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงทำให้สามารถพบโรคที่เป็นปัญหาสำคัญได้ นอกจากนี้ข้าวโพดหวานถือเป็นพืชอาหารที่สำคัญของหนอนกระทุ้งข้าวโพด จึงมักพบการระบาดมากที่สุดในฤดูร้อน

5.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน

5.3.1 ปัญหาในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน

ประเด็นปัญหาด้านการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีปัญหการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูและวัชพืชของข้าวโพดหวาน เฉลี่ย 4.56 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ใกล้เคียงกับสมพงษ์ พรหมที (2565) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับมาก ในด้านการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูและวัชพืชของข้าวโพดหวาน ในด้านไม่มีความรู้ในการป้องกัน กำจัดศัตรูพืช เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้สารเคมีชนิดเดิมในการป้องกันกำจัดโรค และแมลงศัตรูพืช ทำให้เกิดการดื้อยาหรือใช้สารเคมีดังกล่าวไม่ได้ผล รวมถึงขาดวิธีหรือกระบวนการที่หลากหลายในการป้องกันโรค และแมลงศัตรูพืช

ประเด็นปัญหาด้านวิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาวี

การส่งเสริมแบบกลุ่ม เฉลี่ย 4.32 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สมพงษ์ พรหมที (2565) พบว่า มีปัญหาในการส่งเสริมแบบกลุ่มระดับมาก ในด้านการไม่ได้รับการส่งเสริมแบบกลุ่มเท่าที่ควร เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเนื่องจากติดปัญหาการเข้าร่วมประชุม การประกอบกิจกรรมการเกษตรหลากหลายประเภท ไม่มีเวลาในการเข้ารับการส่งเสริมแบบกลุ่มจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จึงส่งผลต่อการขาดโอกาสในการได้รับการส่งเสริมแบบกลุ่มเพื่อสร้างศักยภาพ และอำนาจต่อรองทางการค้าในพื้นที่

ประเด็นปัญหาด้านการสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการสนับสนุน เฉลี่ย 4.00 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ มลธิชา ทาอาสา (2561) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการสนับสนุนในระดับมาก ในด้านการรับซื้อผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามราคาที่ประกันไว้ เนื่องจากสภาพกลไกทางด้านตลาดรับซื้อและตลาดผู้บริโภคมีความผันผวนจึงมีการกำหนดราคาการรับซื้อผลผลิตที่ไม่แน่นอน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน

ประเด็นข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีระดับข้อเสนอแนะด้านการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืชและวัชพืชของข้าวโพดหวาน เฉลี่ย 4.85 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูและวัชพืชของข้าวโพดหวาน ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ ควรให้ความรู้ด้านการใช้สารเคมีป้องกัน กำจัดโรคแมลงศัตรูพืช และวัชพืชอย่างปลอดภัยตามหลักวิชาการ ถูกสูตร ถูกอัตรา ถูกเวลา และถูกวิธี ควรให้ความรู้ด้านการสำรวจศัตรูพืช และควรให้ความรู้การ

ใช้สารชีวภัณฑ์เพื่อลดต้นทุนการผลิต

ประเด็นข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีระดับข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมแบบรายบุคคลเฉลี่ย 4.49 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ เกษตรกรสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางโทรศัพท์ได้ เกษตรกรสามารถติดต่อโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ที่สำนักงานเกษตรได้ และเกษตรกรสามารถติดต่อโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ที่สำนักงานเกษตรได้ ทั้งนี้เกษตรกรต้องการความสะดวกในการประสานงาน และสอบถามเจ้าหน้าที่กรณีมีข้อสงสัย หรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการปลูกข้าวโพดหวาน

ประเด็นข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหวาน พบว่า เกษตรกรมีระดับข้อเสนอแนะด้านวิธีสนับสนุนเฉลี่ย 4.42 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านวิธีการสนับสนุน ในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น ได้แก่ ควรมีโครงการประกันรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวาน ภาครัฐควรมีการบูรณาการในการสนับสนุนด้านการบริหารจัดการกลุ่มและเชื่อมโยงตลาดข้าวโพดหวาน ควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านการปลูกข้าวโพดหวาน และควรสนับสนุนเครื่องจักร และวัสดุอุปกรณ์ในการปลูกข้าวโพดหวาน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) เกษตรกรในพื้นที่ควรมีการรวมกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดหวาน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านราคา ต้นทุนการปลูก รวมถึงซื้อเสียม และช่องทางการจำหน่ายที่เป็นมาตรฐาน

2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรศึกษาข้อมูลวิชาการ เทคโนโลยีการปลูกด้านการเกษตร ผลงานวิจัย นวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง นำมาถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบการจัดอบรม หรือเอกสารเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวาน ได้ศึกษาข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ และกิจกรรมศึกษาดูงานให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานในการศึกษา เรียนรู้แปลงเกษตรกรต้นแบบ หรือพื้นที่ที่ปลูกข้าวโพดหวาน ประสบความสำเร็จแบบครบวงจร เพื่อนำองค์ความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่

4) ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันสร้างความมั่นใจทางด้านราคาการรับซื้อผลผลิตข้าวโพดหวาน ที่มีความชัดเจน และแน่นอน เช่น โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวาน เพื่อความมั่นคงทางด้านรายได้ และอาชีพของเกษตรกร

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ โดยศึกษาความแตกต่างของเกษตรกร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ผู้ปลูกข้าวโพดหวาน กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหวานทั่วไป เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ ทักษะ ต้นทุน ผลปลูก รายได้ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากขึ้น

2) ควรมีการศึกษาในรูปแบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อร่วมหาและวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและการบริหารจัดการการปลูกข้าวโพดหวานในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพเกิดผลลัพธ์ที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

3) ควรมีการวิจัยเชิงทดลอง (แปลงทดลอง) เพื่อเปรียบเทียบผลลัพท์ก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวาน เช่น องค์ความรู้ ต้นทุน ผลปลูก รายได้ เป็นต้น

4) ควรศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดหวานตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้า สามารถยกระดับสินค้าสู่ตลาดในระดับสูงขึ้น และเชื่อมโยงความต้องการของผู้บริโภคนำมาสู่รายได้อย่างมั่นคง

References

- Boonchuay Khammee. 2563. Promoting the use of animal feed corn cultivation technology among farmers in Mae Tha District, Lampang Province. Master of Agriculture Thesis. Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi.
- Department of Agriculture. 2556. Sweet Corn Growing Guide. Retrieved February, 8. 2022 from <https://www.doa.go.th/hort/wp-content/uploads/2020/01>.
- Department of Agricultural Extension. 2565. Central Farmer Registration Database System, Department of Agricultural Extension. Retrieved October, 20. 2022 from <http://www.farmer.doe.go.th/farmer/index/index1>.
- Office of Agricultural Economics. 2566. Summary of planting situation and domestic marketing in 2023. Agricultural Economics Research Institute. Office of Agricultural Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives. Retrieved May, 15. 2023 from <https://www.oae.go.th>.
- Malaticha Thaasara. 2561. Extension for promoting dry-season corn cultivation for farmers in Bang Rakam District, Phitsanulok Province. Master of Agriculture Thesis. Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi.
- Pramuan Buakot. 2563. Promotion of animal feed corn cultivation by farmers in Saensuk Subdistrict, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province. Master of Agriculture Thesis. Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi.
- Sompong Promtee Nareerat Sirasarn Bamphen Khiewwan. 2565. Guidelines for promoting the cultivation of animal feed corn of farmers in Kabin Buri District, Prachin Buri Province. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 7(10).
- Thanwarat Chaemsai. 2562. Extension for managing the potential of sweet corn cultivation in Sriratana District, Sisaket Province. Master of Agriculture Thesis. Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi.

- Thongphakwan Traphreungsakun. 2562. Promotion of dry season corn cultivation according to the management principles of the zone economic agriculture for important agricultural products, Phrom Phiram District, Phitsanulok Province. Master of Agriculture Thesis. Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi.
- Wanichnan Sarathongkruen. 2564. Promotion of sweet corn cultivation by farmers in Sawankhalok District, Sukhothai Province. Master of Agriculture Thesis. Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi.

การเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรค หลอดเลือดสมองด้วยการ ปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้าง

อันติกา พุ่งอ่อน*

เพ็ญนภา กุลนาคล**

ดลดาว วงศ์ธีระธรณ์***

Received : February 16, 2024

Revised : June 14, 2024

Accepted : June 16, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจำนวน 35 ข้อ ค่าคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.95 และโปรแกรมการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ McMaster Model กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นครอบครัวของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสนามชัยเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประกอบด้วยผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลัก 1 คน จำนวน 16 ครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้ป่วยโรค

ผู้รับผิดชอบบทความ : อันติกา พุ่งอ่อน, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, E-mail : 63920102@go.buu.ac.th

* นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

หลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การปรึกษาครอบครัว / การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว / ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง / ทฤษฎีโครงสร้าง

THE ENHANCEMENT OF FAMILY FUNCTIONING FOR STROKE PATIENTS THROUGH STRUCTURAL FAMILY COUNSELING THEORY

Untika Thungouan*

Pennapha Koolnaphadol**

Doldao Wongtheerathorn***

Abstract

The purpose of this research was to study the results of structural family counseling theory to enhance the functioning of family with stroke patients. The tools used in this research include: The family functioning measure developed by the researcher has 35 items. The quality value of the instrument is the Cronbach's Alpha correlation coefficient equal to 0.95 and a family counseling program based on structural theory to enhance family functioning that the researcher developed according to the McMaster Model concepts. The sample group used in this study consisted of families of stroke patients admitted to Sanam Chai Khet Hospital, Chachoengsao Province, which consisted of 16 families of stroke patients and their primary caregivers.

The research results found that stroke patients and their primary caregiver member who received structural family counseling theory had higher mean functional scores for families with stroke patients in the post-experiment and follow-up periods than in the pre-experiment period. Statistically significant at the .05 level. And stroke patients and their primary caregivers who received structural family

Corresponding Author : UntikaThungouan, Faculty of Education, Burapha University, E-mail : 63920102@go.buu.ac.th

* Faculty of Education, Burapha University, Thailand

** Faculty of Education, Burapha University, Thailand

*** Faculty of Education, Burapha University, Thailand

counseling theory had significantly higher mean functional scores for families with stroke patients during the post-experiment and follow-up periods than the control group. Statistically significant at the .05 level.

Keywords : family counseling / family function / Stroke patients / structural theory

1. บทนำ

ปัจจุบันโรคหลอดเลือดสมองเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของโลกและประเทศไทย โรคหลอดเลือดสมองเป็นสาเหตุสำคัญอันดับ 2 ของการเสียชีวิต และเป็นอันดับ 3 ของความพิการจากการสำรวจในปี 2562 ทั่วโลกพบผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองมากกว่า 101 ล้านคน เป็นผู้ป่วยรายใหม่ 12.2 ล้านคน และเสียชีวิต 6.5 ล้านคน จากรายงานสถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ตั้งแต่ 2560-2564 พบผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองต่อประชากรแสนคนเท่ากับ 479, 534, 588 และ 645 ตามลำดับ เช่นเดียวกับอัตราตายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี 2560-2563 พบอัตราตายต่อประชากรแสนคนจากโรคหลอดเลือดสมอง เท่ากับ 48, 47, 53 และ 53 ตามลำดับ (กองโรคไม่ติดต่อ สำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ กรมควบคุมโรค, 2565) ถึงแม้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น สามารถช่วยชีวิตผู้ป่วยให้พ้นจากภาวะวิกฤติและมีอัตราการเสียชีวิตที่ลดลง แต่ผลที่ตามมาคือความพิการที่หลงเหลืออยู่ ทำให้ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองมีข้อจำกัดในการดูแลตนเอง จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลอื่นโดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัว จากความบกพร่องทางกายดังกล่าวทำให้ผู้ป่วยไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจและสังคมด้วย เช่น ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้ผู้ป่วยไม่ร่วมมือในการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบในด้านเศรษฐกิจตามมา เนื่องจากการสูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพของทั้งผู้ป่วยและผู้ดูแล โดยเฉพาะหากผู้ป่วยเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว ส่งผล

ให้การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงตามมา ต้องเปลี่ยนผู้หารายได้คนใหม่หรือรายได้อาจลดน้อยลงจากเดิม หากผู้ดูแลไม่เคยทำงานนอกบ้านมาก่อนก็ยิ่งทำให้มีปัญหาในการออกหางานทำ นอกจากนี้การรับผิดชอบดูแลผู้ป่วยหรือผู้พิการยังส่งผลกระทบต่อผู้ดูแลในด้านของร่างกายจิตใจ และสังคมได้ ทำให้ครอบครัวเกิดความเครียดและวิตกกังวลตามมา (จิณัฐตา ศุภศรี, อรพรรณ หนูแก้ว และ วันดี สุทธิรังสี, 2560) และเมื่อเวลาผ่านไปผู้ดูแลมีสภาพร่างกายและจิตใจไม่พร้อมสำหรับการดูแลผู้ป่วย อาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวและผู้ดูแลและเกิดการทอดทิ้งผู้ป่วยได้

ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โดยครอบครัวที่มีพื้นฐานของความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่น จะมีส่วนสำคัญในการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวสามารถบ่งบอกถึงประสิทธิภาพของครอบครัวได้ว่าครอบครัวนั้นมีการดำรงอยู่อย่างปกติสุขหรือไม่ ตามแนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวของแมคมาสเตอร์ (McMaster) ได้แบ่งการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวออกเป็นด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ได้แก่ การแก้ปัญหา การสื่อสาร บทบาท การตอบสนองทางอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ และการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งแต่ละด้านนั้นมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอยู่ (เพ็ญภา กุลนภาดล, 2559) หากเมื่อเกิดปัญหาขึ้นภายในครอบครัวครอบครัวที่สามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม มีการสื่อสารที่ดีจะทำให้ครอบครัวสามารถดำเนินไปได้อย่างปกติ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (อโนชา ทศนาธนชัย, นุจรี ไชยมงคล และสุนทราวดี เรื่อยพิเชฐ, 2552) และทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งมากขึ้นด้วย

(นวนลภา สวยศด และคณะ, 2564) ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัว ทำให้สามารถรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถ้าสมาชิกทุกคนรับรู้ปัญหาร่วมกัน มีการสื่อสารในทิศทางเดียวกัน มีการปรับตัวและรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสมย่อมส่งผลต่อการตอบสนองทางอารมณ์ และเกิดความผูกพันที่ดีต่อกันในครอบครัวรวมถึงผู้ป่วยด้วย

การเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การให้ความรู้ การฝึกอบรม และการให้การปรึกษาครอบครัว ซึ่งการให้การปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้ โดยเฉพาะสัมพันธภาพภายในครอบครัว ดังนั้น การทำความเข้าใจโดยการให้การปรึกษาครอบครัวจะช่วยแก้ไขปัญหาคือครอบครัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ (เพ็ญภา กลุณภาดล, 2559) การให้การปรึกษาครอบครัว เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัวไม่ใช่เพียงแค่สมาชิกคนใดคนหนึ่ง มองปัญหาเป็นภาพรวมของครอบครัว สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมรับการปรึกษาครอบครัวเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาและเป็นความรับผิดชอบของทุกคนในครอบครัวที่จะร่วมมือฝ่าฟันปัญหาไปด้วยกัน ตลอดจนพัฒนาครอบครัวให้เกิดความสมดุล (วันเพ็ญ มานะเจริญ, 2559) การให้การปรึกษาครอบครัวเป็นการช่วยเหลือให้ครอบครัวสามารถมองเห็นปัญหาและให้การแก้ไขด้านต่าง ๆ ในภาพรวมของครอบครัว

ตามแนวคิดการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้าง (Structural family therapy) ของชาวาดอร์มินูชิน (Salvador Minuchin) เชื่อว่าพฤติกรรมที่บุคคลแต่ละคนแสดงออกมานั้นเกิดจากการถูก

หล่อหลอมโดยโครงสร้างภายในของครอบครัวที่บุคคลนั้นเติบโตมา มีรูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เกิดเป็นระบบโครงสร้างของครอบครัวภายใต้ความสัมพันธ์ของครอบครัวนั้น ๆ เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองจะส่งผลกระทบต่อครอบครัวทั้งระบบ ครอบครัวจะเข้าสู่ภาวะวิตกกังวลและเกิดอาการซึมเศร้าได้ โดยเฉพาะในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง (วีระชัย จิตภักดี, สมรักษ์ สันติเบญจกุล และกฤษฎา พิรเวช, 2560) ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นการแก้ปัญหาในเชิงบริบทมากกว่าการแก้ที่ตัวบุคคล (ผกามาต นันทจักรวัฒน์, 2554) ดังนั้น การให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างช่วยให้สมาชิกในครอบครัวมีการปรับเปลี่ยนการมองปัญหาในมุมมองใหม่ เพื่อให้เกิดการเข้าใจในโครงสร้างของครอบครัว โดยมุ่งเน้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบ บทบาท หน้าที่ การสื่อสารด้วยความเข้าใจเพื่อทำหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองร่วมกัน (จิตราพร โคตรมหา และคณะ, 2564) ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่เดิมของแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกันตามพื้นฐานโครงสร้างของแต่ละครอบครัว การให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างจะนำเทคนิคต่าง ๆ เช่น การติดตามร่องรอยของปัญหาที่เกิดขึ้น การสนับสนุนในสิ่งที่ดีของครอบครัว มีการปรับโครงสร้างใหม่บทบาทใหม่ของสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น มาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนระบบโครงสร้างที่บิดเบือนไปให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมของแต่ละครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวเกิดความเข้าใจ มีการสื่อสารที่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีขึ้น เกิดความผูกพันซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวเป็นไปด้วยดี

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรค

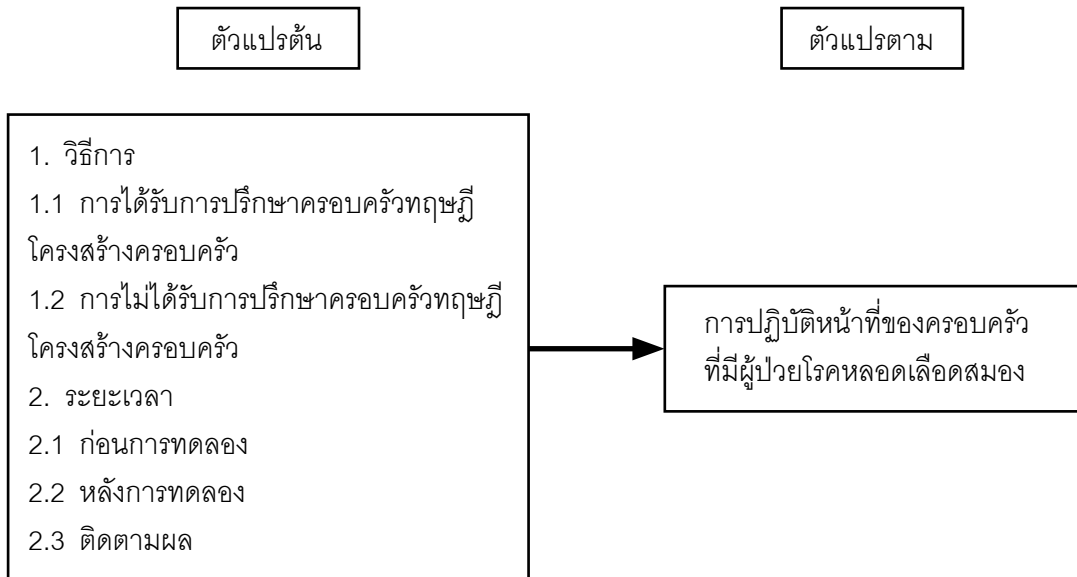
หลอดเลือดสมองโดยใช้รูปแบบการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีโครงสร้างที่พัฒนาขึ้น เพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่มี

ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ให้มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมสอดคล้องบริบทของครอบครัวและพัฒนาศักยภาพที่มีพลังต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีโครงสร้าง ในการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองด้วยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีโครงสร้าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ครอบครัวของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประกอบด้วย

ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักในครอบครัวของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง จำนวน 610 ครอบครัว (ข้อมูลตั้งแต่ 1 ม.ค.-31 ธ.ค. 2564)

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักในครอบครัวของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง 1 คน ที่พาผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองมารับการรักษาที่โรงพยาบาลสนามชัยเขตจำนวนทั้งสิ้น 16 ครอบครัว โดยผู้ป่วยจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น และผู้ดูแลต้องไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

3 ประเภท คือ

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ ผู้ป่วย/ผู้ดูแล เพศ อายุ ระยะเวลาการเจ็บป่วย บทบาทหน้าที่ในครอบครัวของผู้ป่วย/ผู้ดูแล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง เป็นแบบวัดที่ดัดแปลงจากประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวของ อโนชา ทัศนารนชัย (2551) ซึ่งใช้แบบสอบถามการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวของจุฬาลงกรณ์ (Chulalongkorn Family Inventory: CFI) ที่สร้างและดัดแปลงโดยอุมาพร ตรังคสมบัติ (2544, อ้างถึงใน อโนชา ทัศนารนชัย, 2551) ตามแนวคิดของ แมคมาสเตอร์ (Family Assessment Device: FAD) ซึ่งผู้วิจัยปรับแก้ไขร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาให้สอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 35 ข้อ โดยข้อคำถามประกอบด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวด้านต่าง ๆ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการแก้ปัญหา การสื่อสาร บทบาท การตอบสนองทางอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์ การควบคุมพฤติกรรม และการทำหน้าที่ทั่วไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างที่เน้นทฤษฎีระบบโครงสร้างของมินูชิน (Minuchin) ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นโปรแกรมการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างต่อการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 45-60 นาที ได้แก่ ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ สานสัมพันธ์เรียนรู้ปัญหา การสื่อสารในครอบครัว มั่นใจในการสื่อสาร

หน้าที่นี้ที่เราทำ บทบาทของครอบครัวเรา อารมณ์ของเรา ฉันทพร้อมสู้ ความผูกพันของครอบครัวเรา และความสุขจากใจ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำโปรแกรมการให้การศึกษาครอบครัวและแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องของการประเมินและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ภายหลังการปรับปรุงแบบวัดจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยนำแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองนี้ไปทดลองใช้กับผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและผู้ดูแลหลักของผู้ป่วยที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 ครอบครัว แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.95

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างในการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองด้วยโปรแกรมการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้าง โดยผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ G-HU241/2565 วันที่รับรอง 17 กุมภาพันธ์ 2566 แล้วว่า โครงการวิจัยนี้เป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ สวัสดิภาพ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัยและเข้าร่วมโครงการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กลุ่มทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการกับกลุ่มทดลอง ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มทดลอง) ทำแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองก่อนการทดลอง (Pretest)

1.2 ผู้วิจัยดำเนินการกิจกรรมตามโปรแกรมการให้การปรึกษาคครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างเป็นรายครอบครัวที่โรงพยาบาลสนามชัยเขตหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลใกล้เคียง ใช้เวลาดำเนินการ 10 กิจกรรม ใช้เวลาดำเนินการ 10 สัปดาห์ติดต่อกัน โดยดำเนินการครั้งละ 45-60 นาที

1.3 เมื่อสิ้นสุดโปรแกรมการให้การปรึกษาคครอบครัวครั้งที่ 10 ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มทดลอง) ทำแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองหลังการทดลอง (Posttest) พร้อมกับนัดหมายการพบกันอีกครั้งใน 4 สัปดาห์ถัดไป

1.4 เมื่อครบ 4 สัปดาห์ภายหลังสิ้นสุดการให้โปรแกรมการปรึกษาคครอบครัว ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มทดลอง) ทำแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะหลังการทดลอง (Follow up)

2. กลุ่มควบคุม ผู้วิจัยดำเนินการกับกลุ่มควบคุม ดังนี้

ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มควบคุม) ทำแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองก่อนการทดลอง (Pretest) และทำการนัดหมายอีกครั้งในสัปดาห์ที่ 10 โดยระหว่างนี้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มควบคุม) จะได้รับการรักษาจาก

โรงพยาบาลสนามชัยเขตตามปกติเมื่อครบสัปดาห์ที่ 10 ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มควบคุม) ทำแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองหลังการทดลอง (Posttest) พร้อมกับนัดหมายการพบกันอีกครั้งใน 4 สัปดาห์ถัดไป เมื่อครบ 4 สัปดาห์ภายหลังสิ้นสุดการให้โปรแกรมการปรึกษาคครอบครัว ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มควบคุม) ทำแบบวัดการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระยะหลังการทดลอง (Follow up)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปในการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ด้วยการหาค่าความถี่ และร้อยละ

2. วิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระหว่างผู้ป่วยและผู้ดูแลหลัก ด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Index of item objective congruence, IOC)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองทั้งรายด้านและภาพรวม ระหว่าง ระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และระยะติดตามผล วิเคราะห์ความแปรปรวน ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (t-test repeated measurement)

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ลักษณะทั่วไป และค่าสถิติพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง 8 ราย และผู้ดูแลมีความสัมพันธ์เชิงสามี/ภรรยา

2 คน, บุตร 2 คน, บิดา/มารดา 1 คน และมีความสัมพันธ์อื่น เช่น พี่น้อง 2 คน, ลูกเขย 1 คนเป็นเพศชาย 5 คน และเพศหญิง 11 คนมีอายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 2 คน, 40-49 ปี จำนวน 2 คน, 50-59 ปี จำนวน 2 คน และอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปจำนวน 10 คน ระยะเวลาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง น้อยกว่า 1 ปี จำนวน

6 คน และมากกว่า 1 ปี จำนวน 2 คน บทบาทในครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัว 5 คน และเป็นสมาชิกในครอบครัว 11 คน

การวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังทดลอง และระยะติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมได้ผลตามตารางที่ 1

	ระยะก่อนการทดลอง	ระยะหลังการทดลอง	ระยะติดตามผล
กลุ่มทดลอง	261.87 ± 8.374	272.38 ± 3.068	275.5 ± 2.204
กลุ่มควบคุม	265.88 ± 3.834	266 ± 3.665	266 ± 3.665

จากตารางที่ 1 พบว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักในกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการทดลองเท่ากับ 10.51 และระยะติดตามผลมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวเพิ่มขึ้นจากระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 13.63 และเพิ่มขึ้นจากระยะหลังการทดลองเท่ากับ 3.12 และเมื่อเปรียบเทียบตามช่วงระยะเวลาของกลุ่มควบคุมพบว่าครอบครัวผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการปรึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในระยะหลังการทดลองเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการทดลองเท่ากับ 0.12 และระยะติดตามผลมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวเพิ่มขึ้นจากระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 0.12 และเพิ่มขึ้นจากระยะหลังการทดลองเท่ากับ 0 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่าระยะก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มควบคุม

เท่ากับ 4.01 ส่วนระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 6.38 และระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมเท่ากับ 9.5

ตอนที่ 2 การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติของผลหลัก ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองระหว่างวิธีการทดลองและระยะเวลาของการทดลอง

ก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติ โดยทำการทดสอบ Mauchly's Test of Sphericity ปรากฏว่า ผลการทดสอบได้ค่า Mauchly's W เท่ากับ .075 ค่า Chi-Square เท่ากับ 33.633 และ Sig. น้อยกว่า .05 แสดงว่า ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้มีการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือก Epsilon ที่ใช้ในการอธิบายค่า df คือค่า Huynh-Feldt ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาทดลอง

Source of variation	df	SS	MS	F	P	Partial Eta Squared
Between subject	15	858.146				
Group (G)	1	188.021	188.021	3.928	.067	.219
Error	14	670.125	46.866			
Within Subject	18.054	1026.667				
Interval	1.128	415.625	368.324	27.512*	.000	.663
IxG	1.128	399.542	354.071	26.447*	.000	.654
Error	15.798	211.500	13.388			
Total	33.054	859.41267				

จากตารางที่ 2 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง (GxI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองส่งผลร่วมกันต่อคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง นอกจากนี้ยังพบว่า วิธีการทดลองที่แตกต่างกัน (G) และระยะเวลาการทดลองที่แตกต่างกัน (I) มีผลต่อค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า วิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลองส่งผลร่วมกันต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ

ครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง จึงทำให้ค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนแตกต่างกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง การทดสอบผลย่อยของวิธีการทดลองในระยะเวลา ก่อนการทดลอง ระยะเวลาหลังการทดลอง และระยะติดตามผล และผลทดสอบย่อยของระยะเวลาในครอบครัวผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่ได้รับการปรึกษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างกับกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบย่อยของวิธีการทดลองในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

	Source of variation	df	SS	MS	F	P	Partial Eta Squared
Pretest	Between groups	1	64.000	64.000	1.509	.240	.097
	Error	14	593.750	42.411			
Posttest	Between groups	1	162.563	162.563	14.235 [*]	.002	.504
	Error	14	159.875	11.420			
Follow up	Between groups	1	361.000	361.000	39.484 [*]	.000	.738
	Error	14	128.000	9.143			

จากตารางที่ 3 พบว่า ระยะก่อนการทดลอง ครอบครัวของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในระยะก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน ส่วนในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล พบว่า ครอบครัวของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แสดงว่า คะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองกลุ่มที่ได้รับการรักษาครอบครัวทฤษฎีโครงสร้างในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวของกลุ่มทดลอง

Source of variation	df	SS	MS	F	P	Partial Eta Squared
Between subjects	7	54.262				
Interval	1.059	815.083	769.583	27.051 [*]	.001	.794
Error	7.414	210.917	28.449			
Total	15.473	1080.262				

จากตารางที่ 4 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักที่ได้รับการรักษาครอบครัว

ทฤษฎีเชิงโครงสร้างในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนข้างต้น แสดงว่า ต้องมีระยะเวลาการทดสอบอย่างน้อย 1 คู่ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบด้วยวิธีการทดสอบ รายคู่ โดยวิธีของ Tukey ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ Tukey

Interval(I)	Interval(J)	Mean difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Pre	Post	-5.31*	1.620	.006
	Follow	-6.88*	1.620	.000
Post	Pre	5.31*	1.620	.006
	Follow	-1.56	1.620	.603
Follow	Pre	6.88*	1.620	.000
	Post	1.56	1.620	.603

จากตารางที่ 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนน การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรค หลอดเลือดสมองของกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ 2 คู่ คือ 1) คะแนนเฉลี่ยใน ระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คะแนน เฉลี่ยในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ย คะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรค หลอดเลือดสมองในระยะหลังการทดลองและระยะ ติดตามผลไม่พบความแตกต่างกัน

5. สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ สมมติฐานข้อที่ 1 การปฏิบัติหน้าที่ของ ครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองกลุ่มทดลอง หลังเข้าร่วมการให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎี โครงสร้าง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล สูงกว่าก่อนการทดลองพบว่า เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น

กับครอบครัวโดยไม่คาดคิด เช่น การเจ็บป่วยด้วย โรคหลอดเลือดสมองของสมาชิกในครอบครัว ในระยะแรกผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิก ผู้ดูแลหลักอาจมีความสับสนกับสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นและไม่เข้าใจในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น แต่เมื่อเข้าสู่ระยะให้การปรึกษาครอบครัวทฤษฎี โครงสร้างเพื่อเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของ ครอบครัวตามแนวคิดของ McMaster Model โดย การใช้เทคนิคการเข้าร่วม การให้การสนับสนุน การ ปรับโครงสร้างใหม่ (ผกามาศ นันทจิรวัฒน์, 2554) ทำให้ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแล หลักได้มีโอกาสในการสำรวจตนเอง สำรวจความรู้สึก อารมณ์และสัมพันธภาพที่เกิดขึ้น ทำให้มองปัญหา ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหา เหล่านั้นรวมถึงร่วมกันหาทางออกของปัญหา ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของครอบครัวตนเอง จากการวิจัยจะเห็นว่าผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง และสมาชิกผู้ดูแลหลักมีการปรับเปลี่ยนความคิด พฤติกรรมใหม่ การสื่อสาร ทำให้มีการแสดงออกถึง

อารมณ์ที่เหมาะสมและเกิดความผูกพันที่ดีต่อกัน รวมถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ใหม่ และเกิดการเรียนรู้ในการจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ และผลของการให้การปรึกษายังคงต่อเนื่องมาถึงในระยะติดตามผลหลังผ่านช่วงระยะเวลาหลังการทดลองไปแล้ว 4 สัปดาห์ แสดงให้เห็นว่า ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลัก มีการคงอยู่ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนตนเองให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไป

สมมติฐานข้อที่ 2 การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวที่มีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองกลุ่มทดลอง หลังเข้าร่วมการให้การปรึกษารอบครัวทฤษฎีโครงสร้าง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล สูงกว่ากลุ่มควบคุม พบว่า ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่มีข้อจำกัดในการทำกิจวัตรประจำวัน จำเป็นต้องอาศัยการดูแลและการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น เกิดความเครียด กังวล ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพภายในครอบครัวและเกิดปัญหาต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวตามมา การปรึกษารอบครัวทฤษฎีโครงสร้างนี้ช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักให้มองเห็นว่าปัญหานั้นสามารถจัดการแก้ไขร่วมกันในครอบครัวได้ โดยร่วมกันประเมินปัญหาต่าง ๆ โดยการปรับเปลี่ยนการสื่อสาร บทบาทของแต่ละคน ส่งผลให้การตอบสนองทางอารมณ์ ความผูกพันทางอารมณ์มีการเปลี่ยนแปลง และทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เหมาะสมตามมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรมล ไตย และคณะ พบว่าครอบครัวผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการปรึกษาทฤษฎีโครงสร้างมีคะแนนเฉลี่ยต่อ

ความเข้มแข็งของครอบครัวเพิ่มขึ้น และวันเพ็ญมานะเจริญ พบว่าการปรึกษารอบครัวเชิงบูรณาการทฤษฎีและเทคนิคการปรึกษาสามารถทำให้การคืนสภาพครอบครัวของสมาชิกครอบครัวผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ดังนั้น สามารถสรุปผลได้ว่า ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและสมาชิกผู้ดูแลหลักที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษารอบครัวทฤษฎีโครงสร้างมีการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว ซึ่งเป็นผลลัพธ์เชิงบวกในการนำไปพัฒนาการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวตนเองในอนาคตต่อไปได้

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากจำนวนของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและญาติผู้ดูแลหลักที่มีความสนใจในการวิจัยมีน้อย รวมถึงการที่กลุ่มตัวอย่างยังไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลแท้จริงของครอบครัว ทำให้คะแนนการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในการวิจัยมีค่าที่สูงใกล้เคียงกับคะแนนเต็ม ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปผู้วิจัยอาจต้องให้เวลากับผู้เข้าร่วมวิจัยมากขึ้นและอาจใช้ภาษาง่าย ๆ ที่ให้ผู้ป่วยและสมาชิกผู้ดูแลหลักเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปควรแยกกลุ่มผู้ป่วยตามระยะเวลาการเจ็บป่วยเนื่องจากระยะเวลาการเจ็บป่วยส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว เช่น ช่วง intermedia care, long term care เนื่องจากผู้ป่วยและสมาชิกในครอบครัวที่เป็นมานานอาจจะไม่ได้เผชิญกับปัญหาเหมือนกลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่ที่ปัญหายังมีความรุนแรงอยู่

References

- Bureau of Non-Communicable Diseases, Bureau of Risk Communication and Health Behavior Development, Department of Disease Control. (2022). The Department of Disease Control launched a campaign for World Stroke Day 2022, emphasizing raising public awareness about the warning signs of stroke. Retrieved from <https://pr.moph.go.th/print.php?url=pr/print/2/02/180623/>. (in Thai)
- Jitpugdee, W., Suntibenchakul S., & Piravej K. (2017). Prevalence of Anxiety and Depressive Symptoms in Home-Care Stroke Patients Effect on Motor Recovery and Functional Ability. *Chula Med J*, 61(2), 233-247. Retrieved from <https://digital.car.chula.ac.th/clmjournal/vol61/iss2/8/>. (in Thai)
- Koatmaha, J., Phanjansri, J., Promraksa, T., & Prommanee, A. (2021). The Study of Family Relationships and Stress Among Caregiver of Stroke Patients. in Udonthani. *Nursing, Health, and Education Journal*, 4(2). 26-34. Retrieved from <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/NHEJ/article/view/252524/172160>. (in Thai)
- Koolnaphadol, P. (2016). *Family Counseling*. Chonburi: Natikul Press. (in Thai)
- Manacharoen, W. (2016). A Study and Development of Family Resilience of Patients with Cerebrovascular Disease Through Assimilative Integrate Family Counseling. (Doctor of Philosophy). Counseling Psychology, Faculty of Education, Burapha University. Retrieved from https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php. (in Thai)
- Nantajeewarawat, P. (2011). *A Study and Development of Successful Family Functioning Through School - Based Family Counseling*. (Doctor of Education). Counseling Psychology, Srinakharinwirot University. Retrieved from http://thesis.swu.ac.th/swudis/Coun_Psy/Pakamas_N.pdf. (in Thai)
- Suaysod, N., Nanthamongkolchai, S., Munsawaengsub, C., & Pitikultang, S. (2021). Family Functioning and Strength of Family with Elderly in Phrae Province. *Thai Journal of Health Education*, 44(1), 129-139. Retrieved from <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/muhed/article/view/240521/168950>. (in Thai)
- Suppasri, J., Nukaew, O., & Suttharangsee, W. (2017). The Effect of a Family Psychoeducation Program for Children with Autism on the Burden of Caregivers: A Preliminary Study. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 4(Special edition), 196-213. Retrieved from <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/scnet/article/view/84871/68617>. (in Thai)

- Tassanatanachai, A., Chaimongkol, N., & Theinpichet, S. (2009). Relationship Between Family Functioning and Quality of Life of Disabilities. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 17(2), 21-31. Retrieved from <https://ojs.lib.buu.ac.th/index.php/nursing/article/view/1097>. (in Thai)
- Toyai, N., Yu-iam, S., & Koolnaphadol, P. (2019). The Effects of the Structural Family Therapy on Breast Cancer Patients' Family Strength. *e-Journal of Education Studies, Burapha University*, 1(4), 25-39. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejes/article/view/204142/153135>. (in Thai)

แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครู สู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรม การศึกษาของสถานศึกษานำร่องใน พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

ณัฐพล จันแก้ว*

สุบัน พรเวียง**

Received : April 23, 2024

Revised : June 7, 2024

Accepted : June 10, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2) เพื่อศึกษาและจัดทำแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และ 3) เพื่อตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งการศึกษามี 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ

ผู้รับผิดชอบบทความ : ณัฐพล จันแก้ว นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, E-mail : nattapon_jankeaw@cmu.ac.th

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 650 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม 2) การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 3) การตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูที่มีประสบการณ์ในสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบตรวจสอบแนวทาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่าสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู ส่วนความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวม มีค่า 0.13 ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู

2. แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างขวัญกำลังใจให้กับครู เช่น มอบของขวัญวันเกิด วันรับปริญญา การเลื่อนวิทยฐานะและโอกาสความสำเร็จต่าง ๆ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของครูอย่างกัลยาณมิตร 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้โอกาสครูตัดสินใจในการใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีสำหรับการจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติงานในหน้าที่ และสร้างระบบที่สนับสนุนครูในการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางตัวให้เหมาะสมปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีภาวะความเป็นผู้นำ น่านับถือ เป็นระเบียบ รวมทั้งปฏิบัติงานอย่างมีวินัย และ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างพื้นที่ที่เปิดกว้างให้ครูมีโอกาสดูคุยและแบ่งปันความคิดเห็น เพื่อให้ทีมสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : แนวทาง / พลังอำนาจครู / ผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษา

Guidelines for Teacher Empowerment in Educational Innovation Leadership of Pilot Schools in Education Sandbox under Secondary Education Service Area Office Chiang Mai

Nattapon Jankeaw*

Suban Pornwiang**

Abstract

This study aims to: 1) investigate the current status, desired conditions, and need assessment for Teacher Empowerment in Educational Innovation Leadership of Pilot Schools in Education Sandbox under Secondary Education Service Area Office Chiang Mai; 2) explore and develop guidelines for Teacher Empowerment in Educational Innovation Leadership of Pilot Schools in Education Sandbox under Secondary Education Service Area Office Chiang Mai; and 3) examine the guidelines for developing Teacher Empowerment in Educational Innovation Leadership of Pilot Schools in Education Sandbox under Secondary Education Service Area Office Chiang Mai. The study consists of three phases: 1) assessing the current status, desired conditions and need assessment of teacher empowerment in Educational Innovation Leadership, by using questionnaire to survey the opinion of 650 administrators and teachers of pilot school in education sandbox.; 2) studying guidelines for developing teacher empowerment in Educational Innovation Leadership,

Corresponding Author : Nattapon Jankeaw, Student, Master of Education Program in Educational Administration, E-mail : nattapon_jankeaw@cmu.ac.th

* Student, Master of Education Program in Educational Administration

** Advisor, Master of Education Program in Educational Administration

by using structured interview to enquire 5 experts. and 3) examining the guidelines for developing teacher empowerment in educational innovation leadership by using verified form to examine by 27 experts, comprised education administrators, school administrators, educational supervisors, and experienced teachers of pilot school in education sandbox. The data were analyzed by percentages, means, standard deviations, and content analysis.

The research results were found that:

1. Current situation, desired conditions, and need assessment of teacher empowerment in Educational Innovation Leadership of Pilot Schools in Education Sandbox. Overall, the current situation was at a high level. The aspect with the highest average score was the promotion and development of collaboration within the school. The desired conditions was also at a high level, with the highest average score being in the aspect of motivating teachers. Need assessment of teacher empowerment in Educational Innovation Leadership of Pilot Schools in Education Sandbox, the overall score was 0.13, with the aspect of motivating teachers being the highest.

2. Guidelines for developing teacher empowerment in educational innovation leadership found that: 1) School administrators should provide motivation to teachers, such as giving gifts on birthdays, graduation days, promotions, and various success opportunities. 2) They should listen to teachers' opinions and problems with empathy. 3) Administrators should allow teachers to make decisions regarding innovation, technology use for teaching and administrative tasks, and establish supportive systems. 4) School administrators should exemplify good leadership qualities, being respected, disciplined, and organized. 5) They should create open spaces for teachers to discuss and share ideas effectively, promoting teamwork.

3. Validation of Guidelines' Accuracy, Appropriateness, Feasibility, and Benefits: Overall, the validation results indicate that the guidelines are highly appropriate and beneficial, suggesting that they are highly feasible and valuable. Overall, these findings indicate a strong foundation for enhancing teachers' leadership in educational innovation at leading educational institutions in the educational innovation zone.

Keywords : guidelines / teacher empowerment / educational innovation leadership

1. บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา โดยกำหนดเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการปฏิบัติงานของครู คือ เป้าหมายที่ 1 โครงสร้าง บทบาท และระบบการบริหารจัดการการศึกษามีความคล่องตัวชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ และเป้าหมายที่ 5 ระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มตามศักยภาพ (วิรินทร์ดา เลือจอย, 2564) ซึ่งบุคคลที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน คือ ครู การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู ในสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 39 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) และการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น ครูเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการดูแลเอาใจใส่สร้างแรงจูงใจให้เกิดกำลังใจพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างดีและมีคุณภาพ มิฉะนั้น อาจทำให้คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาไม่เกิดผลตามเป้าหมาย เพราะครูเป็นผู้นำหลักสูตรและนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งการที่ครูจะปฏิบัติได้ผลดีนั้นปัจจัยที่สำคัญคือขวัญกำลังใจและแรงจูงใจที่ดีในการปฏิบัติงาน (กอบกุล ต๊ะปะแสง, 2564) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในองค์กรมีผลต่อความสำเร็จของงานและองค์กร หากบุคลากรในองค์กรไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจะทำให้ขาดงาน และลาออกจากงานหรืออาจจะเกิดปัญหา

ต่าง ๆ ตามมา (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2550) สอดคล้องกับผลการศึกษาของอภิชาติ ทองน้อย (2555) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูนั้นมีสาเหตุมาจากทั้งในด้านที่เป็นเรื่องส่วนบุคคล เรื่องขององค์การและสภาวะแวดล้อมส่งผลต่องานด้านการสอนและเห็นว่าการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน เป็นความพยายามปิดบังภาพลักษณ์ของผู้บริหารที่ขาดความสามารถในการทำงาน ครูบางคนขาดความพยายามจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนา ประกอบกับการขาดทรัพยากรที่เหมาะสมเพียงพอ และขาดการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร เหล่านี้จึงเป็นอุปสรรคของการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครู การทำงานที่ติดขัดอยู่กับความมือคติด้านเพศภาระงานที่เกินกำลังของครู ซึ่งนอกจากหน้าที่ปฏิบัติการสอนของครูที่เป็นหน้าที่หลักแล้วพบว่าครูต้องปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายร่วมกับงานสอน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่ลดลงอันเนื่องจากครูขาดการเตรียมการสอน การจัดทำสื่อการสอน และสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยเฉพาะการสร้างสรรค์นวัตกรรมถือเป็นผลกระทบที่ส่งผลต่อผู้เรียนและองค์กร ครูจึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งความสามารถในการเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ มีกรอบการทำงานที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมที่สามารถนำความคิดสร้างสรรค์นำมาเปลี่ยนเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์กับสถานศึกษา ครูจะต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เป็นผู้ผู้นำเชิงนวัตกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ครูจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาการจัดการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันต้องมีการเตรียมคนทำงานสู่สังคมแห่งนวัตกรรม เพื่อให้การศึกษาเกิดคุณค่าต่อตัวผู้เรียนต่อสังคมในทาง

สร้างสรรคมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศ การพัฒนาศักยภาพของครูให้มีความรู้เป็นภารกิจสำคัญของหน่วยงานเพื่อสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งครูจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยอย่างยั่งยืน (ธีระ รุญเจริญ, 2557) ซึ่งปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวมีสาระสำคัญที่กำหนดในมาตรา 5 เรื่องการจัดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์ในการ 1) คิดค้นและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น 2) ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา 3) กระจายอำนาจและให้อิสระแก่นักเรียนทาง การศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ 4) สร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ทั้งนี้ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาดังกล่าวมีลักษณะเป็นพื้นที่ทดลองในการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ ซึ่งหากการจัดการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีก็จะขยายผลไปสู่สถานศึกษาแห่งอื่นต่อไป ภายหลังการตราพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนการสร้าง นวัตกรรมการศึกษาอันเป็นการนำร่องในการกระจาย

อำนาจและให้อิสระแก่นักเรียนทาง การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งมีการขยายผลนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนและวิธีการปฏิบัติที่ดีไปใช้ในสถานศึกษาอื่น โดยประกาศให้ขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าวใน 6 ภูมิภาค ในส่วนของภาคเหนือ คือ จังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้าร่วมพัฒนาเป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายการปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง (วาทีณี พูลทรัพย์, 2563) และจากข้อมูลการติดตาม ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 พบว่า สภาพและปัญหาของการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สภาพปัญหาด้านบุคลากร ครูมีภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากการสอนมากจนเกินไป ครูไม่สามารถปรับหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่ปรับ Mindset ยังมีวิธีสอนแบบเดิม เน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ ปัญหาที่พบเกี่ยวกับนวัตกรรม ครูขาดความรู้ความเข้าใจพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา/การพัฒนานวัตกรรม และสิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน คือ การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้/ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการศึกษาที่เน้นการพัฒนาการวิเคราะห์ของนักเรียน และแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ที่ได้สรุปผลการสังเคราะห์แบ่งตามประเภทของนวัตกรรมการศึกษาที่พัฒนาขึ้น ข้อมูลจากสถานศึกษานำร่อง รุ่น 1 และ รุ่น 2 จำนวน 104 สถานศึกษา ทั้งนี้มีสถานศึกษานำร่องที่มีการพัฒนานวัตกรรมทั้งด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสถานศึกษานำร่องส่วนใหญ่พัฒนา

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนมากกว่า นวัตกรรมการบริหารจัดการ เมื่อพิจารณานวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่าสถานศึกษามีการพัฒนานวัตกรรมด้านการจัดการเรียนรู้อย่างมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านหลักสูตร ด้านสื่อการสอนและด้านการนิเทศ และไม่พบนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล โดยเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 9 สถานศึกษา พบว่า มีนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 5 สถานศึกษา นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ จำนวน 3 สถานศึกษา นวัตกรรมด้านหลักสูตร จำนวน 1 สถานศึกษา และนวัตกรรมด้านการวัดและประเมินผล ด้านสื่อการสอน และด้านการนิเทศไม่พบนวัตกรรมในสถานศึกษาทั้ง 9 สถานศึกษา

จากแนวคิดและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้มีความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและครูมัธยมศึกษาที่จะสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ครูสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้มีความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

2. เพื่อศึกษาและจัดทำแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้มีความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

3. เพื่อตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้มีความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

3. วิธีดำเนินการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้มีความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งได้สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นในการศึกษา ได้แก่ 1) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา ได้จากแนวคิดและงานวิจัย 8 แหล่ง คือ Scott & Jaffe (1991), สุขวัชร เทพปิ่น และศศิธรดา แสงไทย (2563), กนิษฐา ทองเลิศ (2563), ปารวี วินทะไชย์ (2564), พิษญา แสงทองทิพย์ และยุวธิดา ชำปัญญา (2565), อภิชา วัฒนโรจนกร และวิจิต กำนันตะคุณ (2566), วรวัณท์ สิงหะ, ธัญเทพ สิทธิเชื้อ และทรงเดช สอนใจ (2566) และศุภจิตา ปสันดา (2566) 2) ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม ได้จากแนวคิดและงานวิจัย 8 แหล่ง คือ Scott & Jaffe (1991), Kanter (1993), กนิษฐา ทองเลิศ (2563), พิษญา แสงทองทิพย์ และยุวธิดา ชำปัญญา (2565), อภิชา วัฒนโรจนกร และวิจิต กำนันตะคุณ (2566), ปัทมา กาฬภักดิ์, อรพรรณ ตูจันดา และดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2566), วรวัณท์ สิงหะ, ธัญเทพ สิทธิเชื้อ และทรงเดช สอนใจ (2566) และศุภจิตา ปสันดา (2566) 3) ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู ได้จากแนวคิดและ

งานวิจัย 7 แหล่ง คือ Scott & Jaffe (1991), Kanter (1993), กนิษฐา ทองเลิศ (2563), ปารวี วินทะไชย์ (2564), พิษญา แสงทองทิพย์ และยุริดา ซาปัญญา (2565), อภิชา วัฒนโรจนกร และวิจิต กำมันตะคุณ (2566), ปัทมา กาฬภักดี, อรพรรณ ตูจินดา และดวงใจ ชนะสิทธิ์ (2566) 4) ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู ได้จากแนวคิดและงานวิจัย 4 แหล่ง คือ Scott & Jaffe (1991), Kanter (1993), สุวัชร เทพปิ่น, ศศิรา แพงไทย (2563), กนิษฐา ทองเลิศ (2563), ปารวี วินทะไชย์ (2564) และ 5) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา ได้จากแนวคิดและงานวิจัย 4 แหล่ง คือ Scott & Jaffe (1991), Kanter (1993), กนิษฐา ทองเลิศ (2563), ปารวี วินทะไชย์ (2564), อภิชา วัฒนโรจนกร และวิจิต กำมันตะคุณ (2566)

3.2 ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูล และกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 605 คน จาก 9 สถานศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 242 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกนและใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sample)

3.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้รู้ความเป็นผู้นำ

ด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2566 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ประสบการณ์และมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการเสริมสร้างพลังอำนาจครู โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน โดยผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

- ผู้บริหารการศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน

- ผู้บริหารสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน

- ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน

- ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน

- อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะศึกษาศาสตร์ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 1 คน

3.2.3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการตรวจสอบแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้รู้ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2566 คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีประสบการณ์ในด้านการเสริมสร้างพลังอำนาจครูได้โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 27 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ศึกษานิเทศก์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครูที่มีประสบการณ์ในการเสริมสร้างพลังอำนาจครู จำนวน 9 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณตามขั้นตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่ใช้สอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น/เสนอแนะเพิ่มเติมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพตามขั้นตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแบบ มีโครงสร้าง และใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณตามขั้นตอนที่ 3 เป็นแบบตรวจสอบแนวทางฯ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ใช้สอบถามความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่

นวัตกรรมการศึกษาฯ ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ ตอนที่ 2 รายละเอียดของหัวข้อและประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ และตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น/เสนอแนะเพิ่มเติม

3.3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นอกจากนี้ ยังมีอุปกรณ์ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก และเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ในขั้นตอนที่ 1 ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลส่งด้วยตนเองกับสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงใหม่ จำนวน 9 สถานศึกษาและติดตามแบบสอบถามคืนด้วยตนเองจนได้กลับคืนทั้งสิ้น 215 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ในขั้นตอนที่ 3 ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลส่งด้วยตนเองกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 27 คนและติดตามแบบสอบถามคืนด้วยตนเองจนได้กลับคืนทั้งสิ้น 27 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3.4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ในขั้นตอนที่ 2 ผู้ศึกษานัดหมาย วัน เวลา สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตาม วัน เวลา ที่นัดหมาย ซึ่งผู้ศึกษาสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกลุ่มเป้าหมายโดยใช้ประเด็น แนวทางการสัมภาษณ์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย เพื่ออธิบายคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ

2) การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาฯ สถิติที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่า $PNI_{modified}$

3.5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการรวบรวมข้อคิดเห็นแล้วบรรยายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

4. ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาฯ

รายการ	ค่าเฉลี่ยของ			ค่าเฉลี่ยของ			PNI _{modified}	ลำดับ
	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพที่พึงประสงค์ (I)				
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1. ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา	3.89	0.90	มาก	4.44	0.79	มาก	0.12	4
2. ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม	3.79	0.89	มาก	4.43	0.78	มาก	0.14	2
3. ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู	3.75	0.88	มาก	4.48	0.81	มาก	0.16	1
4. ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู	3.89	0.91	มาก	4.46	0.74	มาก	0.13	3
5. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา	3.97	0.92	มาก	4.47	0.76	มาก	0.11	5
โดยภาพรวม	3.85	0.04	มาก	4.45	0.06	มาก	0.13	

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูผู้ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.04)

หากพิจารณาเรียงลำดับสภาพปัจจุบันที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.92) รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.90) ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู อยู่ในระดับ

มาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.91) ด้านการปฏิบัติงาน เป็นทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.89) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.88) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.06) หากพิจารณาเรียงลำดับสภาพที่พึงประสงค์ที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างแรงจูงใจกับครู อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.81) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.76) ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.74) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.79) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.78) ตามลำดับ

ความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวม พบว่า มีค่า 0.13 หากพิจารณาเรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่ครู ($PNI_{\text{modified}} = 0.16$) รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม ($PNI_{\text{modified}} = 0.14$) ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู ($PNI_{\text{modified}} = 0.13$) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา ($PNI_{\text{modified}} = 0.12$) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา ($PNI_{\text{modified}} = 0.11$) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาและจัดทำแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

องค์ประกอบ	แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
1. ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้โอกาสครูตัดสินใจในการใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีสำหรับการจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติงานในหน้าที่ และสร้างระบบที่สนับสนุนครูในการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสและส่งเสริมความสามารถ มอบหมายงานที่มีความท้าทายตามความถนัดและความสามารถของบุคคล
2. ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างพื้นที่ที่เปิดกว้างให้ครูมีโอกาสดูคุยและแบ่งปันความคิดเห็น เพื่อให้ทีมสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างช่องทางสื่อสารที่เปิดกว้าง เพื่อให้สมาชิกทีมสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลได้ตลอดเวลา

องค์ประกอบ	แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
3. ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู เช่น มอบของขวัญวันเกิด วันรับปริญญา การเลื่อนวิทยฐานะและโอกาสความสำเร็จต่าง ๆ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบุคลิกภาพที่เป็นแบบอย่างให้ครูแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์
4. ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางตัวให้เหมาะสมปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีภาวะความเป็นผู้นำ นานับถือ เป็นระเบียบ รวมทั้งปฏิบัติงานอย่างมีวินัย 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์การปฏิบัติงาน
5. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา	1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของครูอย่างใกล้ชิด 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูมีอิสระในการเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและนำเสนอวิธีการสอนใหม่ๆ

3. ผลการตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

รายการ	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา	4.86	0.36	มากที่สุด	4.80	0.42	มากที่สุด	4.62	0.60	มากที่สุด	4.76	0.56	มากที่สุด
2. ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม	4.72	0.51	มากที่สุด	4.67	0.54	มากที่สุด	4.53	0.64	มากที่สุด	4.67	0.60	มากที่สุด
3. ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู	4.80	0.46	มากที่สุด	4.77	0.51	มากที่สุด	4.64	0.61	มากที่สุด	4.76	0.49	มากที่สุด
4. ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู	4.89	0.31	มากที่สุด	4.88	0.33	มากที่สุด	4.73	0.48	มากที่สุด	4.88	0.32	มากที่สุด
5. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา	4.86	0.37	มากที่สุด	4.83	0.41	มากที่สุด	4.62	0.61	มากที่สุด	4.83	0.42	มากที่สุด
โดยรวม	4.82	0.41	มากที่สุด	4.79	0.45	มากที่สุด	4.63	0.59	มากที่สุด	4.78	0.49	มากที่สุด

จากตารางแสดงผลการตรวจสอบความถูกต้องของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.41) หากพิจารณาเรียงลำดับ

ความถูกต้องที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.31) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.37) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.36) ด้านการสร้างแรงจูงใจ

ให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.46) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.45) หากพิจารณาเรียงลำดับความเหมาะสมที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.33) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.41) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.42) ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.51) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.59) หากพิจารณาเรียงลำดับความเป็นไปได้ที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.61) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา

อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.61) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.60) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.64) ตามลำดับ

ผลการตรวจสอบความเป็นประโยชน์ของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.49) หากพิจารณาเรียงลำดับความเป็นประโยชน์ที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.32) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.42) ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.49) ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.56) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการศึกษา

1. จากผลการศึกษา สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเรียงลำดับสภาพปัจจุบันที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม และ

ลำดับสุดท้าย คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครูตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยยึดหลักยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ ภายใต้ภารกิจทั้ง 4 ด้าน และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจและจัดการศึกษาร่วมกัน โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับวิจัยของศิริเกศ เพ็ชรขำ (2565) วิจัยเรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่องานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษารัตนบุรี เขต 1 พบว่า ผู้บริหารครู และกรรมการสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานภายในองค์กร โดยการจัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การศึกษา การนิเทศภายในสถานศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา การทำประกันคุณภาพภายใน และการจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อมุ่งประโยชน์ให้แก่องค์กร สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความเข้าใจในปัญหาของหน่วยงาน ช่วยลดความขัดแย้งในการทำงานเพิ่มพูนความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น สภาพที่พึงประสงค์ของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเรียงลำดับสภาพที่พึงประสงค์ที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู ด้านการสร้าง

บรรยากาศในสถานศึกษา และด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูมีความต้องการและตระหนักถึงความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เมื่อครูมีกำลังใจที่ดีย่อมส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการสร้างแรงจูงใจเกิดจากการที่ผู้บริหารมอบหมายงานที่ตรงตามความรู้ ความสามารถ ความสนใจและความถนัดของครู กระตุ้นให้ครูเห็นความสำคัญและความสำเร็จของงาน สนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครู การเลื่อนขั้นและพิจารณาความดีความชอบเป็นไปอย่างเหมาะสมและยุติธรรมให้ความสำคัญกับครูทุกคนอย่างทั่วถึงด้วยความเสมอภาคไม่เอินเอียง ตลอดจนสร้างบรรยากาศการปฏิบัติงานที่ดีให้กับสถานศึกษา เพื่อให้ครูรู้สึกอบอุ่นและมีความสุขในการปฏิบัติงาน เมื่อมีความสุขจะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในสถานศึกษา โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับวิจัยของนุริยะห์ หะแว (2564) วิจัยเรื่องพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า 1) ผู้บริหารควรบริหารงานภายใต้กรอบและความเป็นธรรมต่อครู 2) ผู้บริหารควรใช้ทักษะความสามารถในการชักจูงให้ผู้ร่วมงานทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 3) ผู้บริหารให้การยกย่องชมเชยเมื่องานนั้นสำเร็จเพื่อให้มีกำลังใจในการทำงานอื่นต่อไป ผู้บริหารควรมีทัศนคติที่ดีต่อครูและบุคลากรทุกคน ความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาฯ โดยภาพรวม มีค่า 0.13 หากพิจารณาเรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่าเฉลี่ยมาก

ไปน้อย มีดังนี้ ด้านการสร้างแรงจูงใจแก่ครู
รองลงมา คือ ด้านการสร้างทีมงาน ด้านการสร้าง
ภาวะผู้นำให้กับครู ด้านการสร้างบรรยากาศในการ
ปฏิบัติงาน และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริม
และพัฒนาความร่วมมือในสถานศึกษา ตามลำดับ
ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูมีความต้องการให้ผู้บริหาร
สถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำในการชักจูง ตัดสินใจ
สั่งการ รวมทั้งดูแลในการปฏิบัติงานของครูด้วย
ความเป็นธรรมและเสมอภาคอย่างแท้จริง ภาวะ
ผู้นำที่มีความเข้มแข็งและสร้างความเชื่อมั่นในความ
สามารถของครูจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการ
พัฒนาทักษะและความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการ
สอนและนำเสนอเนื้อหาการเรียนรู้ การใช้ภาวะผู้นำ
ที่มีความเท่าเทียมและยุติธรรมจะช่วยสร้างความ
เข้าใจและความไว้วางใจในทีมงานของครู อีกทั้งยัง
เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารและครู
ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างบรรยากาศการ
ทำงานที่สร้างสรรค์และเติบโตไปในทิศทางที่ดีของ
องค์กรการศึกษา โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับ
วิจัยของสมศักดิ์ ยางเปือก (2566) วิจัยเรื่องภาวะ
ผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใน
การปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
อภิปรายผลการศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษามี
ความรู้ความสามารถ มีทักษะในการบริหารองค์กร
เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีวิสัยทัศน์ที่ทัน
เหตุการณ์ กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานอย่าง
ชัดเจนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ร่วมงาน สามารถ
โน้มน้าว สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้ผู้ร่วมงาน
ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ ดูแล
เอาใจใส่ กำกับติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน
เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เข้ามามี
ส่วนร่วมในการบริหารงานร่วมแสดงความคิดเห็น

ร่วมตัดสินใจ การวางแผนการปฏิบัติงาน เพื่อให้
บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้
องค์กรขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับ
ผลประโยชน์สูงสุด

2. ผลการศึกษาและจัดทำแนวทางการ
เสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้าน
นวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่
นวัตกรรมการศึกษาฯ มีทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้ ด้าน
การสร้างแรงจูงใจให้กับครู ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถาน
ศึกษาควรสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู เช่น มอบของ
ขวัญวันเกิด วันรับปริญญา การเลื่อนวิทยฐานะและ
โอกาสความสำเร็จต่าง ๆ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา
ควรมีบุคลิกภาพที่เป็นแบบอย่างให้ครูแสดงให้เห็น
ถึงความคิดสร้างสรรค์ โดยผลการศึกษาสอดคล้อง
กับวิจัยของชีวะสาธน์ กิ่งแก้ว (2561) วิจัยเรื่อง
คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อขวัญใน
การปฏิบัติงานครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 อภิปราย
ผลการศึกษาไว้ว่า ผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องควร
ส่งเสริมและหาวิธีการที่จะรักษาระดับขวัญในการ
ปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัด
สงขลาให้อยู่ในระดับมากที่สุดต่อไปเพราะขวัญ
กำลังใจเป็นเรื่องของความรู้สึกและทัศนคติของ
แต่ละบุคคล ย่อมเปลี่ยนแปลงได้เสมอตามกาลเวลา
และสภาพแวดล้อม เช่น สนับสนุนให้ครูได้รับ
ความก้าวหน้า โดยสนับสนุนการศึกษาอบรมดูงาน
การลาศึกษาต่อหรือการเลื่อนตำแหน่งในหน่วยงาน
ให้สูงขึ้น ควรปรับปรุงวิธีการทำงานโดยยอมรับ
ยกย่องชมเชยครูในความสามารถ สนับสนุนให้ความ
ช่วยเหลือครู ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความ
ร่วมมือในสถานศึกษา ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
ควรรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของครูอย่าง
กัลยาณมิตร 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูมี

อิสระในการเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และนำเสนอวิธีการสอนใหม่ ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของครูอย่าง กัลยาณมิตรช่วยให้ครูรู้สึกได้รับการเคารพและ สนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งอาจส่งผลต่อ ความมุ่งมั่นและความมั่นใจของครูในการปฏิบัติ หน้าที่ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ครู สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับวิจัยของวัชรวิศ เจริญกุล (2563) วิจัยเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ของครูโรงเรียนบ้านยางสูง ได้อภิปรายผลการศึกษา ไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างกว้าง ขว้าง โรงเรียนต้องให้ครูทุกคนสามารถที่จะแสดง ความคิดเห็นในการทำงานได้อย่างอิสระออกมาได้ ซึ่งผู้บริหารควรที่จะรับฟังความคิดเห็นของครูอย่าง เคารพเพื่อให้ครูทุกคนเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีส่วน ร่วมและเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการปฏิบัติงาน ต่าง ๆ ในโรงเรียน ด้านการสร้างบรรยากาศในสถาน ศึกษา ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้โอกาส ครูตัดสินใจในการใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีสำหรับการ จัดการเรียนรู้อยู่ การปฏิบัติงานในหน้าที่ และสร้าง ระบบที่สนับสนุนครูในการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสและส่งเสริม ความสามารถ มอบหมายงานที่มีความท้าทายตาม ความถนัดและความสามารถของบุคคล ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ยุคปัจจุบัน ต้องการการปรับตัวและการใช้เทคโนโลยี ในการเรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ เรียน การสนับสนุนครูในการใช้เทคโนโลยีจึงเป็นสิ่ง สำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ทันสมัยและ เข้าถึงพัฒนาการของโลกและสามารถช่วยลดภาระ งานของครูและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของครู โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับวิจัยของ

พุทธิพงษ์ ทองเขียว (2562) วิจัยเรื่องบทบาทของผู้ บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัด การเรียนรู้ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูโรงเรียน มัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารควร สนับสนุนพัฒนาการใช้เทคโนโลยี ด้านการจัดการ เรียนรู้ของครู สนับสนุนการจัดกิจกรรมประกวด แข่งขันการสร้างคือเทคโนโลยีภายในโรงเรียน สนับสนุนให้ครูผลิตสื่อการเรียนการสอนมากขึ้น สร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ครูใช้เทคโนโลยีในการ จัดทำเอกสารการสอนและการจัดการและบริหารงาน ภายในโรงเรียน จัดอบรมเพื่อให้ครูสามารถพัฒนา เทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ที่ดี และแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการให้เป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการด้าน การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อยู่เสมอ ส่งเสริมให้ครูจัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอผลงานทาง วิชาการ เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่เพื่อนครูด้วยกันซึ่ง เป็นการแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ในวิชาชีพด้าน การใช้เทคโนโลยี และควรมีนโยบายประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความ ตระหนักมองเห็นคุณค่าความสำคัญในการใช้ เทคโนโลยีมาจัดการเรียนการสอน ด้านการสร้าง ภาวะผู้นำให้กับครู ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรวางตัวให้เหมาะสมปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ที่ดี มีภาวะความเป็นผู้นำ น่านับถือ เป็นระเบียบ รวมทั้งปฏิบัติงานอย่างมีวินัย 2) ผู้บริหารสถาน ศึกษาควรให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ การปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บทบาทและ การกระทำของผู้บริหารสถานศึกษามีผลโดยตรงต่อ การปฏิบัติงานและสภาพความเป็นอยู่ของครูใน สถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารที่มีสภาพความเป็นผู้นำที่

น่านับถือจะช่วยสร้างภาวะความเป็นผู้นำ สร้างความเชื่อมั่นให้กับครูในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง รวมทั้งให้การสนับสนุนและแนะนำวิธีการพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ครูปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นใจ โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับวิจัยของอดิเทพ เส็งสาย (2565) วิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารต้องเป็นต้นแบบในสถานศึกษา มีภาวะความเป็นผู้นำ ผู้บริหารต้องมุ่งมั่นต่อกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายให้การทำตามข้อตกลงของพันธกิจของสถานศึกษาที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินงานและการพัฒนาสถานศึกษาในขอบเขตที่ตั้งไว้ เพื่อให้คนในสถานศึกษาเกิดแรงจูงใจในการทำงานอย่างมีระบบ และประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพทางวิชาการของสถานศึกษา สามารถจัดการกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสถานศึกษา สามารถปรับตัวได้ทันและเหมาะสม ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม ได้แก่

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างพื้นที่ที่เปิดกว้างให้ครูมีโอกาสพูดคุยและแบ่งปันความคิดเห็น เพื่อให้ทีมสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างช่องทางสื่อสารที่เปิดกว้าง เพื่อให้สมาชิกทีมสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลได้ตลอดเวลา

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การมีพื้นที่สำหรับครูในการพูดคุยแบ่งปันความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำให้ครูเรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในทีม ทำให้สมาชิกในทีมมีแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสร้าง

ความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งขึ้นระหว่างสมาชิกในทีม โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับวิจัยของ พัสวีพิชญ์ ศิลาสุวรรณ (2562) วิจัยเรื่องการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี อภิปรายผลการศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจของสถานศึกษาในบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนงาน เปิดโอกาสให้ครูได้ปรึกษาหารือในการปฏิบัติงาน และค้นหาศักยภาพในการทำงานของครู และสนับสนุนการแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับครูแก้ปัญหาการปฏิบัติงานหรือมีวิธีการสร้างบรรยากาศการทำงานแบบร่วมมือร่วมใจ การยอมรับนับถือให้เกียรติ ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันได้ ซึ่งกันและกัน การให้คำปรึกษาคำแนะนำ รับฟังเหตุผล ชื่นชมกันและกัน ให้กำลังใจกันในการทำงาน ร่วมมือร่วมใจทำงานร่วมกันทั้งในและนอกเวลาราชการด้วยความเป็นกันเอง

3. ผลการตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาฯ พบว่า ผลการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดทำแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสู่ความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้มีการศึกษาข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีบทบาทหน้าที่และคุณวุฒิที่เหมาะสม ดำเนินการ

ตามกระบวนการวิจัยและกลั่นกรองออกมาเป็นแนวทางที่เน้นวิธีการหรือข้อเสนอแนะในการปฏิบัติที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาครูเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพและเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงศักยภาพ และสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานให้มีความเชื่อมั่น ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความผูกพัน สามัคคีกัน ในทีมส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือเป้าหมายเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร เคารพแนวความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างของสมาชิกในทีม เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในวัตรกรรมการศึกษาของสถานศึกษา ช่วยสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้ครูมีแรงจูงใจและความกระตือรือร้นในการพัฒนาและนำวัตรกรรมการศึกษาสู่การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งผลให้การศึกษามีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้สถานศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวตามภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับวิจัยของยุพิน ภูมิช่วง (2562) วิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยการเสริมสร้างพลังอำนาจครูต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากครูเป็นสำคัญ และควรดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้ครูเห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ครูและให้ความร่วมมือในการพัฒนาตนเอง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ด้านการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีโอกาสรเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในสถานศึกษา

ด้านการปฏิบัติงานเป็นทีม

ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการเลือกสมาชิกในทีม เพื่อให้กระบวนการเลือกเป็นไปอย่างโปร่งใสและยุติธรรม คำนึงถึงความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ และความหลากหลายของสมาชิกในทีมเพื่อให้ทีมมีมุมมองที่หลากหลายและครอบคลุม

ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับครู

ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดอบรมเวิร์กช็อปที่เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และสนับสนุนให้ครูมีโอกาสรเรียนรู้ ฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ โดยเปิดโอกาสให้เรีนรู้ พัฒนาตนเองเพื่อการกระตุ้นให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน

ด้านการสร้างภาวะผู้นำให้กับครู

ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีระบบการประเมินผลการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของครู และเปิดโอกาสให้ครูได้เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือ ในสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างระบบที่เอื้อให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการทรัพยากร การสร้างทีมงานหรือคณะกรรมการที่ประกอบด้วยครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความยุติธรรมในการตัดสินใจ

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำที่ช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของครูของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

2) ควรมีการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

7. กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับความกรุณาช่วยเหลือจากท่านอาจารย์

ที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ช่วยให้การศึกษานี้ มีความถูกต้องและสมบูรณ์ รวมทั้งคณาจารย์สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ภาควิชาพื้นฐานและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกท่าน ที่ได้กรุณาส่งเสริม สนับสนุนและเป็นกำลังใจ ในโอกาสนี้ผู้ศึกษาจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญที่ได้กรุณาตรวจสอบ แก้ไข และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงเครื่องมือการศึกษาให้ถูกต้องครบถ้วน สมบูรณ์ สามารถใช้เก็บข้อมูลได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเจ้าของเอกสารและงานวิจัยทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงไว้ในการทำ การศึกษานี้

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ญาติพี่น้อง และเพื่อน ๆ ทุกคนที่มีส่วนในการแนะนำและให้กำลังใจเสมอมา คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่พึงมีจากรายงานการศึกษานี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ

References

- Adithep, S., & Songwon, I. (2022). Leadership Change and School Effectiveness: A Case Study of Schools Affiliated with the Education Office, Secondary Education Area Nakhon Pathom. *The Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 6(4), 73-83.
- Apicha Watrojchanakorn and Wichit Kamontakun. (2023). Needs Assessment and Guidelines for Empowering Teachers in Secondary Schools in Amnat Charoen Province. *Journal of Social Sciences and Political Science*, 7(2), 161-183.
- Apichat, T. (2012). Empowering Teachers in Basic Education Schools Affiliated with the Basic Education Commission. *Journal of Graduate Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage*, 6(3), 143-155.
- Cheewasart, K. (2018). *Characteristics of School Administrators Influencing Teachers' Motivation in Performing Their Duties: A Case Study of Teachers Affiliated with the Education Office, Primary Education Area Chachoengsao District 1*. Master's Thesis. Chachoengsao: Rajabhat Rajanagarindra University.
- Kanitha Thonglert. (2020). A Model for Empowering Teachers and Educational Personnel to Develop Academic Work of Educational Institutions. *MCU Ubon Review Journal*, 5(2), 533-548.
- Kanitha Thonglert. (2020). A Model for Empowering Teachers and Educational Personnel to Develop Academic Work of Educational Institutions. *MCU Ubon Review Journal*, 5(2), 533-548.
- Kanter, R. M. (1993). *Frontiers of management*. Boston: Mass A Harvard Business Review.
- Ministry of Education. (2016). *Operational Workshop Manual: Guidelines for Implementing the People's State Integration Project*, Basic Education and Leadership Development. Bangkok: Kurusapa Ladprao Printing House.
- Nuriaha, H. (2021). *Leadership Behavior of School Administrators and Teachers' Motivation in Performing Their Duties: A Case Study of Teachers Affiliated with the Education Office, Primary Education Area Yala District 2*. Master's Thesis. Yala: Yala Rajabhat University.
- Office of Educational Affairs, Chiang Mai Province. (2023). *Report on Educational Innovation in Chiang Mai Province Fiscal Year 2022*: Office of Educational Affairs, Chiang Mai Province.
- Pasawee-pitch, S. (2019). *Teamwork of School Administrators Affiliated with the Education Office, Primary Education Area Chonburi*. Master's Thesis. Pathum Thani: Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Pattama Kalphakdee, Orphan Tuchinda and Duangjai Chanasit. (2023). Empowerment of Administrators Affecting Teachers' Organizational Commitment in Schools Under Suphanburi Primary Educational Service Area Office 2. *The Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 6(2), 51-63.

- Phutthipong, T. (2019). *The Role of Administrators in Promoting the Use of Technology for Learning Management According to the Perceptions of School Administrators and Teachers in Secondary Schools Affiliated with the Education Office, Secondary Education Area District 1*. Master's Thesis. Bangkok: University of the Thai Chamber of Commerce.
- Pitchaya Saengthongthip and Yuwathida Chapanya. (2022). Teacher Empowerment Affecting the Effectiveness of Academic Administration in Schools Under Yasothon Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of Buddhist Philosophy and Development*, 6(2), 53-67.
- Scott C. D., Jaffe D T. (1991). *Empowerment : Building a committed Workforce*. California: Koga Page.
- Somsak, Y. (2023). *Leadership Traits of School Administrators Affecting Teacher Motivation in Schools Affiliated with the Education Office, Primary Education Area Nakhon Phanom District 2*. Master's Thesis. Sakon Nakhon: Rajabhat Sakon Nakhon University.
- Sukwatchara Theppin and Sasiirada Paengthai. (2020). A Model for Empowering Teachers in Schools Under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office. *Journal of Buddhist Anthropology*, 5(5), 218-229.
- Supatida Pasanta. (2023). *Guidelines for Developing Teacher Empowerment in the Network Group for Promoting Educational Management Efficiency at Special Education Center, Education Area 11*. Master's Thesis, Master of Education in Educational Management. Graduate School: Mahasarakham Rajabhat University.
- Teerarat, R. (2014). *Professional Competence in Education Management and Administration in the Educational Reform Era for Education Reform*.
- Vorawan Singha, Thanyatsep Sittisue and Songdej Sonjai. (2023). Development of Guidelines for Teacher Empowerment Under Sisaket Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of Academic Affairs, Sisaket Rajabhat University*, 17(3), 99-113.
- Wacharit, J., & Matana, W. (2020). Motivation to Perform Duties of Teachers in Baan Yangsung School. *Mahamakut Graduate School Journal*, 20(1).
- Wathinee, P. (2020). Management Components and Educational Innovation in the Area. *Journal of Innovation and Management*, 6(2), 65-77.
- Wirandha, S., & Colleagues. (2007). *Management and Organizational Behavior*. Bangkok: Theeraphiel and ChaiteX.
- Yupin, P. (2019). *Developing Strategies to Empower Teachers: A Case Study of Teachers Affiliated with the Education Office, Secondary Education Area District 24*. Master's Thesis. Maha Sarakham: Mahasarakham University. Round 2 and External Round 3 Evaluation. (8th ed.). Bangkok: Brown Rice Publishing.

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แปรรูป จากเมลอนของวิสาหกิจชุมชน สวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง

สุชาดา คุ่มสลุด*

มนฤทัย ศรีทองเกิด**

น้ำผึ้ง ไชวพันธ์*

ภัทรพร ทิมแดง*

วรรณรัตน์ ศรีรัตน์*

อังคณา ไสภารัตนกุล*

บุญญาพร เชื้อสมพงษ์**

พรทิว ธนสมบัติ**

ณัชฌา พันธุ์วงศ์**

Received : November 12, 2023

Revised : May 15, 2024

Accepted : May 24, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง ดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับการวิจัยแบบผสม ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำและตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง จำนวน 10 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูลผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนจำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผู้รับผิดชอบบทความ : สุชาดา คุ่มสลุด, E-mail : skoomsalud@gmail.com

* อาจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

** อาจารย์, โรงเรียนการเรือน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เมลอนได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์คัสตาร์ดเมลอน จาก การนำเมลอนมาทดแทนในส่วนของน้ำ ผลิตภัณฑ์มีลักษณะหอมกลิ่นเมลอน สีเขียวอ่อน เนื้อสัมผัสชั้นหนืด และรสชาติหวานมัน ในด้านกลยุทธ์การตลาดได้มีการดำเนินงานพัฒนาตราสินค้า บรรจุในบรรจุภัณฑ์ลักษณะ กระปุกแก้วขนาด 5 x 7 ซม. ปริมาตร 75 กรัม โดยมีต้นทุนต่อกระปุก 36.05 บาท และกำหนดราคาขายกระปุกละ 59 บาท และได้ทำการจำหน่ายผ่านช่องทางการตลาด ซึ่งจากการประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภค พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ในด้านความน่ารับประทาน/ ความสะอาดของผลิตภัณฑ์ รองลงมาได้แก่ รสชาติดี

คำสำคัญ : เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ / ผลิตภัณฑ์แปรรูป / วิสาหกิจชุมชน

Value Added of Processed Melon Products of Ban Thung Melon Garden Community Enterprise

Suchada Koomsalud*

Monruthai Srithongkerd**

Phattaraporn Timdang*

Namphueng Kwaipun*

Wannarat Sriratna*

Angkana Soparattanakul*

Boonyaporn Chuamsompong**

Porntawee Tanasombun**

Natcha Phantuwong**

Abstract

The objectives of this research were to develop processed products and marketing strategy for processed melon products of Ban Thung Melon Garden Community Enterprise. By action research together with mixed method, 1) qualitative research in the in-depth interview and focus group with key informants were 10 leaders and representatives of Ban Thung Melon Garden Community Enterprise by purposive sampling, data analysis by using content analysis. And 2) quantitative research using questionnaires to collect data from 400 consumers of processed melon products using purposive sampling method and analyses data by descriptive statistics.

The research results are as follows: In terms of product development, a melon custard product has been developed. Used melon juice instead of water, melon-scented, light green and dense

Corresponding Author : Suchada Koomsalud, E-mail : skoomsalud@gmail.com

* Lecturer, Faculty of Management Science, Suan Dusit University, Bangkok. Thailand

** Lecturer, School of Culinary Arts, Suan Dusit University, Bangkok. Thailand

texture, and sweet tastes. In terms of marketing strategy, the research results concluded that Brand development, packed in glass jar packaging, size 5 x 7 cm, portion 75 grams, product cost 36.05 baht per jar and set selling price 59 baht per jar. And the product has been sold through marketing channels. From the evaluation of consumer satisfaction, it was found that overall satisfaction was at a high level, with the highest level of satisfaction in terms of palatability/cleanliness of the product and good taste.

Keywords : Product Value Added / Processed Products / Community Enterprise

1. บทนำ

จังหวัดสุพรรณบุรี มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product : GPP) จำนวนทั้งสิ้น 91,602 ล้านบาท และในจำนวนนี้ จัดอยู่ในส่วนของภาคเกษตรกรรมมากที่สุดถึง 27,551 ล้านบาท มีรายได้ต่อคนต่อปี เท่ากับ มีรายได้ต่อคนต่อปีเท่ากับ 107,228 บาท (Agriculture and Cooperatives Database and Information Working Group for Suphanburi, 2020) ซึ่งเป้าหมายของแผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2563) กล่าวว่าสุพรรณบุรีจะต้องเป็น “เมืองเกษตรกรรมยั่งยืน เศรษฐกิจเข้มแข็ง คุณภาพชีวิตสังคมมีสุข” โดยมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมให้ได้มาตรฐาน เพื่อการแข่งขันทางการค้าและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรมยกระดับรายได้ให้กับเกษตรกร โดยมีแผนงานในการส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ของสินค้าเกษตร การส่งเสริมธุรกิจ SMEs/ Start Up/ OTOP/ วิสาหกิจชุมชน ซึ่งเมื่อทำการศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน กลับพบว่ายังมีปัญหาในกระบวนการผลิต การแปรรูป และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมถึงการขาดกลยุทธ์การเตรียมพร้อมทางการตลาดเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายรุ่นใหม่ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (Agriculture and Cooperatives Database and Information Working Group for Suphanburi, 2020)

การส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งในการดำเนินธุรกิจ มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายออกสู่ตลาด รวมถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่มี

อยู่ให้มีมูลค่าสูงขึ้นจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกร ซึ่งการเพิ่มมูลค่านั้นควรให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีที่วิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง (Charoennetkul, 2017) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสัญลักษณ์สินค้า ตลอดจนรูปแบบการจัดกลุ่มบรรจุภัณฑ์ที่หลากหลาย (Dararuang, 2017) และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา (Khamprommarat, 2022; Loiypha, 2020) เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน จำหน่ายในช่องทางที่หลากหลาย (Thongkaem & Phaengsoi, 2019; Nomee, Charoenroop, & Chainan, 2019; Loiypha, 2020; Kamnungwut & Klentien, 2019; Rattanaphan, Rattanaphan, & Sae-Wong, 2018)

จากการลงพื้นที่ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วิสาหกิจชุมชนยังมีส่วนขาดในด้านองค์ความรู้ในการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนให้มีความหลากหลาย และมีช่องทางการจำหน่ายที่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย คณะผู้วิจัยจึงได้สร้างการมีส่วนร่วมกับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ในการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง ซึ่งหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมดำเนินงานโครงการ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่งเป็นหนึ่งในผู้ผลิตเมลอนในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ผลิตเมลอนในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเมลอน หรือ เมล่อน (Muskmelon) เป็นพืชในตระกูล Cucurbitaceae มีถิ่นกำเนิดมาจากทวีปแอฟริกา เป็นผลไม้ที่อุดมไปด้วยเบต้าแคโรทีน วิตามินเอ

(Pinyosri, 2023; Khomphet, Intana, Promwee, & Islam, 2022) และถือได้ว่าเป็นผลไม้ที่มีราคาแพงที่สุดชนิดหนึ่งในประเทศไทย เนื่องจากความยากในการผลิต ให้มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม ซึ่งจะต้องคำนึงถึงพันธุ์ ภูมิอากาศ ชนิดและคุณภาพของดิน การชลประทาน (Brandenberger, Shreffler, Rebek, & Damicone, 2021) มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 18,000 บาท/รอบ/โรงเรือน ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) เฉลี่ย 35,000 บาท/รอบ/โรงเรือน (Office of Agricultural Economics, 2563) โดยเมลอนเป็นพืชที่มีความนิยมมากขึ้นในจังหวัดสุพรรณบุรี จากการที่พื้นที่บางส่วนในจังหวัดเป็นพื้นที่แล้ง นอกเขตชลประทาน การผลิตเมลอนในโรงเรือนที่ใช้น้ำน้อย และสามารถสร้างรายได้มากกว่าพืชอื่น ๆ ซึ่งในประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกเมลอนทั้งสิ้น 2,332 ไร่ ใน 32 จังหวัด มีผลผลิตรวม 44,587 ตัน ผลผลิตต่อไร่ 23,872 กิโลกรัม โดยมีการเพาะปลูกมากที่สุด ในจังหวัดสุพรรณบุรี 982 ไร่ ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ 43,536,380 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 97.64 ของผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ทั้งหมดในประเทศ (Department of Agriculture Extension, 2020)

วิสาหกิจชุมชนสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง เดิมเป็นกลุ่มปลูกแตงโม เมื่อราคาแตงโมตกต่ำก็พยายามหาพืชตัวใหม่ ซึ่งพืชที่น่าสนใจคือเมลอนญี่ปุ่น เพราะเป็นพืชตระกูลเดียวกัน ลองศึกษาและพัฒนา จากปรับดินปลูกกลางทุ่ง เป็นทำโรงเรือน ควบคุมดิน น้ำ ปุ๋ย ปรับปรุงให้เหมาะกับเมลอน ตอนนี้มี 25 โรงเรือน ราคาเมลอนแบ่งตามเกรด A B และ C ประธานกลุ่มช่วยเหลือตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ ควบคุมคุณภาพ คัดเกรด วางตารางการปลูกของสมาชิกเพื่อให้ได้ปริมาณที่เหมาะสม ไม่ล้นตลาด ดูแลควบคุมทั้งคุณภาพและปริมาณ แต่อย่างไร

ก็ตามในกระบวนการผลิตยังมีผลผลิตเมลอนที่ตกเกรดจำนวนหนึ่ง จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ฤดูกาล ขนาดของเมลอนที่ใหญ่หรือเล็กเกินไปกว่าที่กำหนด จากที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยร่วมกับวิสาหกิจชุมชนริเริ่มดำเนินการวิจัยเพื่อแปรรูปผลผลิตเมลอน จากการแปรรูปเนื้อเมลอนที่ตกเกรดให้มีมูลค่าสูงขึ้น สามารถเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในเวลาไปออกร้านในงานของจังหวัด ห้างสรรพสินค้าและคอมมูนิตี้มอลล์ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ เพื่อเป็นการใช้ประโยชน์จากผลผลิตที่ไม่ได้ตามมาตรฐานให้มีมูลค่าสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรีให้สูงขึ้น ในลักษณะของคัสตาร์ดเมลอนที่สามารถนำไปใส่ในผลิตภัณฑ์ชีสเพสตรี้ หรือเป็นสเปรดทาขนมปัง ที่มีลักษณะหอมกลิ่นเมลอน สีเขียวอ่อน ๆ เนื้อสัมผัสมีความข้นหนืด และมีรสชาติหวานมัน ซึ่งจะสามารถเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้เพิ่มเติมให้แก่วิสาหกิจชุมชน และเป็นต้นแบบในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าสูงขึ้นโดยใช้การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการ และศักยภาพของพื้นที่ เพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการร่วมดำเนินการวิจัย ได้แก่ ผู้นำและตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง จำนวน 10 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง ได้แก่ ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอน ซึ่งไม่ทราบจำนวน จึงขอ กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาบริบทชุมชน ข้อมูลผลิตภัณฑ์ ข้อมูลด้านการตลาด และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ในการพิจารณาและคัดเลือกรูปแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า รวมถึงช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากการพิจารณาแหล่งเวลาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเวลาก่อนทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และหลังจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แหล่งสถานที่จากข้อมูลบริบทชุมชนและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) และแหล่งบุคคล ได้แก่ผู้นำและตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม

สวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง จำนวน 10 คน ที่แตกต่างกัน

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในประเด็นความพึงพอใจของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูป “คัสตาร์ดเมลอน” ในด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ใน 7 ด้าน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) บุคลากร (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และ กระบวนการ (Process) (Kotler & Keller, 2011) ซึ่งได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ซึ่งผลการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา พบว่ามีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.907 โดยมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปผ่านเกณฑ์สำหรับงานวิจัยเชิงสำรวจ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ในการตีความ และดึงใจความสำคัญมาทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เพื่อหาข้อสรุป (proposition) ใช้การแจกแจงความถี่ของข้อมูลที่มีการตีความและจำแนกไว้แล้ว และใช้การนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการสรุปประเด็นต่าง ๆ

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง ประกอบการบรรยาย

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถแบ่งตามขั้นตอนการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาบริบทชุมชน

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่งมีโรงเรือนปลูกเมลอนจำนวน 25 โรงเรือน ความกว้างยาวของ 1 โรงเรือน ประมาณ 36 x 6 เมตร มีสมาชิก จำนวน 11 ครัวเรือน ประธานกลุ่มมีพื้นที่ปลูกประมาณร้อยละ 40 ส่วนอีก ร้อยละ 60 ก็เป็นสมาชิกผลัดกันปลูก ทำการจำหน่ายผลผลิตเมลอนในลักษณะของผลไม้สด และจำหน่ายในลักษณะของผลิตภัณฑ์แปรรูป ได้แก่ เมลอนปั่น เมลอนสกัดเย็น ไอศกรีมเมลอน ช่องทางการจำหน่ายส่วนใหญ่ ได้แก่ พ่อค้ามารับซื้อเมลอนสดโดยตรงสำหรับเกรด A ส่วนเมลอนตกเกรดจะแปรรูปเป็นเมลอนปั่น เมลอนสกัดเย็น ไอศกรีมเมลอน โดยช่องทางการจัดจำหน่ายจะเป็นการออกบูธ ในห้างสรรพสินค้า และคอมมูนิตี้มอลล์ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ เช่น เซ็นทรัลมหาวิทาลัย ส่วนต่างจังหวัดก็มีการออกบูธออกบูธในงานของจังหวัด และการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนมี Facebook และ Instagram ชื่อ Melonsuphanfarm เป็นของตนเองในการขายเมลอนสด และทาง Line โดยปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ ผลผลิตเมลอนปลูกง่าย แต่ดูแลยาก การทำให้เนื้อดีหวานช้า ถือว่ายาก เช่น อีก 5 วันจะตัด ต้องรดน้ำ แต่ถ้าฝนตก ความหวานจะลดลง และการเพาะปลูกใช้เวลา 3 เดือนจึงจะเก็บได้ อีกทั้งผลผลิตที่ได้มาระดับเกรด A B และ C และในด้านการจัดจำหน่าย เนื่องด้วยในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาของการระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้การจำหน่ายผลผลิตเมลอนสดจะดีกว่าเพราะออกร้านไม่ได้ ตามห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ คนเดินน้อย ค่าที่ออกร้านแพง การใช้สื่อ

ออนไลน์เพื่อขายผลผลิตที่เป็นผลสดจึงเป็นช่องทางสำคัญในการกระจายสินค้า ปัญหาที่พบจากการขายออนไลน์คือ ความเสียหายจากการจัดส่ง ต้องมีการเปลี่ยนให้ใหม่ ลูกค้าที่สั่งซื้อไม่ได้รับสินค้า ก็ต้องส่งให้ใหม่ บางครั้งปัญหาเกิดจากผู้จัดส่งเอง

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง

การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูป จากเมลอนที่ปลูกจากกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง คณะผู้วิจัยได้ทำการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับผู้นำและตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร่วมวางแผน และตัดสินใจในการเลือกผลิตภัณฑ์ที่ตรงความต้องการของวิสาหกิจชุมชน ในการแปรรูปเนื้อเมลอนที่ตกเกรดให้มีมูลค่าสูงขึ้น สามารถเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในเวลาไปออกร้านในงานของจังหวัด ห้างสรรพสินค้าและคอมมูนิตี้มอลล์ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ในลักษณะของผลิตภัณฑ์ “คัสตาร์ดเมลอน” ที่สามารถนำไปใส่ในผลิตภัณฑ์ซูเวสตร์ หรือเป็นสเปรตทาขนมปัง ที่มีลักษณะหอมกลิ่นเมลอน สีสวยอ่อน ๆ เนื้อสัมผัสมีความข้นหนืด และมีรสชาติหวานมัน โดยการนำวัตถุดิบหลักคือน้ำเมลอนมาทดแทนในส่วนของน้ำ ในตัวของผลิตภัณฑ์ มีลักษณะหอมกลิ่นเมลอน สีสวยอ่อน ๆ เนื้อสัมผัสมีความข้นหนืด และมีรสชาติหวานมัน โดยมีส่วนผสมวัตถุดิบหลัก คือ นมสด น้ำตาลทราย แป้งข้าวโพด แป้งอเนกประสงค์ วิปปิงครีม เนยสด และเมลอนที่ปราศจากสารเคมี ซึ่งปลอดภัยกับผู้บริโภค

แนวทางการพัฒนา โดยการศึกษาปริมาณคัสตาร์ดเมลอน โดยใช้วิธีการประเมินคุณภาพทางประสาทสัมผัส ด้วยวิธี Hedonic Scaling Test เพื่อคัดเลือกตำรับพื้นฐานที่มีการยอมรับสูงสุด มาทำการเสริมปริมาณคัสตาร์ดเมลอนที่เหมาะสม จากนั้นทำการวิเคราะห์คุณภาพทางกายภาพ

ทางเคมี และจุลินทรีย์ และประเมินคุณภาพทางประสาทสัมผัสด้วยวิธี 9-Point hedonic scale และสำรวจความต้องการและยอมรับของกลุ่มผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ รวมทั้งวิเคราะห์คุณค่าทางอาหารและข้อมูลทางโภชนาการ รวมถึงการวิเคราะห์มาตรฐานอาหารตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขจากประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 416) พ.ศ. 2563 เรื่อง กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานหลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการในการตรวจวิเคราะห์ของอาหาร ด้านจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค ในข้อที่ 7 ครีม ข้อ 7.2 ครีมที่ผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อด้วยความร้อนโดยวิธีพาสเจอร์ไรส์หรือกรรมวิธีอื่นที่เทียบเท่า โดยผลการวิเคราะห์ พบว่า

1. แซลโมเนลลา (*Salmonella* spp.) ไม่พบใน 25 กรัม (g)
2. สแตฟิโลค็อกคัส ออเรียส (*Staphylococcus aureus*) ไม่เกิน 100 ใน 1 กรัม (CFU/g)
3. แบซิลลัส ซีเรียส (*Bacillus cereus*) ไม่เกิน 100 ใน 1 กรัม (CFU/g)
4. ลิสทีเรีย โมโนไซโตเจเนส (*Listeria monocytogenes*) ไม่พบใน 25 กรัม (g)

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์ “คัสตาร์ดเมลอน”

3. การพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง

คณะผู้วิจัยได้ทำการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับผู้นำและตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจในการพัฒนากลยุทธ์การตลาด โดยคำนึงถึงการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์ ตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ ช่องทางการตลาด รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ด้านต้นทุนและราคาขายสินค้า ดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นลูกค้าอยู่ช่วงอายุ 20-40 ปี สายรักสุขภาพ

3.2 ตราสินค้า วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการให้คงตราสินค้า และใช้ชื่อเดิม Melon suphanfarm และใช้สี แดง เขียว ขาว เพราะเกิดการจดจำของตราสินค้าแล้ว

ภาพที่ 2 ตราสินค้าผลิตภัณฑ์ “คัสตาร์ดเมลอน”

3.3 ฉลากและบรรจุภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ที่ใช้เป็นกระปุกแก้ว ขนาด 5 x 7 ซม. ปริมาตรบรรจุ 75 กรัม เพื่อเป็นการเก็บรักษาคุณค่าของผลิตภัณฑ์ โดยมีฉลากติด 3 ด้านของกระปุกแก้ว โดยด้านจะปล่อยให้เห็นถึงรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 3 ฉลากและบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์
“คัสตาร์ดเมลอน”

3.4 ช่องทางการจัดจำหน่าย ดำเนินการจำหน่ายในช่องทางเดิมของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ออกบูธที่ห้างสรรพสินค้า และช่องทางออนไลน์ Facebook Fanpage, Instagram, Line ของวิสาหกิจชุมชน

3.5 การส่งเสริมการตลาด เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ จึงใช้การส่งเสริมการตลาดในลักษณะของการสร้างการรับรู้ในผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยใช้ภาพสินค้าในบรรจุภัณฑ์ในการจูงใจ โดยจะมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนในช่องทาง online และสำหรับผู้สนใจสามารถจะติดต่อผ่านช่องทางการติดต่อตามที่ได้ระบุไว้ในฉลากผลิตภัณฑ์

4. ต้นทุนการผลิต

ในการผลิตมีต้นทุนวัตถุดิบต่อกระปุก 16.50 บาท ค่าใช้จ่ายในการผลิต (ร้อยละ 20 ของต้นทุนวัตถุดิบ) 3.30 บาท ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร (ร้อยละ 35 ของต้นทุนการผลิต) 6.93 บาท ค่าบรรจุภัณฑ์ 6.62 บาท ค่าฉลาก 2.70 บาท รวมต้นทุนสินค้า 36.05 บาท โดยมีการตั้งราคาขายไว้ที่กระปุกละ 59.00 บาท มีอัตราส่วนกำไรต่อยอดขาย ร้อยละ 38.90

5. การศึกษาความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์

การศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูป “คัสตาร์ดเมลอน” จำนวน 400 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 71.25 ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50 รองลงมาคือนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 และมีผลการศึกษาคความพึงพอใจ ดังนี้

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ “คัสตาร์ดเมลอน”

ข้อ	ความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	ด้านผลิตภัณฑ์			
1	คุณประโยชน์ของผัก/ผลไม้	3.71	.907	มาก
2	จุดเด่นทางโภชนาการ/เพื่อสุขภาพ	3.64	.664	มาก
3	รสชาติดี	4.35	.720	มากที่สุด
4	ชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์	3.82	.844	มาก
5	ความน่ารับประทาน/ความสะอาด	4.42	.791	มากที่สุด
6	อายุการเก็บรักษา	3.47	.679	มาก
	รวมเฉลี่ยด้านผลิตภัณฑ์	3.90	.768	มาก
	ด้านบรรจุภัณฑ์			
7	บรรจุภัณฑ์สวย สะดุดตา	3.66	.830	มาก
8	รายละเอียดส่วนผสม และสรรพคุณระบุ ชัดเจนที่บรรจุภัณฑ์	3.84	.771	มาก
9	ข้อมูลแนะนำในการเก็บรักษาและบริโภค	3.54	.972	มาก
10	ความสะดวกในการรับประทาน	3.72	.682	มาก
	รวมเฉลี่ยด้านบรรจุภัณฑ์	3.69	.814	มาก
	ด้านราคา			
11	ราคาเหมาะสมกับปริมาณ	3.44	.935	มาก
12	ราคาไม่แตกต่างจากคู่แข่งในตลาด	3.43	.986	มาก
	รวมเฉลี่ยด้านราคา	3.44	.961	มาก
	ด้านช่องทางการจำหน่าย			
13	ช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย	3.92	.844	มาก
14	ช่องทางจำหน่าย online	3.70	.913	มาก
	รวมเฉลี่ยด้านช่องทางการจำหน่าย	3.81	.879	มาก
	ด้านการส่งเสริมการตลาด			
15	มีการส่งเสริมการขายต่าง ๆ เช่น มีให้ทดลองชิม/แจก/แถม	3.81	.825	มาก
16	มีการแนะนำสินค้าผ่านโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์	3.98	.879	มาก
	รวมด้านการส่งเสริมการตลาด	3.90	.852	มาก
	รวมเฉลี่ย	3.75	.855	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความพึงพอใจรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.855) เมื่อมองรายด้านพบว่าในทุก ๆ ด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านความน่ารับประทาน/ความสะอาดของผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.791) รองลงมาได้แก่ รสชาติดี ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.720) ตามลำดับ และมีความพึงพอใจในระดับมากในด้านมีการแนะนำสินค้าผ่านโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.879), ด้านช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.844), ด้านรายละเอียดส่วนผสม และสรรพคุณระบุ ชัดเจนที่บรรจุภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.771), ด้านชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.844), ด้านมีการส่งเสริมการขายต่าง ๆ เช่น มีให้ทดลองชิม/แจก/แถม ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.825), ด้านความสะดวกในการรับประทาน ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.682), ด้านคุณประโยชน์ของผัก/ผลไม้ ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.907), ด้านช่องทางการจำหน่าย online ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.913), ด้านบรรจุภัณฑ์สวย สะดุดตา ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.803), ด้านจุดเด่นทางโภชนาการ/เพื่อสุขภาพ ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.9664), ด้านข้อมูลแนะนำในการเก็บรักษาและบริโภค ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.972), ด้านอายุการเก็บรักษา ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.679), ด้านราคาเหมาะสมกับปริมาณ ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.935) และด้านราคาไม่แตกต่างจากคู่แข่งในตลาด ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.986) ตามลำดับ

5. สรุปและอภิปรายผล

การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง สามารถแบ่งเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ได้แก่

5.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง จากการนำผลผลิตเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง มาแปรรูปเพื่อลดของเสีย และเพิ่มมูลค่า โดยการใช้ของเสียเป็นวัตถุดิบอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมกลยุทธ์การประเมินมูลค่าโดยใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน (Tischner & Charter, 2017; Arshadi et al., 2016) โดยการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ “คัสตาร์ดเมลอน” ใช้กระบวนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปในลักษณะเดียวกับงานวิจัยของ Charoennetkul (2017) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เค้กสอดไส้ครีมคัสตาร์ดจากเนื้อตาลสุก และจากการที่คัสตาร์ดที่อยู่ในรูปแบบของซอส หรือคัสตาร์ดที่อยู่ในรูปแบบของไอศกรีม แม้กระทั่งคัสตาร์ดที่เป็นตัวขนมเอง จะเห็นได้ว่าคัสตาร์ดครีมในปัจจุบันมีคนนิยมบริโภคมาก และธุรกิจเบเกอรี่เริ่มใช้คัสตาร์ดครีมในขนมหวานต่าง ๆ โดยเฉพาะซูว์และโดนัท (Tangsuwanrangsee et al, 2024) โดยการนำวัตถุดิบหลักคือน้ำเมลอน มาทดแทนในส่วนคัสตาร์ด โดยมีส่วนผสมและน้ำตาลเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิต (Tangsuwanrangsee et al, 2024; Chaiwanichsiri, Poonnakasem, & Laohasongkram, 2011) ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะหอมกลิ่นเมลอน สีเขียวอ่อน เนื้อสัมผัสมีความข้นหนืด และมีรสชาติหวานมัน ปราศจากสารเคมี

5.2 การพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสวนแตงเมลอนบ้านทุ่ง จากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับผู้นำและตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และร่วมตัดสินใจ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของการดำเนินงาน

(Wongadisai, Chanchalor, & Murphy, 2020) รวมทั้งงานวิจัยของ Khamprommarat (2022) ที่กล่าวว่าการออกแบบควรมีส่วนร่วมของชุมชนในประเด็น ดังนี้ 1) การระบุเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ 2) การออกแบบบรรจุภัณฑ์และแบรนด์ 3) การสร้างต้นแบบแพ็คเกจและทดสอบการทำงานของมัน 4) การทดสอบตลาด 5) การขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มพช.) ประกอบกับมีการระบุรายละเอียดในตราสินค้า ทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในกระบวนการผลิตมากขึ้น

การพัฒนากลยุทธ์การตลาด คำนึงถึงการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์ ตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ ช่องทางการตลาด รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ด้านต้นทุน และราคาขายสินค้า และจากการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูป “คัสตาร์ดเมลอน” พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคสอดคล้องกับกลยุทธ์ทางการตลาด ใน 7 ด้าน ได้แก่ คือ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านราคา 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด 5) ด้านพนักงาน 6) ด้านกระบวนการ 7) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Praditkul, 2020; Kotler & Keller, 2011) โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจรวม อยู่ในระดับมาก จึงนำมาสู่การพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่ให้ความสำคัญกับ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นลูกค้าอยู่ช่วงอายุ 20-40 ปี สายรักสุขภาพ โดยตราสินค้า ฉลาก และบรรจุภัณฑ์ที่ใช้เป็นกระปุกแก้วเพื่อเป็นการเก็บรักษาคุณค่าของ

ผลิตภัณฑ์ และให้เห็นถึงรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ โดยใช้แนวคิดที่ว่าการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์สามารถทำได้โดยการพัฒนาตราและบรรจุภัณฑ์ การความสำคัญกับ สี ตัวอักษร และกราฟฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รวมถึงรูปทรงและวัสดุบรรจุภัณฑ์ การสร้างจุดเด่น แตกต่างจากคู่แข่งและสื่อถึงแบรนด์ได้ ให้มีเอกลักษณ์จะทำให้ผู้บริโภคจดจำได้ (Loiypha, 2020; Dararuang, 2017; Matzler, Pichler, Füller, & Mooradian; 2011)

โดยจะมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนในช่องทาง online และสำหรับผู้ที่สนใจจะสามารถจะติดต่อผ่านช่องทางการติดต่อตามที่ได้ระบุไว้ในฉลากผลิตภัณฑ์ รวมทั้งมีกลยุทธ์ในการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางการตลาดที่หลากหลาย ทั้งการออกงานแสดงสินค้าอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด Modern Trade และช่องทางการตลาดออนไลน์ ได้แก่ Social Media เช่น Facebook Line และ E-Marketplace เช่น Shopee Lazada ซึ่งใช้ช่องทางการที่หลากหลาย ทั้งช่องทางการจำหน่ายทางตรง ช่องทางการจำหน่ายทางอ้อม และช่องทางการจำหน่ายแบบร่วมทุน (Dararuang, 2017; Thongkaem & Phaengsoi, 2019; Nomee, Charoenroop & Chainan, 2019; Loiypha, 2020; Kamnungwut & Klentien, 2019; Rattanaphan, Rattanaphan & SaeWong, 2018)

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปของวิสาหกิจชุมชน

- ควรมีการคำนึงถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ศักยภาพ และทรัพยากรที่มีอยู่ รวมทั้งการวิเคราะห์ส่วนขาด และปัญหาในการดำเนินการ ซึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเมลอน เน้นให้ความสำคัญกับการนำผลผลิตที่ไม่ได้ตามมาตรฐานมาเพิ่มมูลค่า

- ควรมีการคำนึงถึงการยกระดับผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ของวิสาหกิจชุมชนให้มีอายุในการเก็บรักษาที่นานขึ้น

- ควรมีการคำนึงถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อศักยภาพในการจำหน่ายใน modern trade และการส่งออกไปต่อไปในอนาคต

2. ในด้านการพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์แปรรูป

- ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของตลาดและความต้องการของผู้บริโภคเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

- ควรสร้างมาตรฐานของวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาสถานที่ผลิต และกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชนเข้าสู่มาตรฐานในระดับที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการสร้างความยั่งยืนให้กับสินค้าของวิสาหกิจชุมชนในผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการพัฒนาขึ้น จากการติดตามการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การขยายผลไปยังวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยในกระบวนการผลิตเมลอน เพื่อให้ได้ผลผลิตเมลอนที่มีมาตรฐานในการจำหน่าย เพื่อลดปริมาณของเสีย และผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานจากกระบวนการผลิต รวมทั้งการสร้างมูลค่าในการผลิตแบบอแกนิก ปลอดภัย หรือปลอดภัย เพื่อช่วยในการเพิ่มมูลค่าของผลผลิต

3. ควรศึกษากระบวนการในการลดต้นทุนในการดำเนินงาน ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป เพื่อสร้างกำไรและความสามารถในการแข่งขันในตลาดได้

References

- Agriculture and Cooperatives Database and Information Working Group for Suphanburi. (2020). *Basic information and information on agriculture and cooperatives in Suphanburi Province 2020*. Suphanburi: Suphanburi Provincial Office.
- Arshadi, M., Attard, T. M., Lukasik, R. M., Brncic, M., da Costa Lopes, A. M., Finell, M., ... & Yuste-Córdoba, F. J. (2016). Pre-treatment and extraction techniques for recovery of added value compounds from wastes throughout the agri-food chain. *Green Chemistry*, 18(23), 6160-6204.
- Brandenberger, L., Shrefler, J., Rebek, E., & Damicone, J. (2021). *Melon Production*. Oklahoma: Oklahoma Cooperative Extension Service.
- Chaiwanichsiri, S., Poonnakasem, N., & Laohasongkram, K. (2011). Process development of ready-to-eat custard cream filled Chinese steamed bun. *Procedia Food Science*, 1, 822-828.
- Charoennetkul, J. (2017). *Product Development of Cake Stuff Cream Custard with Ripe Palmyrah Fruit Pulp*. Songkhla: Rajamangala University of Technology Srivijaya.
- Dararuang, K. (2017). Development of product and market strategy for Ban Kao Lame community enterprise, Nakhonsawan province. *Journal of Suthiparithat*, 31(100), 130-143.
- Department of Agriculture Extension. (2020). *Agricultural Production Information System: Japanese Melon*. [Online]. Retrieved May 14, 2024, from <http://www.agriinfo.doae.go.th/year63/plant/rortor/veget/เมล่อนญี่ปุ่น.pdf>
- E-sor, A., Jeharrong, P., Rattanapipat, S., & Taemasa, R. (2020). *Development of Distribution Channels for OTOP Products in Yala Province under the Royal Project for Local Development*, Yala Rajabhat University. Yala: Yala Rajabhat University.
- Kamnungwut W. & Klentien U. (2019). The Development of Online Media and Marketing for OTOP Products in Thailand: A Case Study of OTOP in Nakhonnayok Province. *The journal of social communication innovation*, 7(2), 32-45.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2011). *Marketing Management*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Khamprommarat, W. (2022). Packaging and Branding Design for Sarong Yuan Weaving Group at Ban Thanonkod Village, Nakhonratchasima Province. *Area Based Development Research Journal*, 14(1), 40-51.
- Khomphet, T., Intana, W., Promwee, A., & Islam, S. S. (2022). Genetic variability, correlation, and path analysis of Thai commercial melon varieties. *International Journal of Agronomy*, 2022, 1-6.

- Loiypha, N. (2020). Increasing value of goods and marketing channels through E-commerce system for Look Kaew silk community enterprises group in Nikhom Phatthana, Khukhan district, Sisaket province. *Journal of Community Development and Life Quality, Upper Northern Research Administration Network, Science and Technology Research Institute, Chiang Mai University*, 8(1), 214-226.
- Matzler, K., Pichler, E., Füller, J., & Mooradian, T. A. (2011). Personality, person–brand fit, and brand community: An investigation of individuals, brands, and brand communities. *Journal of Marketing Management*, 27(9-10), 874-890.
- Nomee J., Charoenroop, W., & Chainan, J. (2019). Value Added of Rattan Baskets in Thasaimun Village, Sanklang Sub-District, Phan District, Chiangrai. *RMUTL Journal Socially of Engaged Scholarship*, 3(2), 17-24.
- Office of Agricultural Economics. (2563). *Melon: an alternative crop with good profits Can be grown all year and giving a profit of over 35,000 baht*. [Online]. Retrieved May 14, 2024, from <https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดภาวะเศรษฐกิจการเกษตร/33223/TH-TH>.
- Pinyosri, J., (2023). *Melon with 7 more benefits Delicious and juicy*. [Online]. Retrieved May 14, 2024, from <https://news.msu.ac.th/msumagaz/smain/read-post.php?mid=485#>
- Praditkul, T. (2020). Interesting modern marketing strategies, some things you might not expect. *The Thai Printing Association*, (127), 64-67. Retrieved May 14, 2024, from <https://www.thaiprint.org/magazine/vol127/>.
- Rattanaphan, P., Rattanaphan, M., & Sae-Wong, J. (2018). Development of Distribution Channels and Creation of Added Value for Community Food Products in Songkhla Province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 11(4), 42-51.
- Tangsuvanrangsee, T., Bhanityanakorn, K., Potasin, W., Tawdee, N., Nako, J., Rattanawarinchai, W., Rodrungrangsee, M., & Meethong, S. (2024). The Product Development of Custard Cream Supplemented with Soybean Meal. *Journal of MCU Phetchaburi Review*, 7(1), 523-537.
- Thongkaem, K., & Phaengsoi, K. (2019). The problems and guidelines for promoting OTOP products on the buddhist online market in Udon Thani province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(9), 4627-4644.
- Tischner, U., & Charter, M. (2017). Sustainable product design. In *Sustainable Solutions* (pp. 118-138). Oxfordshire: Routledge.
- Wongadisai, W., Chanchalor, S., & Murphy, E. (2020). Rural community enterprises in Thailand: a case study of participation. *World Review of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 16(3), 276-298.

**ประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 37 ฉบับที่ 1**

ด้วยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาตรวจต้นฉบับ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เขียนบทความ ยังผลให้วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทุกประการ โดยเฉพาะเป็นการดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาการ อีกทั้งยังก่อให้เกิดคุณูปการต่อวงวิชาการ ตลอดจนเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ขอขอบพระคุณและประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดังมีรายนามต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา แซ่มซ้าย

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี พรมคำบุตร

คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพร โพธิ์พัฒนชัย

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณัฐฐา มาเชค

คณะศึกษาศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ธนภณ นิธิขาวกุล

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสุตา เตียเจริญ

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน

คณะสังคมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา สุขประเสริฐ

คณะเกษตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ เลิศศิริ

คณะเกษตร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.นฤมล พระใหญ่

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐตากานต์ พัยคณา

คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุมาภรณ์ สุขารมณ์

คณะศึกษาศาสตร์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพิน นุชเปี่ยม

คณะนิติศาสตร์

อาจารย์ ดร.ณานันท์ สันตะพันธุ์

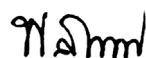
คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีรา อะทะวงษา

คณะวิทยาการจัดการ

ประกาศ ณ วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2567

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพัทธ์ สมิตานนท์)

กรรมการสภามหาวิทยาลัย

รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แนะนำหนังสือ

ตำราตีพิมพ์นักวิจัย โดยทีมผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
(ศ.เกียรติคุณ ดร.สุติมา สัจจามันท์ และคณะ)

การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ ระเบียบวิธีวิจัยและกรณีศึกษา

เป็นตำราภาษาไทยเล่มแรกและเล่มเดียว นำเสนอ
การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ที่เน้นระเบียบวิธีวิจัย
ที่ครอบคลุมระเบียบวิธีวิจัยที่นิยมใช้อย่างกว้างขวาง
พร้อมการวิเคราะห์กรณีศึกษาเพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้
ความเข้าใจและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ราคาเล่มละ **250** บาท

การวิจัยเชิงสำรวจ ทางสารสนเทศศาสตร์

ตำราภาษาไทยที่เน้นการวิจัยเชิงสำรวจทาง
สารสนเทศศาสตร์ “เล่มแรก” ที่ให้ความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับแนวคิด กระบวนการออกแบบแนวคิดและ
การดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบพร้อมกรณี
ตัวอย่างประกอบที่ง่ายต่อการอ่านการทำความเข้าใจ
และการนำไปใช้ เปรียบเสมือน “ได้ฟังบรรยายจาก
ผู้สอนโดยตรง”

ราคาเล่มละ **280** บาท

วิธีการสั่งซื้อ

โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ธนาคารกรุงไทย สาขาเมืองทองธานี เลขที่ 147-0-24139-0

ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช แล้วส่งหลักฐานการโอน ชื่อที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หรือ Line ID ของท่าน
และรายการสั่งซื้อมาที่ ฝ่ายเผยแพร่และจัดจำหน่าย สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ทางอีเมล bookctr@stou.ac.th - Line ID :@ stoubook

- เฟซบุ๊ก <https://www.facebook.com/STOUBOOK>

ติดต่อเจ้าหน้าที่ โทร. 0 2504 7678, 0 2504 7671, หรือ 0 2504 7674

หมายเหตุ

****กิดค่าจัดส่ง แบบพัสดุลงทะเบียน
เล่มละ 30 บาท****

